

Master in de Meertalige Communicatie

**Het effect van tussentaal op de
waardering voor een spreker en
op het begrijpen en onthouden
van een boodschap**

Masterproef aangeboden door

Lien MORREN

tot het behalen van de graad van
Master in de Meertalige Communicatie

Promotor: Philip VERMOORTELE

Academiejaar 2015 - 2016

Master in de Meertalige Communicatie

**Het effect van tussentaal op de
waardering voor een spreker en
op het begrijpen en onthouden
van een boodschap**

Masterproef aangeboden door

Lien MORREN

tot het behalen van de graad van
Master in de Meertalige Communicatie

Promotor: Philip VERMOORTELE

Academiejaar 2015 - 2016

Woord vooraf

Deze masterproef is geschreven in het kader van de masteropleiding Meertalige Communicatie aan de Katholieke Universiteit Leuven, campus Brussel. Ze had niet tot stand kunnen komen zonder hulp. Daarom wil ik via deze weg graag enkele mensen bedanken.

In de eerste plaats denk ik hierbij aan mijn promotor, professor Philip Vermoortel. Hij stond niet alleen altijd klaar met goede raad en tips, hij heeft me ook aangespoord om mijn blik te verruimen en om kritisch om te springen met de meningen van de verschillende kampen in het taaldebat. Daarnaast wil ik ook professor Elke Van Steendam bedanken voor haar hulp met SPSS en de statistische kant van dit onderzoek.

Eveneens dank aan VRT-nieuwsanker Hanne Decoutere die zo vriendelijk was om de geluidsfragmenten in te spreken. Ik ben haar ontzettend dankbaar dat zij de tijd en de moeite heeft genomen om op mijn verzoek in te gaan.

Daarnaast wil ik ook Johnny Plevoets, directeur van de derde graad van de Katholieke Centrumscholen in Sint-Truiden, Ruth Bessemans, leerkracht aardrijkskunde, en vooral Hilaire Radoes, leerkracht esthetica, bedanken voor hun medewerking. Hun onafgebroken enthousiasme maakte mijn werk zoveel aangenamer.

Tot slot wil ik ook mijn ouders en mijn vriend in de bloemetjes zetten. Woorden schieten mij tekort om uit te drukken wat hun steun en hulp voor mij betekend heeft. Daarom houd ik het bij een eenvoudig maar oprecht: bedankt.

Lien Morren

Brussel, 16 augustus 2016

Abstract

According to Fuertes, Gottdiener, Martin, Gilbert and Giles (2012), the influence of the speaker's language variety on the value judgement of the listener is often underestimated. Someone's value judgement, could have major implications in some situations, such as a job interview or a sales conversation.

This master's thesis will examine whether or not a speaker who uses the substandard language variety in Flanders, Belgium, called "tussentaal", is judged differently from a speaker who uses standard Dutch. In addition, the influence of the language variety on the ability of people to understand and/or remember the message will also be investigated. For each of these three variables, this master's thesis will verify whether or not there is a difference between boys and girls.

The first component of this study is a literary study, in which the scientific findings about the variables mentioned above will be studied. In the second component, the information from the literary study will be used in actual practice: by means of an experiment and a survey with 163 pupils from the ages of 15 to 19, the impact of standard Dutch and "tussentaal" on the three variables will be examined.

As the results show, there is a statistically significant difference between standard Dutch and "tussentaal" for each of the variables. First of all, the speaker who uses standard Dutch is judged more positively in terms of status, solidarity and dynamics than the speaker who uses "tussentaal". Secondly, the message in standard Dutch is understood better than the one in "tussentaal" and that message is also remembered better. For none of these variables, there is a statistically significant difference between boys and girls.

It has to be noted, however, that these results should be nuanced, since they might only apply for a classroom situation. In a more ordinary situation, for instance an informal conversation, the value judgment of the speaker using standard Dutch, the ability to understand the message in standard Dutch and the ability to remember the message in standard Dutch could differ from the results found in this master's thesis. In order to give a decisive answer about this, additional research is recommended.

Inhoudsopgave

Woord vooraf

Abstract

Inhoudsopgave	11
1 Inleiding.....	15
2 Literatuurstudie	18
2.1 Tussentaal.....	18
2.1.1 Geschiedenis van tussentaal	18
2.1.1.1 Aanloop.....	18
2.1.1.2 Ontstaan van tussentaal	21
2.1.2 Verdeelde meningen	23
2.1.3 Kenmerken van tussentaal.....	24
2.1.3.1 Fonologische kenmerken	24
2.1.3.2 Morfologische kenmerken	27
2.1.3.3 Lexicale kenmerken	37
2.1.3.4 Syntactische kenmerken	38
2.2 Waardering voor een spreker	42
2.2.1 Status.....	43
2.2.1 Solidariteit	44
2.2.2 Dynamiek.....	44
2.3 Begrijpen en onthouden van een boodschap	45
2.4 Onderzoeksmethoden.....	47
3 Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen.....	49

4	Onderzoeksaanpak.....	51
4.1	Keuze en verantwoording van de onderzoeksstrategie	51
4.1.1	Literatuurstudie	51
4.1.2	Experiment.....	52
4.2	Samenstelling van de steekproef.....	52
4.3	Beschrijving en verantwoording van het meetinstrument.....	55
4.3.1	Spreker	55
4.3.2	Fragmenten.....	55
4.3.3	Vragenlijst	56
4.3.3.1	Pretest	56
4.3.3.2	Vraagstelling	57
4.3.3.3	Controle vragen	59
4.3.3.4	Meetniveau	61
4.3.3.5	Lay-out.....	61
4.4	Dataverzameling	62
4.5	Verwerking van de gegevens	63
4.5.1	Items hercoderen.....	64
4.5.2	Antwoorden op open vragen coderen.....	64
4.5.3	Vragen verwijderen uit de analyse	66
4.6	Beschrijving en verantwoording van de analysebeslissingen	66
4.6.1	Betrouwbaarheidsanalyse	66
4.6.2	Totaalscores in eindscores indelen	67
4.6.3	Statistische analyseprocedures.....	67
4.6.3.1	Kruistabellen.....	67
4.6.3.2	Chi-kwadraattoets	68

4.6.3.3	T-toets	69
5	Resultaten	71
5.1	Waardering voor een spreker	71
5.1.1	Algemeen.....	71
5.1.1.1	Algemene waardering.....	71
5.1.1.2	Waardering per dimensie	72
5.1.1.3	Totale waardering	74
5.1.2	Volgens geslacht.....	75
5.1.2.1	Standaardtaalconditie.....	75
5.1.2.2	Tussentaalconditie	78
5.2	Begrijpen van de boodschap	80
5.2.1	Algemeen.....	80
5.2.2	Volgens geslacht.....	81
5.3	Onthouden van de boodschap	82
5.3.1	Algemeen.....	82
5.3.2	Volgens geslacht.....	84
6	Conclusie en discussie	88
6.1	Conclusie	88
6.2	Discussie	89
	Referentielijst	90
	Bijlagen	94
Bijlage 1	Fonetisch alfabet - International Phonetic Association	94
Bijlage 2	Fragmenten	95

Bijlage 3	Vragenlijst (fase 1)	98
Bijlage 4	Vragenlijst (fase 2)	103
Bijlage 5	Stappenplan experiment.....	104
Bijlage 6	Codeboek	105
Bijlage 7	Resultaten pretest.....	112
Bijlage 8	Geluidsfragmenten (a), SPSS-output (b) en dataset (c).....	113

1 Inleiding

De laatste jaren is er veel inkt gevloeid over de ontwikkeling van het Nederlands in Vlaanderen en de rol die tussentaal daarin speelt. Daarbij ontstonden vaak vurige discussies tussen de voor- en tegenstanders van die informele taalvariëteit die noch Standaardnederlands, noch zuiver dialect is, maar er ergens tussenin ligt. Over een ding lijken beide kampen het echter eens: tussentaal wordt door steeds meer Vlamingen in steeds meer situaties gehanteerd. Ze zou intussen een vaste waarde geworden zijn in heel wat formele situaties die voordien voorbehouden waren voor het Standaardnederlands. Maar wordt tussentaal wel in elke formele context geaccepteerd?

Deze masterproef onderzocht de houding van leerlingen uit het vijfde en zesde jaar van het algemeen secundair onderwijs tegenover tussentaal in een luisteroefening, een situatie waarin nog altijd Standaardnederlands verwacht wordt. Aan hen werd gevraagd om de spreker van een fragment in tussentaal en die van een fragment in de standaardtaal te beoordelen op het vlak van zijn status, solidariteit en dynamiek. Dit onderzoek ging bovendien na of de taalvariëteit een invloed uitoefent op de mate waarin de leerlingen de boodschap konden begrijpen en/of onthouden. Voor elk van die variabelen (waardering, begrijpen en onthouden) werd tevens onderzocht of er een verschil was tussen jongens en meisjes.

De volgende beschrijvende onderzoeksvragen en -deelvragen werden in de literatuurstudie van deze masterproef beantwoord:

- Wat betekent het begrip 'tussentaal'?
 - Hoe is tussentaal ontstaan?
 - Welke meningen bestaan er over tussentaal?
 - Wat zijn de kenmerken van tussentaal?
- Wat betekent het begrip 'waardering voor een spreker'?
 - Uit welke dimensies bestaat de waardering voor een spreker?
 - Op welke manier wordt de waardering voor een spreker onderzocht?
- In welke mate beïnvloedt de taalvariëteit het begrip van de boodschap?
 - Op welke manier wordt de invloed van een taalvariëteit op het begrip van de boodschap onderzocht?
- In welke mate beïnvloedt de taalvariëteit het onthouden van de boodschap?
 - Op welke manier wordt de invloed van een taalvariëteit op het onthouden van de boodschap onderzocht?

De volgende vergelijkende onderzoeksvragen en -deelvragen werden door middel van een matched guise-experiment beantwoord:

- Wat zijn de verschillen tussen de waardering voor een spreker die Standaardnederlands spreekt en de waardering voor een spreker die in tussentaal spreekt?
 - Wat zijn de verschillen tussen de waardering van jongens en meisjes voor een standaardtaalspreker?
 - Wat zijn de verschillen tussen de waardering van jongens en meisjes voor een tussentaalspreker?
- Wat zijn de verschillen tussen het begrip van de boodschap in het Standaardnederlands en het begrip van de boodschap in tussentaal?
 - Wat zijn de verschillen tussen het begrip van de standaardtalige boodschap van jongens en dat van meisjes?
 - Wat zijn de verschillen tussen het begrip van de tussentalige boodschap van jongens en dat van meisjes?
- Wat zijn de verschillen tussen het onthouden van de boodschap in het Standaardnederlands en het onthouden van de boodschap in tussentaal?
 - Wat zijn de verschillen tussen het onthouden van de standaardtalige boodschap van jongens en dat van meisjes?
 - Wat zijn de verschillen tussen het onthouden van de tussentalige boodschap van jongens en dat van meisjes?

Binnen het beperkte bestek van deze masterproef is het niet mogelijk om alle bestaande studies te verwerken, noch om een onderzoek op grote schaal op te zetten. Daarom werd slechts een tussenvariëteit, namelijk die met Limburgse kenmerken, in een locatie, namelijk de Katholieke Centrumscholen in Sint-Truiden in de provincie Limburg, onderzocht. De resultaten van dit onderzoek kunnen dan ook niet veralgemeend worden.

Toch mag het maatschappelijke belang van dit onderzoek niet onderschat worden. Als de leerlingen een standaardtalige boodschap beter begrijpen en onthouden dan een tussentalige, dan kan dat een aansporing zijn voor de overheid om meer controle uit te oefenen op het taalgebruik van de Vlaamse leerkrachten. Bovendien is dit onderzoek wetenschappelijk relevant omdat het tot nieuwe inzichten kan leiden in de perceptie van taalvariëteiten.

In het hoofdstuk na deze inleiding worden de bestaande literatuur over tussentaal, de waardering voor een spreker, het begrijpen en het onthouden van een boodschap en de verschillende

onderzoeksmethoden, bestudeerd. Het derde hoofdstuk behandelt het onderzoeksdoel en de onderzoeksvragen. Daarna komt de onderzoeksaanpak aan bod. Dit vierde hoofdstuk bevat onder andere informatie over de samenstelling van de steekproef, het meetinstrument, de dataverzameling en de verwerking van de gegevens. In hoofdstuk vijf worden de onderzoeksresultaten voorgesteld. Ten slotte worden in het zesde hoofdstuk conclusies getrokken uit die resultaten en een aantal discussiepunten verduidelijkt.

2 Literatuurstudie

De tussentaal in Vlaanderen vormt het hoofdonderwerp van deze masterproef en zal dan ook eerst besproken worden in de literatuurstudie. Een beknopte, politieke geschiedenis van België moet duidelijkheid brengen over het hoe en waarom van tussentaal. Vervolgens komen de hedendaagse taalsituatie in Vlaanderen aan bod en de verschillende kampen die zich in het taaldebat tegenover elkaar geplaatst hebben: de voorstanders en de tegenstanders van tussentaal. Ten slotte tracht een opsomming van de kenmerken van tussentaal meer uitsluitsel te geven over wat die taalvariëteit precies inhoudt.

Het tweede thema dat in de literatuurstudie behandeld wordt, is de waardering voor een spreker. Daarbij wordt eerst een algemeen beeld geschetst van taalattitudeonderzoek en daarna worden de drie hoofddimensies, status, solidariteit en dynamiek, besproken.

Vervolgens komt de impact die taalvariëteiten kunnen hebben op het begrijpen en het onthouden van de boodschap aan bod. We bekijken de bevindingen van andere onderzoekers over dat onderwerp en hoe ze tot die informatie gekomen zijn: welke vragen hebben ze aan de respondenten gesteld?

Tot slot wordt ook gekeken naar de verschillende onderzoeksmethoden die voor dit soort onderzoek bestaan: de matched guisetechniek, de verbal guisetechniek en de mixed guisetechniek.

2.1 Tussentaal

2.1.1 Geschiedenis van tussentaal¹

2.1.1.1 Aanloop

In 1815 werden de noordelijke en zuidelijke Nederlanden samengevoegd in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden en kwamen ze onder het bewind van Willem I. Dat koninkrijk kwam er toen het Congres van Wenen de Europese kaart hertekende, die op dat moment voornamelijk Frans gekleurd was door de Napoleontische oorlogen. Om de Nederlanden, na een eerdere

¹ Deze paragraaf is gebaseerd op *Het verhaal van het Vlaams: de geschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden* (2003) van Roland Willemyns.

mislukte poging², succesvol te kunnen verenigen, voerde Willem I een strikte taalpolitiek onder het motto “één land, één taal”. Hij maakte bijgevolg het Nederlands van de noordelijke Nederlanden, dat, in tegenstelling tot het zuidelijke Nederlands, reeds gestandaardiseerd was, wettelijk verplicht in leger, bestuur en onderwijs in Vlaanderen. In Wallonië beperkte hij zich tot “een poging de invloed en het prestige van het Nederlands te doen toenemen, maar er kwamen geen wettelijke of bestuurlijke bepalingen die het gebruik ervan voorschreven” (Willemyns, 2003, p. 192).

In 1829 moest Willem I zijn taalpolitiek echter terugschroeven, wat volgens Willemyns (2003) aan drie verschillende factoren te wijten was. Ten eerste zou het Nederlands in de praktijk nooit echt doorgedrongen zijn bij de verfranste, Vlaamse bourgeoisie, die een eerder negatieve houding had tegenover de vernederlandsing. Ten tweede voelden de lagere sociale klassen in Vlaanderen dat hun ‘Nederlands’ (i.e. Vlaamse dialecten) niet hetzelfde was als het noordelijke Nederlands dat hen opgelegd werd en bijgevolg waren ook zij geen voorstanders van Willems taalpolitiek. Ten slotte zou het katholieke Zuiden zich nooit comfortabel gevoeld hebben naast het protestantse Noorden, waardoor het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden nog voor zijn eenmaking gedoemd was te mislukken.

Na het aftreden van Willem I en de onafhankelijkheid van België in 1830 werd het Frans opnieuw de voertaal in ons land in plaats van het Nederlands. In een besluit van 26 november 1830 verklaarde het Voorlopig Bewind “qu'il était impossible de publier un texte flamand ou allemand des lois et arrêtés, attendu que ces langues en usage parmi les habitants de certaines localités variaient de province à province, et même de ville à ville” (Verbruggen, 1959, p. 237).

De Belgische grondwet pleitte echter voor taalvrijheid en dus besloot een – aanvankelijk – kleine groep Vlamingen om op te komen voor het Nederlands. De verschillende verzetsbewegingen die daaruit voortvloeiden tussen 1834 en 1840, worden nu gezamenlijk de Vlaamse Beweging genoemd.

Die Vlaamse Beweging had oorspronkelijk een maatschappelijk doel, maar ze is voor deze masterproef vooral van belang omwille van haar pogingen om het Nederlands te doen erkennen als volwaardige taal in België. Het probleem daarbij was dat er niet één Nederlands bestond in

² In 1543 hadden de Habsburgers de noordelijke en zuidelijke Nederlanden al eens verenigd in de Zeventien Provinciën. Achtendertig jaar later, in 1581, verklaarden de provinciën zichzelf onafhankelijk in het Plakkaat van Verlatinghe. In de geschiedschrijving wordt het jaar 1585 gekoppeld aan het einde van de Zeventien Provinciën. Toen werden Noord en Zuid feitelijk gescheiden met de val van Antwerpen.

Vlaanderen dat die rol kon vervullen. Zoals al vermeld, kenden de dialecten van regio tot regio grote verschillen en bovendien hadden ze niet de status om te kunnen dienen bij officiële gelegenheden. De Vlaamse Beweging beseftte dus dat er nood was aan een algemener Nederlands, aan een norm in Vlaanderen.

Over welke norm dat moest worden, werd duchtig gediscussieerd. Enerzijds waren er de particularisten, die voorstander waren van een eigen Vlaamse variant van het Nederlands, en anderzijds de integrationisten, die pleitten voor een overname van het Noordelijke, reeds gestandaardiseerde Nederlands. Het zijn die laatsten die de discussie uiteindelijk wonnen en op 18 april 1898 bereikte de Vlaamse Beweging haar doel toen het Nederlands als officiële taal, naast het Frans, bekrachtigd werd met de Gelijkheidswet.

Toch betekende dat nog niet dat heel Vlaanderen plots Standaardnederlands begon te gebruiken. De Gelijkheidswet veranderde niets aan het feit dat de Vlaamse bourgeoisie bijna uitsluitend Frans sprak en dat de lagere sociale klassen zich enkel konden uitdrukken in hun dialect. Met de beheersing van het Standaardnederlands was het dus niet goed gesteld. Vanaf 1910 nam men initiatieven om dat te veranderen: er werden taallessen gedoceerd en handboeken, adviesboeken en taalgidsen gepubliceerd om Vlamingen te leren wat Algemeen Beschaafd Nederlands was. In 1930 werd de Gentse universiteit vernederlandst en vanaf de jaren zestig werden de taalplannen een versnelling hoger gezet toen er ook taalzorgrubrieken in kranten, op televisie en op de radio opdoken.

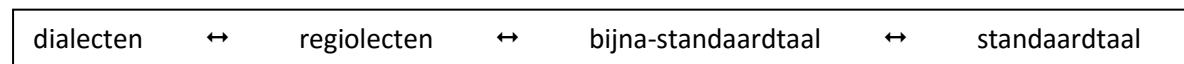
Die intensieve taalverzorgingscampagnes hebben hun doel niet gemist. Uit onderzoek blijkt dat het taalgebruik in Vlaanderen en dat in Nederland tussen 1950 en 1990 meer op elkaar zijn gaan lijken (Geeraerts, 2001; Willemyns, 2013). Twee verschillen tussen de noordelijke en de zuidelijke variant werden echter wel nog aanvaard. Ten eerste is de uitspraak duidelijk anders: het Belgisch-Nederlands kent bijvoorbeeld geen diftongering van vrije vocalen en ook de stemloze, verharde g's zijn niet in het Zuiden doorgedrongen. Ten tweede bestaat een aantal woorden en uitdrukkingen enkel in het Belgisch-Nederlandse taalgebied, zoals “fruitsap” en “een handje toesteken” (Geeraerts, 2001, p. 338).

Toch kunnen die taalverzorgingscampagnes bezwaarlijk geslaagd genoemd worden, zo menen althans verschillende onderzoekers (onder anderen De Schryver, 2013; Lybaert, 2015 en Taeldeman, 2008), aangezien in het Vlaanderen van vandaag nauwelijks nog Standaardnederlands te horen is.

2.1.1.2 Ontstaan van tussentaal

Lybaert (2015) stelt vast dat, hoewel Vlamingen het Standaardnederlands zonder al te veel problemen gebruiken als schrijftaal, ze het slechts zelden spontaan spreken. Ook Auman (2009) merkte dat op en bovendien zijn het volgens haar hoofdzakelijk hoger opgeleiden wier stemmen standaardtaal produceren.

Enerzijds gebruiken de meeste Vlamingen dus geen Standaardnederlands, maar anderzijds ook geen dialect, aangezien de beheersing van de dialecten sinds de tweede helft van de twintigste eeuw zowel door functieverlies³ als door structuurverlies⁴ sterk achteruitgegaan is (Lybaert, 2015; Taeldeman, 2008; Willemyns, 2003). Vlamingen maken gebruik van het continuüm aan taalvariëteiten dat tussen het Standaardnederlands en de dialecten ligt (zie Figuur 2.1) (Auman, 2009; De Caluwe, 2009; Lybaert, 2015).

Figuur 2.1. Het taalcontinuüm in Vlaanderen.

Die verschillende tussenvariëteiten, die meer kenmerken kunnen hebben van de dialecten of juist meer kunnen lijken op het Standaardnederlands, worden overkoepelend *tussentaal* genoemd. Volgens Rys en Taeldeman (2008) zou zich één scherp afgelijnde, Brabants gekleurde tussentaal aan het stabiliseren zijn die in heel Vlaanderen hetzelfde begint te klinken, maar daar zijn veel onderzoekers (onder anderen Auman, 2009; De Caluwe, 2009; Lybaert, 2015 en Plevoets, 2008) het niet mee eens.

Naast *tussentaal* duiken ook de benamingen *Schoon Vlaams*, *Soapvlaams* en *Verkavelingsvlaams* op in wetenschappelijke teksten, benamingen die aantonen dat de vele pennenvruchten over die

³ Met *functieverlies* bedoelt Lybaert (2015) dat de dialecten niet meer gebruikt werden om te communiceren. De gewone mens was veel mobieler geworden in de zestiende en zeventiende eeuw en kwam gemakkelijker in contact met andere regio's. Hij moest zich daardoor ook "buiten het eigen dialectgebied verstaanbaar [kunnen] maken" (p. 101). Bovendien had het dialect aan prestige moeten inboeten en werd het "steeds vaker ongeschikt geacht als taal van de opvoeding" (p. 102).

⁴ *Structuurverlies* of *dialectnivellering* houdt in dat dialecten de kenmerken die hen onderscheiden van andere dialecten verliezen (Lybaert, 2015). Dialecten in eenzelfde regio gaan bijgevolg steeds sterker op elkaar lijken tot ze uiteindelijk volledig verdwijnen.

taalvariëteit vaak sterk gekleurd zijn. De verschillende opinies die over tussentaal bestaan, worden in de volgende paragraaf behandeld (zie 2.1.2).

Hoewel over tussentaal al heel wat gepubliceerd en gediscussieerd is, bestaat een eenduidige definitie van het begrip vooralsnog niet. Over één ding lijkt echter iedereen het eens: tussentaal wordt door steeds meer Vlamingen in steeds meer situaties gehanteerd. Terwijl de tussenvariëteit volgens sommige onderzoekers (onder anderen De Schryver, 2013; Lybaert, 2015 en Taeldeman, 2008) ontstaan is als een bovenregionale spreektaal die de dialecten verving⁵, is ze intussen een vaste waarde in heel wat formele situaties die voorheen voorbehouden waren voor het Standaardnederlands. Onder andere sollicitatiegesprekken en televisieprogramma's, maar ook de taal van politici en leerkrachten zijn doorspekt van tussentalige elementen (Cajot, 2012; De Caluwe, 2009).

Volgens Auman (2009) en Plevoets (2008) liggen vijf oorzaken aan de basis van die sterke positie van tussentaal in Vlaanderen:

- 1 Vlamingen beheersten de Nederlandse standaardtaal slechts gebrekkig en namen er bovendien een negatieve houding tegenover aan. Volgens Auman en Plevoets zijn dat twee gevolgen van de schoolmeesterachtige manier waarop de taalverzorgingscampagnes gevoerd werden. Vlamingen voelden zich onzeker nu ze zich niet meer in hun dialect mochten uitdrukken en bovendien was dat 'nieuwe' Nederlands voor hen onwennig en vreemd. Geeraerts (2001) spreekt in dit verband van een "zondagse-pakmentaliteit": "Zoals een zondags pak is de hoogste taalnorm iets waarvan de noodzaak buiten kijf staat, maar je er echt goed in voelen doe je niet" (p. 343).
- 2 Sinds de jaren zestig zou ook de negatieve attitude tegenover het dialect sterk gegroeid zijn. Vooral de taalverzorgingscampagnes oefenden daarop een grote invloed uit: de ABN-acties deden het dialect immers af als iets minderwaardigs.
- 3 Door de godsdienstvervolgingen in de zestiende en zeventiende eeuw sloegen veel Vlamingen op de vlucht. De Vlaming werd dus mobieler en daarbij groeide ook de nood aan een bovenregionale spreektaal om zich in andere gebieden verstaanbaar te kunnen maken.

⁵ Door de grote verschillen tussen de dialecten konden inwoners van naburige dorpen soms niet met elkaar communiceren. Toen mensen mobieler werden, werd een bovenregionale spreektaal noodzakelijk om zichzelf verstaanbaar te maken in de omliggende regio's (Auman, 2009; De Caluwe, 2009; De Schryver, 2013; Plevoets, 2008; Taeldeman, 2008).

- 4 Economische, politieke en culturele veranderingen in Vlaanderen hebben geleid tot meer zelfstandigheid en meer zelfvertrouwen. Auman merkt op dat “die zelfzekerheid door sommigen, vooral critici van tussentaal, ervaren [wordt] als zelfgenoegzaamheid” (p. 12).
- 5 Ten slotte zouden ook de groter geworden macht en invloed van televisie een rol gespeeld hebben bij de doorbraak van tussentaal. In het begin kon de Vlaming enkel de BRT (nu VRT) op zijn zwart-wit-tv’tje krijgen, een overheidszender die meewerkte aan de taalverzorgingscampagnes met televisieprogramma’s als *Hier spreekt men Nederlands* en *Tele-Taalles*. Toen in 1989 de eerste commerciële zender, VTM, opdook, ontstond een wisselwerking tussen de programma’s en de kijkers. Aan de ene kant probeerden de commerciële zenders in hun soaps en praatprogramma’s het werkelijke taalgebruik van de Vlaming (i.e. de tussentaal) weer te geven en aan de andere kant leek het alsof de Vlamingen door die soaps en praatprogramma’s in de tussentaal meer zelfvertrouwen kregen en zich niet langer verplicht voelden om in het voor hen ongemakkelijke Standaardnederlands te spreken.

2.1.2 Verdeelde meningen

Zoals eerder reeds kort aangehaald, doen verschillende meningen over tussentaal de ronde. Er wordt nog steeds flink gediscussieerd over welke taalnorm Vlaanderen moest en moet volgen. Deze paragraaf wil slechts een globaal beeld schetsen van de tegenstrijdige standpunten over het onderwerp: van ‘standaardtaal moet’ (dat de meeste aanhangers heeft) tot ‘tussentaal mag’.

De eerste groep, de tegenstanders van tussentaal (onder anderen Frans Debrabandere, Geertje De Ceuleneer, Mia Doornaert, Dirk Geeraerts, Jan Goossens, Ruud Hendrickx, Johan Taeldeman en Geert Van Istendael), meent dat de tussenvariëteit het Standaardnederlands in gevaar brengt. Bovendien gelooft ze dat, nu tussentaal ook gebruikt wordt door mensen zoals politici en in situaties waar je Standaardnederlands zou verwachten, de gewone Vlaming niet meer aangespoord wordt om zijn taal te verzorgen. Daarenboven zou tussentaal nefast zijn voor de emancipatie van de Vlaming en voortgekomen zijn uit zijn onwil en onvermogen om Algemeen Nederlands te leren.

De tweede groep, de voorstanders van tussentaal (onder anderen Kevin Absillis, José Cajot, Johan De Caluwe, Kas Deprez, Jürgen Jaspers en Koen Plevoets), verstaat onder tussentaal, zoals Cajot (2012) het verwoordt, “de informele omgangstaal van alledag, op het werk, in de winkel, de taal waarin de Vlaamse politicus debatteert in het parlement, ook het idioom van de uitleg in de

wiskundeles, zelfs van nieuwslezers tijdens hun redactievergaderingen” (p. 49), en dat vindt ze geen probleem. Volgens die groep is tussentaal net op natuurlijke wijze ontstaan vanuit de emancipatie en zelfstandigheid van de Vlaming.

2.1.3 Kenmerken van tussentaal

In deze paragraaf worden achtereenvolgens de fonologische, morfologische, lexicale en syntactische kenmerken van tussentaal besproken. De voorbeelden zijn telkens in fonetisch schrift weergegeven. Een overzicht van het fonetische alfabet van de International Phonetic Association is te vinden in Bijlage 1.

2.1.3.1 *Fonologische kenmerken*

Tussentaal verradt vaak gemakkelijk uit welke Vlaamse regio iemand afkomstig is. Dat komt volgens Rys en Taeldeman (2007) en Taeldeman (2008) omdat bepaalde dialectkenmerken, namelijk de tertiaire⁶, doorgedrongen zijn in de bovenregionale tussentaal. Dankzij die elementen kunnen we dus een Limburger onderscheiden van een West-Vlaming. De primaire⁷ en secundaire⁸ dialectkenmerken zijn, in tegenstelling tot de tertiaire, niet doorgedrongen in de tussentaal. Ze zijn dialectisch en worden als eerste onderdrukt wanneer iemand voor een bovenregionale taalvariëteit kiest.

Naast tertiaire dialectkenmerken kent de tussentaal nog andere fonologische kenmerken:

1 Procope van [h]

Tussentaalsprekers laten de laryngale fricatief [h] wegvallen bij korte functiewoorden zoals [ɛm], [ar], [ɛn], [ət] en bij het suffix [-eit] (Rys & Taeldeman, 2007), maar ook bij langere woorden zoals [eləmal], [op], [ɑndəralvə] en [ɑlo]. Volgens Rys en Taeldeman is dat verschijnsel in Vlaamse dialecten niet algemeen (de [h]-procope zou namelijk niet optreden in delen van Limburg en van

⁶ Met tertiaire dialectkenmerken wordt de tongval bedoeld: het gaat om die kenmerken die in grote gebieden in Vlaanderen voorkomen en die nog nauwelijks opvallen als dialectisch (Rys & Taeldeman, 2007; Taeldeman, 2008). Ze worden dan ook amper onderdrukt in de bovenregionale spreektaal.

⁷ De primaire dialectkenmerken komen in kleine gebieden voor en verschillen vaak van dorp tot dorp. Ze zijn duidelijk dialectisch en worden als eerste onderdrukt in de bovenregionale spreektaal (Rys & Taeldeman, 2007; Taeldeman, 2008).

⁸ De secundaire dialectkenmerken manifesteren zich in een groter gebied dan de primaire en worden beschouwd als typisch voor een bepaalde regio (bijvoorbeeld Genk). Hoewel ze dus minder opvallen als dialectisch, worden ze meestal toch achterwege gelaten in de bovenregionale spreektaal (Rys & Taeldeman, 2007; Taeldeman, 2008).

Antwerpen), maar “het heeft er alle schijn van dat de [h]-procope aan het opklimmen is tot een vast ingrediënt van ‘hogere’ Vlaamse tussenvariëteiten” (p. 7).

Auman (2009) stelt verder nog dat de [h]-procope een verregaande vorm kan aannemen waarbij ook de omliggende klinkers gedeletet worden. Voorbeelden daarvan zijn [tɪzlat] in plaats van [hətɪzlat] en [ɪkwetdatmuiləkɪs] in plaats van [ɪkwetdathətmuiləkɪs]. In dat laatste voorbeeld lijkt het lidwoord [hət] volledig verdwenen te zijn, maar het wordt nog gerealiseerd in de [t] na [dɑ]. Die [t] is in de tussentaal namelijk niet de eindletter van het voegwoord [dat] (infra).

2 Apocope

In tussentaal komen drie soorten apocopes voor: de [t]-apocope, de apocope bij korte functiewoorden en de apocope van de eind-sjwa voor een vocaal.

Met de eerste soort, de [t]-apocope, wordt bedoeld dat de stemloze alveolaire occlusief [t] wegvalt aan het einde van een woord. Het gaat doorgaans om korte functiewoorden zoals [ni], [yʊ], [wɑ], [dɑ] en [altɛi] in plaats van [nit], [yʊt], [wat], [dat] en [altɛit], en in mindere mate [mɛ] in plaats van [mɛt] (Auman, 2009; Cajot, 2012; Rys & Taeldeman, 2007). Dat gebeurt volgens Rys en Taeldeman enkel als de [t] in de absolute auslautpositie staat en als het volgende woord begint met een medeklinker: [dabuk] in plaats van [datbuk].

Wanneer het volgende woord met een klinker begint, zijn er twee mogelijkheden: ofwel is dat volgende woord niet enclitisch en dan assimileert de eind-[t] met de klinker tot [d] ([dadɪsɣrot]), ofwel is dat volgende woord wel enclitisch en dan wordt de [t] toch uitgesproken ([watɪsɛrɣəbørt]).

Volgens Cajot (2012) treedt [t]-deletie ook op bij eenlettergrepige werkwoorden in de tweede en derde persoon en in de tegenwoordige tijd: [ɣədu], [ɣəsta], [ɛidu], [ɛista]. Auman (2009) haalt nog aan dat de [t]-apocope in de Limburgse dialecten ook voorkomt bij langere woorden als de [t] volgt op de medeklinkers [χ], [f], [ɣ], [k], [p] en [s]. Dat verschijnsel is echter beperkt tot de regio Limburg en de vraag rijst dus of we het tot de tussentaal moeten rekenen of niet.

De tweede soort apocope slaat op de weglating van de eindmedeklinker (die niet [t] is) in korte functiewoorden. [mɑ] in plaats van [mar] is het vaakst voorkomende voorbeeld (Cajot, 2012; Rys & Taeldeman, 2007), al haalt Auman (2009) ook [nɑ] in plaats van [nɑχ] en [na] in plaats van [nar] aan.

Ten slotte kan ook de eind-sjwa of [-ə] gedeletet worden als een vocaal volgt, zoals bij [wɛbə] in plaats van [wəhɛbə] (Auman, 2009; Rys & Taeldeman, 2007). In dat voorbeeld vindt ook de procope van de [h] plaats (supra), waardoor het woord met een klinker begint en de apocope van de eind-sjwa mogelijk is.

Naast die drie apocopesoorten kan ook de apocope van de [n] na een sjwa optreden in tussentaal: [fʊtəmakə]. Die apocopesoort wordt ook in de verzorgde standaardtaal toegepast waardoor we niet kunnen spreken van een uitsluitend tussentalig kenmerk.

3 Syncope

Bij syncope wordt een klank in het midden van een woord weggelaten, zoals bij [ɑs] in plaats van [als]. Volgens Auman (2009) komen syncopes ook altijd voor in de eindcluster [-əns]: [tɛlkəs], [ɛrgəs], [trɔuwəs], [tɛidəs], [əs] en [vɔlyəs]. Die deletie van [n] voor een sjwa gebeurt ook in het Standaardnederlands en kan daarom niet beschouwd worden als een kenmerk van tussentaal.

4 Assimilatie van [t] + [d] tot [t]

De opeenvolging van [t] en [d] veroorzaakt assimilatie tot [t], zoals in [maktynitrək] in plaats van [makjənidrək]. Volgens Rys en Taeldeman (2007) doet dit verschijnsel zich minder vaak voor bij Limburgers omdat hun dialect ook assimilatie tot [d] toelaat.

5 Hersyllabering

In de opeenvolging [vocaal - (consonant) - consonant - nieuw woord met vocaal], wordt de auslautconsonant van het eerste deel van de samenstelling naar de volgende lettergreep gebracht: [ɔn-tɛrvə] in plaats van [ɔnt-ɛrvə] en [œy-tɛindələk] in plaats van [œyt-ɛindələk] (Rys & Taeldeman, 2007).

6 Affricatisering bij diminutieven

Het diminutiefsuffix [-cə] wordt na [t] uitgesproken als een affricaat [tʃ] in plaats van een palatale [ɕ], zoals in [pɛtʃə] in plaats van [pɛtɕə] (Cajot, 2012).

7 Glijder [j] of [w]

Tussentaalsprekers vervangen de [d] die volgt op een lange vocaal en die voorafgaat aan de eindklank [-ə(n)] door de glijder [j] of [w]. Men denke bijvoorbeeld aan [ɣujə] in plaats van [ɣudə] en [ɔuwə] in plaats van [ɔudə] (Auman, 2009).

8 Insertie van [n]

Volgens Auman (2009) wordt in de tussentaal een verbindings-[n] ingevoegd bij substantieven en werkwoorden zoals bij [dɑkɪntʃənɪsɪk] of [ɪkmaktənɔvərɑlfɔutə]. Dit fonologische kenmerk zou in de tussentaal “minder vaak” (p. 80) voorkomen.

9 Beklemtoning

Uit het onderzoek van Daenen (2007) blijkt dat de uitspraak van Vlamingen ook van de standaardtaal afwijkt wat betreft de woordklemtoon. Daenen onderzocht 150 proefpersonen uit de vijf Vlaamse provincies en vergeleek hun beklemtoning met wat taalzorgboeken⁹ voorschrijven. Voor onder andere de woorden [beizint], [kakau] en [mesias] gaf meer dan 80 % van de proefpersonen aan dat ze de eerste lettergreep beklemtonen, terwijl de taalzorgboeken enkel de benadrukte tweede lettergreep als mogelijkheid vermelden.

2.1.3.2 *Morfologische kenmerken*

1 Adnominale flexie

Bij morfologische processen is er sprake van een vervorming of flexie: de vorm van een woord wordt aangepast naargelang de functie die het vervult in de zin of, bij bepalingen, naargelang het

⁹ De taalzorgboeken die Daenen onderzocht:

Aalbrecht, J., Otten, P., & Peinen, W. (1981). *Uitspraakvademecum voor onderwijs en zelfstudie*. Leuven: Acco.

Den Boon, T., & Geeraerts, D. (2005). *Van Dale Groot Woordenboek van de Nederlandse taal* (14^e editie). Utrecht: Van Dale Lexicografie.

Heemskerk, J., & Zonneveld, W. (2000). *Uitspraakwoordenboek*. Utrecht: Het Spectrum.

Heidbuchel, H. & Luyten, G. J. (1996). *Hoe zeg en schrijf ik het?* (28^e editie). Antwerpen: Novum.

Koenen, M. J. (1999). *Koenen woordenboek Nederlands* (30^e editie). Utrecht: Koenen woordenboeken.

Scherps, G. (1979). *Nederlandse uitspraakleer*. Leuven: Acco.

Theissen, S., Gehlen, L., & Vromans, J. (1994). *Woordenboek voor correct taalgebruik*. Leuven: Wolters.

Timmermans, B. (2004). *Klink klaar: Uitspraak- en intonatiegids voor het Nederlands*. Leuven: Davidsfonds.

Van Haver, J. (1979). *De uitspraak van het Nederlands, Een beknopte handleiding*. Leuven: Acco.

Van Kooten, G. (1981). *Kramers' groot woordenboek Nederlands*. Amsterdam: Elsevier.

Van Maele, G. (1984). *Handleiding bij de uitspraakleer*. Lier: Van In.

woord waar het bij hoort. Als die flexie bij naamwoorden optreedt, heet ze verbuiging, bij werkwoorden vervoeging.

Adnominale flexie wijst op de flexie bij adnominale woorden of woorden die voor het substantief (nomen) staan. Het gaat dus om attributieve woorden zoals lidwoorden, aanwijzende of bezittelijke voornaamwoorden. De verbuiging die het adnominale woord krijgt, hangt af van het geslacht van het substantief waar het bij hoort. Als het adnominale woord voorafgaat aan een mannelijk, vrouwelijk of onzijdig substantief, dan spreken we dus respectievelijk van een mannelijk, vrouwelijk en onzijdig adnominaal woord.

1.1 Lidwoorden

De bronnen die voor deze paragraaf geraadpleegd werden, zijn Auman (2009), Cajot (2012), De Caluwe (2009), Plevoets (2008) en Taeldeman (2008). Achtereenvolgens worden de bepaalde, onbepaalde en ontkennende lidwoorden besproken en daarop volgt een samenvattend schema (Tabel 2.1).

Het bepaald lidwoord krijgt in de tussentaal zowel voor het vrouwelijk als voor het onzijdig de standaardvorm: [dəvrɔ], [ətoχ]. Het mannelijk bepaald lidwoord is [dən] als het substantief waar het bij hoort begint met een klinker ([dənpəl]), een <h> ([dənamər]), een <t> ([dənteyəl]) of een <d> ([dəndəktər]). In alle andere gevallen krijgt het mannelijk bepaald lidwoord de vorm [də]: [dəman].

Voor het onbepaald lidwoord kent de tussentaal vier vormen: [ən], [nən], [nə] en [ə]. Het mannelijk onbepaald lidwoord krijgt de vorm [nən] als het substantief waar het bij hoort, begint met een klinker ([nənpəl]), een <h> ([nənamər]), een ([nənbək]), een <t> ([nənteyəl]) of een <d> ([nəndəktər]). In alle andere gevallen is het mannelijk onbepaald lidwoord [nə]: [nəman]. Ook bij onzijdige onbepaalde lidwoorden zijn twee vormen mogelijk: [ən] als het substantief dat erop volgt met een <h> ([ənœys]) of met een klinker ([ənoχ]) begint en [ən] of [ə] in alle andere gevallen: [əkɪnt]. Vrouwelijke onbepaalde lidwoorden krijgen zowel in de tussentaal als in het Standaardnederlands dezelfde vorm: [ənvrcu].

Het ontkennend lidwoord [χen] volgt dezelfde regels als het onbepaald lidwoord [ən]: [χənənpəl], [χənənamər], [χənənbək], [χənənteyəl], [χənəndəktər], [χənəman], [χənvrcu], [χənœys], [χənoχ], [χəkɪnt].

Volgens Cajot (2012) treedt er “onder bepaalde fonetische en grammaticale condities” (p. 48) (hij specificeert niet welke) geen flexie op, zoals bij [tɔʊtpɑrt], [wɑrmɑndə], [disχonvas].

Tabel 2.1

De vormen van het onbepaald, ontkennend en bepaald lidwoord in de standaardtaal en in de tussentaal

	Standaardtaal	Tussentaal
Bepaald lidwoord		
Mannelijk	[dəʔapəl] [dəhamər] [dəteyəl] [dədɔktər] [dəman]	[dənapəl] [dənamər] [dənteɣəl] [dəndɔktər] [dəman]
Vrouwelijk	[dəvrɔu]	[dəvrɔu]
Onzijdig	[həthœys] [hətoχ] [hətkɪnt]	[ətœys] [ətoχ] [ətkɪnt]
Onbepaald lidwoord		
Mannelijk	[ənəpəl] [ənhamər] [ənbək] [ənteɣəl] [əndɔktər] [ənman]	[nənəpəl] [nənənamər] [nənənbək] [nənteɣəl] [nəndɔktər] [nəman]
Vrouwelijk	[ənvɔu]	[ənvɔu]
Onzijdig	[ənɦœys] [ənoχ] [əkɪnt]	[ənœys] [ənoχ] [əkɪnt]
Ontkennend lidwoord		
Mannelijk	[χenəpəl] [χenhamər] [χenbək] [χenteɣəl] [χendɔktər] [χenman]	[χenənəpəl] [χenənənamər] [χenənənbək] [χenənənteɣəl] [χenənəndɔktər] [χenənəman]
Vrouwelijk	[χenvɔu]	[χenvɔu]
Onzijdig	[χenɦœys] [χenoχ] [χenkɪnt]	[χenœys] [χenoχ] [χekɪnt]

1.2 Aanwijzend voornaamwoord

In deze paragraaf, die gebaseerd is op Auman (2009), Cajot (2012), De Caluwe (2009), Plevoets (2008) en Taeldeman (2008), komen eerst de proximalen, of de aanwijzende voornaamwoorden die verwijzen naar subjecten of objecten die dichtbij liggen, aan bod. Daarop volgen de distalen, die subjecten of objecten aanwijzen die verderaf gelegen zijn. Ten slotte moet een samenvattend schema (Tabel 2.2) een overzicht bieden van alle vormen van het aanwijzend voornaamwoord.

De proximalen wijken in de tussentaal voor de drie geslachten en voor het meervoud af van de standaardvorm. Als ze voorafgaan aan een mannelijk substantief dat met een klinker, een <h>, een , een <t> of een <d> begint, krijgen ze de vorm [dezən]; respectievelijk [dezənapəl], [dezənamər], [dezənbək], [dezənteɣəl] en [dezəndɔktər]. Wanneer het om een ander mannelijk substantief gaat, wordt de standaardvorm [dezə] gebruikt: [dezəman]. Bij de vrouwelijke, onzijdige en meervoudige vormen van de proximalen wordt in de tussentaal [des] gebruikt in plaats van respectievelijk [dezə], [dɪt] en [dezə]: [desvrɔu], [deskɪnt] en [desvrɔuə].

De tussentalige vormen van de distalen lijken meer op de standaardtalige: enkel bij een mannelijk substantief worden andere vormen gebruikt, namelijk [dijən] als er een klinker ([dijənapəl]), een <h> ([dijənamər]), een ([dijənbək]), een <t> ([dijənteɣəl]) of een <d> ([dijəndɔktər]) volgt, en [dijə] in alle andere gevallen ([dijəman]). De vrouwelijke, onzijdige en meervoudige distalen krijgen de standaardvormen in de tussentaal: [divrɔu], [dɔkɪnt] en [divrɔuə].

Auman (2009) merkt nog op dat [dijə(n)] typisch is voor de Brabantse tussentalen, maar dat in Limburg, West- en Oost-Vlaanderen [dinə(n)] gebruikt wordt. Ze stelt echter wel dat [dijə(n)] door de Brabantse expansie ook in de rest van Vlaanderen steeds meer weerklinkt.

Tabel 2.2

De vormen van het aanwijzend voornaamwoord in de standaardtaal en in de tussentaal

	Standaardtaal	Tussentaal
Proximalen		
Mannelijk	[dezəʔapəl]	[dezənapəl]
	[dezəhamər]	[dezənamər]
	[dezəbək]	[dezənbək]
	[dezəteɣəl]	[dezənteɣəl]
	[dezəɔktər]	[dezəndɔktər]
	[dezəman]	[dezəman]

	Standaardtaal	Tussentaal
Vrouwelijk	[dezəvrɔu]	[desvrɔu]
Onzijdig	[dɪtkɪnt]	[deskɪnt]
Meervoud	[dezəvrɔuə]	[desvrɔuə]
Distalen		
Mannelijk	[diʔapəl] [dihamər] [dibək] [diteyəl] [didɔktər] [diman]	[dijənapəl] [dijənamər] [dijənbək] [dijənteyəl] [dijəndɔktər] [dijəman]
Vrouwelijk	[divrɔu]	[divrɔu]
Onzijdig	[datkɪnt]	[dakɪnt]
Meervoud	[divrɔuə]	[divrɔuə]

1.3 Bezittelijk voornaamwoord

De vorming van de bezittelijke voornaamwoorden (Auman, 2009; Cajot, 2012; De Caluwe, 2009; Plevoets, 2008; Taeldeman, 2008) van de eerste persoon enkelvoud en meervoud en de derde persoon enkelvoud en meervoud is analoog met die van de onbepaalde en ontkennende lidwoorden. De uitgang [-ən] wordt namelijk toegevoegd aan een bezittelijk voornaamwoord dat voorafgaat aan een mannelijk substantief dat begint met een klinker ([mɛinənɔpəl], [zɛinənɔpəl], [ɔnzənɔpəl], [ʌnənɔpəl]), een <h> ([mɛinənəmər], [zɛinənəmər], [ɔnzənəmər], [ʌnənəmər]), een ([mɛinənbək], [zɛinənbək], [ɔnzənbək], [ʌnənbək]), een <t> ([mɛinənteyəl], [zɛinənteyəl], [ɔnzənteyəl], [ʌnənteyəl]), en een <d> ([mɛinəndɔktər], [zɛinəndɔktər], [ɔnzəndɔktər], [ʌnəndɔktər]). Als het om een ander mannelijk substantief gaat, krijgt het voornaamwoord de uitgang [-ə] ([mɛinəman], [zɛinəman], [ɔnzəman], [ʌnəman]). Bij vrouwelijke en meervoudige substantieven wordt de standaardvorm gebruikt ([mɛinvrɔu], [zɛinvrɔu], [ʌnvrɔu] en [mɛinvrɔuə], [zɛinvrɔuə], [ʌnvrɔuə]). Dat laatste geldt niet voor de voornaamwoorden van de eerste persoon meervoud, aangezien zij de vorm [ɔns] krijgen bij vrouwelijke en meervoudige substantieven ([ɔnsvrɔu] en [ɔnsvrɔuə]). De vorm van de onzijdige voornaamwoorden is [mɛin], [zɛin], [ɔns] en [ʌn] als het substantief waar het voornaamwoord bij hoort, begint met een <h> ([mɛinœys], [zɛinœys], [ɔnsœys], [ʌnœys]) of met een klinker ([mɛinoχ], [zɛinoχ], [ɔnsoχ], [ʌnoχ]). In de andere gevallen zijn de onzijdige voornaamwoorden [mɛi(n)kɪnt], [zɛi(n)kɪnt], [ɔnskɪnt] en [ʌ(n)kɪnt].

Voor de bezittelijke voornaamwoorden van de tweede persoon enkelvoud gebruiken tussentaalsprekers de in de standaardtaal formele vorm [yw]. Ook hier hangt de uitgang van het mannelijk voornaamwoord af van de beginletter van het substantief dat erop volgt: [ywənəpəl], [ywənəmə], [ywənbək], [ywənteyəl], [ywəndəktər] en [ywəman]. De vrouwelijke, onzijdige en meervoudige voornaamwoorden zijn [y(w)].

Auman (2009) vermeldt [ɛlə(n)] en [ɛldə(ə)(n)] voor de voornaamwoorden van de tweede persoon meervoud. De eerste vorm zou gebruikt worden in zuidelijk West-Vlaanderen en in Oost-Vlaanderen, terwijl de tweede vorm Brabants zou zijn. Die vormen komen niet voor in de andere bronnen (Cajot, 2012; De Caluwe, 2009; Plevoets, 2008; Taeldeman, 2008), die in de plaats daarvan aangeven dat [y(w)(ə)(n)] zowel voor de tweede persoon enkelvoud als meervoud gebruikt wordt.

Tabel 2.3 vat alle vormen van het bezittelijke voornaamwoord samen.

Tabel 2.3

De vormen van het bezittelijke voornaamwoord in de standaardtaal en in de tussentaal

	Standaardtaal	Tussentaal
Eerste persoon enkelvoud		
Mannelijk	[mɛinəpəl]	[mɛinənəpəl]
	[mɛinhamər]	[mɛinənəmə]
	[mɛinbək]	[mɛinənək]
	[mɛinteyəl]	[mɛinənteyəl]
	[mɛindəktər]	[mɛinəndəktər]
	[mɛinman]	[mɛinəman]
Vrouwelijk	[mɛinvrou]	[mɛinvrou]
Onzijdig	[mɛinœys]	[mɛinœys]
	[mɛinoχ]	[mɛinoχ]
	[mɛinkɪnt]	[mɛinkɪnt]
Meervoud	[mɛinvrouə]	[mɛinvrouə]
Tweede persoon enkelvoud		
Mannelijk	[jəʔapəl], [ywapəl]	[ywənəpəl]
	[jəhamər], [ywhamər]	[ywənəmə]
	[jəbək], [ywbək]	[ywənək]
	[jəteyəl], [ywtēyəl]	[ywənteyəl]
	[jədəktər], [ywdəktər]	[ywəndəktər]
	[jəman], [ywman]	[ywəman]

	Standaardtaal	Tussentaal
Vrouwelijk	[jəvrɔu], [ywwvrɔu]	[y(w)vrɔu]
Onzijdig	[jəhœys], [ywhœys] [jəʔox], [ywox] [jəkɪnt], [ywkɪnt]	[y(w)œys] [y(w)ox] [y(w)kɪnt]
Meervoud	[jəvrɔuə], [ywwvrɔuə]	[y(w)vrɔuə]
Derde persoon enkelvoud		
Mannelijk	[zeɪnapəl], [harapəl] [zeɪnamər], [harhamər] [zeɪnbak], [harbak] [zeɪnteyəl], [harteyəl] [zeɪndɔktər], [hardɔktər] [zeɪnman], [harman]	[zeɪnənəpəl], [arənəpəl] [zeɪnənəmər], [arənəmər] [zeɪnənbak], [arənbak] [zeɪnənteyəl], [arənteyəl] [zeɪnəndɔktər], [arəndɔktər] [zeɪnəman], [arəman]
Vrouwelijk	[zeɪnvrɔu], [harvrɔu]	[zeɪnvrɔu], [arvrɔu]
Onzijdig	[zeɪnœys], [harhœys] [zeɪnox], [harox] [zeɪnkɪnt], [harkɪnt]	[zeɪnœys], [arœys] [zeɪnox], [arox] [zeɪnkɪnt], [arkɪnt]
Meervoud	[zeɪnvrɔuə], [harvrɔuə]	[zeɪnvrɔuə], [arvrɔuə]
Eerste persoon meervoud		
Mannelijk	[ɔnzəʔapəl] [ɔnzəhamər] [ɔnzəbak] [ɔnzəteyəl] [ɔnzədɔktər] [ɔnzəman]	[ɔnzənəpəl] [ɔnzənəmər] [ɔnzənbak] [ɔnzənteyəl] [ɔnzəndɔktər] [ɔnzəman]
Vrouwelijk	[ɔnzəvrɔu]	[ɔnsvrɔu]
Onzijdig	[ɔnshœys] [ɔnsox] [ɔnskɪnt]	[ɔnshœys] [ɔnsox] [ɔnskɪnt]
Meervoud	[ɔnzəvrɔuə]	[ɔnsvrɔuə]
Tweede persoon meervoud		
Mannelijk	[jyliʔapəl] [jylihamər] [jylibak] [jyliteyəl] [jylidɔktər] [jyliman]	[ywənəpəl], [lənəpəl], [lɪdərənəpəl] [ywənəmər], [lənəmər], [lɪdərənəmər] [ywənbak], [lənəbak], [lɪdərənəbak] [ywənteyəl], [lənəteyəl], [lɪdərənteyəl] [ywəndɔktər], [ləndɔktər], [lɪdərəndɔktər] [ywəman], [lənəman], [lɪdərənəman]
Vrouwelijk	[jylivɔu]	[y(w)vrɔu], [lənvrɔu], [lɪdərivrɔu]

	Standaardtaal	Tussentaal
Onzijdig	[jylɪhœys] [jylɪoχ] [jylɪkɪnt]	[y(w)œys], [ɫəʔœys], [ɫɪdərœys] [y(w)oχ], [ɫəʔoχ], [ɫɪdərɔχ] [y(w)kɪnt], [ɫəkɪnt], [ɫɪdərɪkɪnt]
Meervoud	[jylɪvrɔuə]	[y(w)vrɔuə], [ɫəvrɔuə], [ɫɪdərvrɔuə]
Derde persoon meervoud		
Mannelijk	[hɫnɑpəl] [hɫnɦamər] [hɫnbək] [hɫnteyəl] [hɫdɔktər] [hɫnman]	[ɫnənɑpəl] [ɫnənɦamər] [ɫnənɒk] [ɫnənteyəl] [ɫəndɔktər] [ɫnəman]
Vrouwelijk	[hɫnvrɔu]	[ɫnvrɔu]
Onzijdig	[hɫnœys] [hɫnoχ] [hɫnkɪnt]	[ɫnœys] [ɫnoχ] [ɫnkɪnt]
Meervoud	[hɫnvrɔuə]	[ɫnvrɔuə]

2 Nominale flexie - Diminutiefsuffix op [kə]

Waar adnominale flexie wijst op de flexie bij woorden die voor het substantief staan, verwijst nominale flexie naar de verbuiging van het nomen zelf. Die nominale flexie wijkt in de tussentaal af van de standaardtaal enkel wat betreft de diminuering.

Afhankelijk van de fonetische context wordt de uitgang van het verkleinwoord in de tussentaal [kə] zoals in [klørkə] en [doskə], [əkə] zoals in [pənəkə] en [stɪləkəs], of [skə] zoals in [kukskə] en [wəndəlɪŋskə] (Auman, 2009; Cajot, 2012; De Caluwe, 2009; Plevoets, 2008; Taeldeman, 2008).

3 Persoonlijk voornaamwoord

3.1 Onderwerp

In de tussentaal wordt het persoonlijk voornaamwoord van de eerste persoon enkelvoud vaak verdubbeld of zelfs verdrievoudigd: [ɪkədʊzoitsni] en [ɪkəbəkɪkdəniyədən] (Auman, 2009; Cajot, 2012; Plevoets, 2008; Taeldeman, 2008). Volgens Taeldeman kan dat verschijnsel in principe in alle pronomina (van de eerste persoon enkelvoud tot de derde persoon meervoud) optreden, al komt het niet voor in Limburg: [dəɛbdəyɛiniyədən], [dəɛftzəzɛiniyədən], enzovoort.

Bij de tweede persoon enkelvoud kiezen tussentaalsprekers voor [ʏə] of [ʏei] in plaats van [jə] of [jei] (Auman, 2009; Cajot, 2012; De Caluwe, 2009; Taeldeman, 2008). Dat doen Vlamingen volgens Taeldeman “ook in de regio’s waar in het dialect een andere vorm gebruikt wordt” (p. 34).

De derde persoon enkelvoud is identiek in de standaardtaal en in de tussentaal, al kan er in de tussentaal wel verdubbeling of verdrievoudiging optreden (Auman, 2009; Cajot, 2012; De Caluwe, 2009; Plevoets, 2008; Taeldeman, 2008). Volgens Cajot (2012) gebruiken tussentaalsprekers bij inversie voor de onbeklemtoonde derde persoon mannelijk enkelvoud naast de standaardvorm ook wel de enclitische accusatief als subject: [wanerkɔmtəm].

Voor de eerste persoon meervoud vermeldt Auman (2009) vijf typisch tussentalige vormen naast het standaardtalige [wɛi]. [wɛlə], [wɛilə] en [wɛildər] zouden vooral in de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant gebruikt worden, [wɔldər] zowel in Oost- als in West-Vlaanderen en [wɔndər] enkel in Oost-Vlaanderen. Voor welke vorm Limburgers kiezen, wordt niet verduidelijkt.

Auman (2009) stelt dat de volgende vormen in de tussentaal voorkomen voor de tweede persoon meervoud: [ʏili] in het noorden van de provincie Antwerpen, [ʏilə] in de rest van Antwerpen en in Vlaams-Brabant, [ʏidər] in de provincie West-Vlaanderen, [ʏindər] in Brugge en omstreken en [ʏeildər] ten slotte in Vlaams-Brabant. Ook hier is onduidelijk welke vorm Limburgers en Oost-Vlamingen gebruiken.

Ten slotte zouden er in de tussentaal zeven vormen bestaan voor het persoonlijk voornaamwoord van de derde persoon meervoud, terwijl het Standaardnederlands enkel [zə] en [zei] kent: [zɔlə], [zɛlə], [zɔldər], [zɔn], [zidər], [zeildər] en [zindər] (Auman, 2009). Auman verduidelijkt enkel voor de laatste drie vormen waar ze gebruikt worden: [zidər] en [zeildər] in West-Vlaanderen en [zindər] in Brugge en omstreken.

Ook deze paragraaf wordt afgesloten met een samenvattend schema (Tabel 2.4).

Tabel 2.4

De vormen van het persoonlijk voornaamwoord (onderwerp) in de standaardtaal en in de tussentaal

	Standaardtaal	Tussentaal
Eerste persoon enkelvoud		
Geen inversie	[ɪkspeɪ]	[ɪkəspeɪ]
Inversie	[speɪɪk]	[speɪəkɪk]

Tweede persoon enkelvoud		
Geen inversie	[jəspelt], [jeispelt]	[ɣəspelt], [ɣeispelt]
Inversie	[speljə], [speljei]	[speltɣə], [speltɣei], [speldəɣei]
Derde persoon enkelvoud		
Geen inversie	[heispelt]	[eispelt], [ɛmspelt]
	[zəspelt], [zeispelt]	[zəspelt], [zeispelt]
	[hətspelt]	[ətspelt]
Inversie	[spelthɛi]	[speltɛi], [speltəm]
	[speltzɛi], [speltzə]	[speltzɛi], [speltzə], [speltzəzɛi]
	[spelthət]	[speltət]
Eerste persoon meervoud		
Geen inversie	[wɛispelə], [wəspelə]	[wɛispelə], [wəspelə], [wɛləspelə], [wɛiləspelə], [wɛildərspele], [wɔldərspele], [wɔndərspele]
Inversie	[speləwɛi], [speləwə]	[speləwɛi], [speləwɛlə], [speləwəwɛi]
Tweede persoon meervoud		
Geen inversie	[jylispele]	[ɣɛilispelt], [ɣɛiləspelt], [ɣidərspele], [ɣindərspele], [ɣeildərspele]
Inversie	[speləjyli]	[speltɣɛili], [speltɣɛilə]
Derde persoon meervoud		
Geen inversie	[zəspele], [zeispele]	[zɔləspele], [zɛləspele], [zɔldərspele], [zɔnspele], [zidərspele], [zeildərspele], [zindərspele]
Inversie	[speləzə], [speləzɛi]	[speləzɔlə], [speləzɛlə], [speləzɔldər], [speləzɔn]

3.2 Niet-onderwerp

Als het persoonlijk voornaamwoord niet de subjectpositie vervult, dan wijkt het in de tussentaal enkel af van de standaardtaal in de tweede persoon enkelvoud en meervoud: [jɔu]/[jə] tegenover [ɣ] en [jyli] tegenover [ɔlə]/[ɔldər] (Auman, 2009; De Caluwe, 2009; Taeldeman, 2008). Voorbeelden zijn [ɪklɔxtənary] en [ɪkhatɔlə].

3.3 Reflexief

Reflexieve persoonlijke voornaamwoorden kunnen in het Standaardnederlands twee vormen aannemen: die met [zelf] of die zonder [zelf] (Auman, 2009). Voor de derde persoon enkelvoud geeft dat het volgende resultaat: [heiwastzɪχ] of [heiwastzɪχzɛlf]. In de tussentaal bestaat die [zelf]-vorm niet en ook hier is de vorm die in de plaats gebruikt wordt, afhankelijk van de regio. In Vlaams-Brabant en Antwerpen gebruiken tussentaalsprekers het persoonlijk voornaamwoord op -[ɛiɤ(n)]: [ɪkwasmɛiɛiɤn], [ɣɛiwasty(w)ɛiɤn], [ɛiwastzɛiɛiɤn], enzovoort. Oost- en West-Vlamingen daarentegen kiezen het objectvoornaamwoord: [ɪkwasmɛi], [ɣɛiwasty], [ɛiwastəm], enzovoort. Opnieuw blijft onduidelijk welke vorm Limburgers gebruiken.

4 Werkwoord

Auman (2009) vermeldt voor het werkwoord in de tussentaal de volgende morfologische kenmerken. Ten eerste krijgen eenlettergrepige werkwoorden in de eerste persoon enkelvoud vaak de infinitiefvorm: [ɪkdun] in plaats van [ɪkdu], [ɪkstan] in plaats van [ɪksta], enzovoort. Ten tweede krijgt de imperatief enkelvoud in de tussentaal vaak een eind-[t], zoals bij [dut] in plaats van [du] en [danst] in plaats van [dans].

2.1.3.3 *Lexicale kenmerken*

1 Woordenschat

Bepalen welke woorden precies tot de tussentaal behoren, is geen gemakkelijke opdracht. Dat komt ten eerste omdat er geen eenduidige definitie bestaat van tussentaal en ten tweede omdat mensen verschillende lexicale elementen verschillend beoordelen: Standaardnederlands of niet. De ene persoon kan een woord als [ɣustin] als standaardtalig ervaren, terwijl de andere van [ɑpəlsin] vindt dat het tussentaal is. Dan zijn er ook nog de grenzen met de dialecten: is [klapə] in plaats van [pratə] dialectisch of tussentalig? En [bokə] in plaats van [botərham]?

Door een gebrek aan een duidelijke begrenzing is volledige objectiviteit hier dus niet mogelijk en dat is ook de reden waarom dit onderzoek zich niet wil beperken tot lexicale kenmerken van de tussentaal. Toch kunnen over een aantal woorden uitspraken gedaan worden. Volgens Auman (2009) onderscheidt de tussentaal zich namelijk van de standaardtaal door het gebruik van informele, regionale en dialectische woorden. Door bronnen zoals het *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal* (2015), de Taaladviesbank van de Nederlandse Taalunie,

het VRT-taalnet en het *Gele Boekje* van De Standaard (2015) te raadplegen, kon dus van een aantal woorden uitgemaakt worden of ze kunnen beschouwd worden als tussentalig of niet.

2 Futurale gaan

[yan] kan volgens de ANS (1997) enkel als een toekomstige tijd gebruikt worden als het om een feitelijke toekomst gaat: het zal zéker gebeuren in de toekomst, of het is al vervuld in het heden. Als we niet om een feitelijke toekomst te maken hebben, dan raadt de ANS het gebruik van [zlə] of een tegenwoordige tijd aan. [yan] krijgt in dat geval het label ‘regionaal’ van de ANS. Volgens Taeldeman (2008) maken Vlamingen courant gebruik van het futurale [yan]: [ɛiyatanidun].

3 Gelijk in plaats van zoals

In de tussentaal wordt [zoals] in de vergelijking vervangen door [yələik]: [ɛiɪsyələikzənvadər] (Cajot, 2012).

4 Voorzetsels

Volgens Cajot (2012) vervangen Vlamingen [ovər] door [bɪnə] ([tɔtɓɪnətɥewekə]) en [bɛi] door [ɔp] ([virmetərɔpɛs]).

2.1.3.4 Syntactische kenmerken

1 Expletief voegwoord dat

Aan het begin van een bijzin kan in de tussentaal een redundant voegwoord [dat] toegevoegd worden, zoals in [ɪkwetɲɔfdæikɔmt] en [ɛieftmɛivərtɛltudæiəɔpɤləɔstɔt] (Auman, 2009; Cajot, 2012; De Caluwe, 2009; De Schryver, 2013; Taeldeman, 2008). Volgens Taeldeman kan dat verschijnsel optreden bij elk onderschikkend voegwoord behalve bij [als] en bij [dat] zelf.

2 Dubbele negatie

Taeldeman (2008) en Auman (2009) stellen dat de dubbele negatie in alle Vlaamse regio's voorkomt met twee volle negatieven: [noitni], [ɲɪksnimer]. Will (2004) maakte een opsomming van de verschillende negatievarianten:

- De dubbele ontkenning met [ən]: [wɛiənliɲəni].
- De dubbele ontkenning met [ni] na een negatief voornaamwoord of bijwoord: [wɛilipənɔitni].
- De dubbele ontkenning met [nivɛlnimer]: [wɛilipənivɛlnimer].

- De dubbele ontkenning met [ʏen] tussen [nɪvəl] en de substantiefgroep: [əɾwarənɪvəlʏenkukə]. Die vorm van negatie wordt gebruikt in Brugge en omstreken.
- De typisch Brabantse dubbele negatie met twee keer [nɪ] en met de tweede [nɪ] op het einde van de zin: [ɛɪftɔnɪɔpʁəbɔstnɪ].
- De ontkenning waarbij [ʏen] bij de substantiefgroep gevoegd wordt: [ɪkʁamɛtʁɛnnarmənwerk]. Die variant is volgens de ANS (1997) wel Standaardnederlands in een aantal vaste uitdrukkingen, zoals “de ellende was met geen pen te beschrijven” (p. 1657).

3 Beknopte bijzinnen met voor of van in plaats van om

Volgens de ANS (1997) is het voegwoord [ɔm] verplicht als de beknopte bijzin de functie heeft van predicaatsnomen ([zɛɪntatʉisnɪɔmantəzɪn]) of bepaling van gesteldheid ([ɪdərənvɪntzɛɪntatʉɔmtəhœylə]). Het verplichte voegwoord [ɔm] wordt in Vlaanderen (behalve in delen van Oost-Vlaanderen en de Noorderkempen) vervangen door [vor]: [ətɪsvortəwənə] (Auman, 2009; Taeldeman, 2008).

[ɔm] is facultatief (ANS, 1997) als de beknopte bijzin de functie vervult van:

- Subject: [hətɪsɛχtnɪtløk(ɔm)əftəwasə].
- Object: [hɛɪvrʉy(ɔm)dədørtəsłəyɛtə].
- Bijwoordelijke bepaling bij een adjectief dat neiging of begeerte uitdrukt: [wəzɛɪnbərəɪt(ɔm)samətəwɛrkə].
- Bijvoeglijke bepaling bij een substantief: [zəstɛldədəvrax(ɔm)mɔɾɣəomatəbəzʉkə].

Die laatste regel geldt in twee gevallen niet. Ten eerste is [ɔm] wel verplicht als het gaat om een bijvoeglijke bepaling die een bestemming uitdrukt, zoals in het voorbeeld [zəstɛldədəvrax(ɔm)mɔɾɣənarhəsəltəɣan]. Ten tweede is [ɔm] uitgesloten na substantieven die ‘zeggen’ of ‘ervaren’ uitdrukken, zoals bij [dəmedədɛlɪŋbetərwɛrktəmutəvərɪχtə,wəspɛɪnlək].

Wanneer [ɔm] volgens de ANS (1997) niet verplicht is, wordt het in de tussentaal meestal vervangen door [vən], maar soms ook door [vor]: [ətvaltnɪmɛvantəstyɛɾə] of [ətvaltnɪmɛvortəstyɛɾə] (Auman, 2009; Taeldeman, 2008).

4 Weglating van te in de werkwoordelijke eindgroep

Volgens de ANS (1997) “[is] het partikel *te* enkel weglaatbaar bij werkwoorden *liggen, zitten, hangen, staan* en *lopen* en bij *(be)hoeven* en *durven*, indien [die werkwoorden] voorkomen in de

werkwoordelijke eindgroep [...] als infinitief of meervoudige persoonsvorm” (p. 970). In de tussentaal wordt [tə] soms toch in andere gevallen weggelaten, zoals in [ɛiɪsbəɣɪnəwɛrkə] (Cajot, 2012).

5 Voegwoord van tijd *als* of *wanneer* in plaats van *toen*

Tussentaalsprekers gebruiken [als], [tun] en [waner] in de verleden tijd vaak (onjuist) door elkaar (Auman, 2009). Die drie voegwoorden hebben echter een subtiel betekenisverschil in het Standaardnederlands. Voor een eenmalige gebeurtenis in het verleden moet [tun] gecombineerd worden met een werkwoord in de verleden tijd, voor een gebeurtenis die zich herhaalde in het verleden zijn [als] of [waner] in combinatie met een werkwoord in de verleden tijd correct. [alsɪkvɔɾɪɣəwɛknarəntwɛrpəɾet, stɔntɪklaŋɪndəfilə] is dus geen Standaardnederlands omdat het hier om een eenmalige gebeurtenis gaat.

6 Foutief betrekkelijk voornaamwoord

Van dit kenmerk komen twee varianten frequent voor in de tussentaal: het gebruik van [dat] bij *de*-woorden en het gebruik van [di] bij *het*-woorden (Auman, 2009). Enkele voorbeelden:

- [dəkukskəsdaɛɪɔpχəɾetət].
- [ətbukdɪɪkχələzəɾ].

7 Subjectreduplicatie

Zoals eerder vermeld, kan het persoonlijk voornaamwoord in de onderwerpspositie in de tussentaal verdubbeld (of zelfs verdrievoudigd) worden (Auman, 2009; Cajot, 2012; Plevoets, 2008; Taeldeman, 2008). Die reduplicatie kan twee vormen aannemen: twee ‘volle’ voornaamwoorden of een ‘vol’ voornaamwoord en een pronominaal cliticum dat vastgeplakt wordt aan het voorgaande woord. Een voorbeeld van de eerste variant is [zæftzəɛidəniyədən] en een van de tweede is [ɣadəɣɛɪnɔɣfestə]. Die clitische vorm van het persoonlijk voornaamwoord kan in de tussentaal ook gerealiseerd worden zonder verdubbeling (infra).

8 Clitische vormen van het persoonlijk voornaamwoord

Volgens Auman (2009) kunnen tussentaalsprekers een persoonlijk voornaamwoord clitiseren door de vocaal ervan te reduceren tot een doffe klank. In het voorbeeld [ɣadəɣɛɪnɔɣfestə] is het tussentalig persoonlijk voornaamwoord [ɣə] gereduceerd tot [də] en enclitisch gebruikt bij het

werkwoord [ʎan]. Tussentaalsprekers hebben dus geen verdubbeling nodig om persoonlijke voornaamwoorden enclitisch te kunnen gebruiken.

9 Doorbreking van de werkwoordelijke eindgroep

Volgens de ANS (1997) mogen slechts twee elementen de werkwoordelijke eindgroep doorbreken:

- Het eerste deel van een scheidbaar samengesteld werkwoord: [ɪkɛpætmutəɔpsɣrɛivə].
- De [tə] van een infinitief: [zæfthɛmtrəxtətəɔvərtəɣɣə].

Andere doorbrekingen van de werkwoordelijke eindgroep druisen in tegen de regels van het Standaardnederlands en behoren volgens Auman (2009) tot de tussentaal. Voorbeelden zijn:

- [ɪkɛpəmwerəsmutədələsspələ].
- [zæftərnɪlanərkənənarləystərə].
- [wəzɔudəməɔɣənɔɣwɪlənfraŋkreikankomə].

10 Afwijkende volgorde van de werkwoorden in de drieledige werkwoordelijke eindgroep

Over de volgorde van de werkwoorden in de drieledige eindgroep schrijft de ANS (1997) dat de drie mogelijke volgordes Standaardnederlands zijn, maar dat ze niet allemaal even frequent gebruikt worden in heel het Nederlandse taalgebied. De vooropplaatsing van het voltooid deelwoord (deelwoord, hulpwerkwoord, infinitief: [datbukzəlɦɛinitɔptwedayəɣələzəkənəɦɛbə]) zou het meest gangbaar zijn in de Nederlandse spreektaal, de achteropplaatsing (hulpwerkwoord, infinitief, deelwoord: [datbukzəlɦɛinitɔptwedayəkənəɦɛbəɣələzə]) in de geschreven taal en in Vlaanderen zou de tussenplaatsing (hulpwerkwoord, deelwoord, infinitief: [datbukzəlɦɛinitɔptwedayəkənəɦɛbəɣələzəɦɛbə]) het frequentst voorkomen. Die laatste volgorde wordt slechts door een handvol adviesboeken aanvaard als Standaardnederlands (De Schryver, 2013). Auman (2009) noemt de tussenplaatsing van het voltooid deelwoord dan ook een kenmerk van de tussentaal.

11 Toevoeging van *geworden* of *geweest* aan passieve constructies

De constructie met een voltooid deelwoord in de voltooide tijden van het passief (die in het Standaardnederlands niet bestaat) is voor Auman (2009) tussentalig. Ook de ANS (1997) noemt die constructie regionaal. Enkele voorbeelden zijn [zəɪsɣɪstərəɣəbetəɣəwərdədornənɔnt] en [zəɪsɣəslayəɣəsɛst].

12 Verkeerd gebruik van *mocht(en)* en *moest(en)*

Het gebruik van de verleden tijd [must(ən)] in plaats van [mɔxt(ən)] om een hypothetische bijzin in te leiden, is volgens de ANS (1997) regionaal en volgens Auman (2009) tussentaal. De voorbeelden [mustətreɣənə, dɔnkopɪknəparaply] en [mustzəɣəzweɣəbbe, dənədəwənyɣenryzi] zijn bijgevolg tussentalig.

13 Van voor een directe rede

Tussentaalsprekers leiden een directe rede vaak in met het woord *van*, een constructie die volgens Auman (2009) tot de tussentaal behoort: [ɪkdɑxtvən, dutɔxəsɾɒstɪx]. Interessant om weten is dat uit onderzoek van Van Alphen (2006) blijkt dat die [van] nooit gevolgd wordt door een neutrale stelling ([ɪkzeivən, ɣəlɪkɪɣəvərjardɑx]), maar altijd door een eerder negatieve gedachte. Vooral de constructie [ɪkebzoitsvən...] is vaak te horen in Vlaanderen (Auman, 2009).

2.2 **Waardering voor een spreker**

Wanneer we iemand voor het eerst ontmoeten, vormen we een indruk van die persoon op basis van verschillende eigenschappen, zoals zijn kledij, huidskleur en geslacht. Ook zijn taal kan ons helpen om hem in een sociale categorie onder te brengen.

De impact van iemands taalvariëteit op onze waardeoordelen wordt volgens Fuertes, Gottdiener, Martin, Gilbert en Giles (2012) te vaak onderschat. Hoe iemand in een bepaalde situatie spreekt zou namelijk grote gevolgen kunnen hebben: een niet-standaardaccent zou bijvoorbeeld erg nadelig kunnen zijn bij een sollicitatie- of verkoopgesprek.

Onderzoek naar de waardering voor een spreker wordt gevoerd aan de hand van Likertschalen en/of semantische differentialen van vijf of zeven punten. Bij Likertschalen geeft de respondent aan in welke mate hij akkoord gaat met een gegeven stelling over de spreker (bijvoorbeeld: “De spreker is sympathiek”), terwijl semantische differentialen de respondent een standpunt laten innemen tussen twee contrasterende oordelen (bijvoorbeeld: “De spreker is onsympathiek/sympathiek”).

Uit de literatuur (Fuertes et al., 2012; Giles & Rakić, 2014; Heijmer & Vonk, 2002; Zahn & Hopper, 1985) blijkt dat een standaardspreker meestal positiever beoordeeld wordt op kenmerken zoals status en competentie dan een niet-standaardspreker. Die laatste krijgt echter wel een hogere beoordeling als het gaat om kenmerken zoals sympathie en vriendelijkheid.

Die kenmerken worden dimensies genoemd (Fuertes et al., 2012; Heijmer & Vonk, 2002; Zahn & Hopper, 1985). Overeenstemming over die dimensies is er niet: wetenschappers nemen sommige dimensies samen (bijvoorbeeld status en competentie) of ze kiezen er andere benamingen voor. De drie hoofddimensies die in elk attitudeonderzoek aan bod komen, zijn status, solidariteit en dynamiek.

2.2.1 Status

Deze dimensie omvat waardeoordelen over de sociale klasse, de ambitie, het opleidingsniveau en de competentie van een spreker (Fuertes et al., 2012; Heijmer & Vonk, 2002; Ladegaard & Sachdev, 2006; Rakić, Steffens, & Mummendey, 2011; Zahn & Hopper, 1985). Zahn en Hopper voegen ook het kenmerk spreekvaardigheid bij deze dimensie om na te gaan of het discours van de spreker duidelijk, gestructureerd, volledig en vloeiend was. De contrasterende woordparen die voor deze dimensie gebruikt worden, zijn:

- rijk - arm,
- succesvol - niet succesvol,
- intelligent - niet intelligent,
- hoge sociale status - lage sociale status,
- geletterd - niet geletterd,
- geleerd - niet geleerd,
- hoge opleiding - lage opleiding,
- ervaren - onervaren,
- ambitieus - niet ambitieus,
- bekwaam - onbekwaam,
- verantwoordelijk - niet verantwoordelijk,
- slordig - niet slordig,
- dom - niet dom.

Op al deze items scoort de standaardvariant hoger dan de niet-standaardvariant in alle vermelde studies. Dat komt volgens de onderzoekers omdat de standaardtaal beschouwd wordt als de prestigieuze variëteit, het ideaal waarnaar we moeten streven.

2.2.1 Solidariteit

Onder solidariteit worden de welwillendheid, (sociale) aantrekkelijkheid, vriendelijkheid en betrouwbaarheid van de spreker verstaan (Dávila, 1998; Fuertes et al., 2012; Heijmer & Vonk, 2002; Ladegaard & Sachdev, 2006; Zahn & Hopper, 1985). Bij deze dimensie horen de volgende woordparen:

- leuk - vreselijk,
- aardig - onaardig,
- vriendelijk - onvriendelijk,
- warm - koud,
- sympathiek - niet sympathiek,
- lief - niet lief,
- aangenaam - onaangenaam,
- goed - slecht,
- betrouwbaar - onbetrouwbaar,
- eerlijk - niet eerlijk.

In de meeste onderzoeken (Cargile, Giles, Ryan, & Bradac, 1994; Fuertes et al., 2012; Giles & Rakić, 2014; Heijmer & Vonk, 2002; Zahn & Hopper, 1985) scoort de niet-standaardvariëteit hoger op deze items dan de standaardvariëteit. Heijmer en Vonk geven hiervoor twee mogelijke verklaringen. Ten eerste zou het niet-standaardaccent het stereotype oproepen van een sociale en goedlachse persoon uit de lagere sociale klasse; ten tweede zouden de niet-standaardsprekers gezien worden als gemeenschapsgezin en net daardoor hoger scoren op de solidariteitsdimensie.

2.2.2 Dynamiek

De dimensie dynamiek verwijst naar hoe levendig, enthousiast en actief de spreker klinkt (Fuertes et al., 2012; Zahn & Hopper, 1985). De volgende contrasterende woordparen worden aangehaald:

- actief - passief,
- agressief - niet agressief,
- enthousiast - aarzelend,
- sterk - zwak,
- zacht - luid,
- zelfzeker - onzeker,
- energiek - lui.

Van deze dimensie is niet duidelijk welke variëteit in het algemeen hoger scoort. Sommige onderzoekers (onder andere Fuertes et al., 2012) vonden dat de niet-standaardvariant dynamischer klonk, terwijl anderen (onder andere Gill & Badzinski, 1992) net ontdekten dat de standaardtaal dynamischer was.

2.3 Begrijpen en onthouden van een boodschap

De taalvariëteit die iemand gebruikt, zou niet alleen beïnvloeden hoe hij gewaardeerd wordt door de luisteraar, maar ook of de luisteraar de boodschap kan begrijpen en/of onthouden. Over dat laatste probeert deze paragraaf duidelijkheid te scheppen.

Onderzoek hiernaar wijst uit dat de invloed van iemands tongval op het herinneren en begrijpen van een boodschap samenhangt met de mate waarin de luisteraar vertrouwd is met die tongval. Hoe meer hij in contact komt met een bepaalde taalvariëteit of hoe meer die op zijn eigen variëteit lijkt, des te beter kan hij de boodschap begrijpen en onthouden (Giles & Rakić, 2014; Gill, 1994; Gill & Badzinski, 1992; Major, Fitzmaurice, Bunta, & Balasubramanian, 2005; Morales, Scott, & Yorkston, 2012).

Volgens Morales et al. (2012) is het de niet-standaardvariant die de luistervaardigheid doet stijgen. Mensen staan dan wel positiever tegenover de standaardtaal (zie paragraaf 2.2), in het dagelijkse leven zouden ze er toch minder vaak mee in contact komen dan met een niet-standaardvariëteit. Aangezien de standaardtaal dus minder vertrouwd zou aanvoelen, zou het meer moeite kosten om haar te verwerken waardoor de boodschap begrijpen en onthouden moeilijker worden.

Gill (1994) gaat daar niet mee akkoord: volgens haar is het net de niet-standaardvariant die voor moeilijkheden zorgt. Mensen zouden zich meer moeten inspannen om die variëteit te begrijpen waardoor ze zich vooral zouden moeten concentreren op het verwerken van de informatie en niet zouden kunnen luisteren naar wat nu feitelijk gezegd wordt.

Giles en Rakić (2014) opperen dan weer dat de vertrouwdheid met een taalvariëteit eigenlijk niet veel effect heeft. In het begin zou een onbekende variant inderdaad een negatieve invloed uitoefenen, maar volgens hen is de luisteraar die variant al na slechts twee tot vier zinnen gewoon geworden. Daardoor zou het uiteindelijke begrip van de boodschap niet in het gedrang komen. Bovendien zouden andere factoren de luistervaardigheid beïnvloeden, namelijk de attitude tegenover de variëteit.

Ook Major et al. (2005) vonden dat taalattitude invloed heeft op het begrijpen en onthouden van een boodschap. Volgens hen helpt een positieve attitude tegenover een variëteit de luistervaardigheid, terwijl een negatieve attitude de luistervaardigheid bemoeilijkt. Aangezien, zoals eerder aangetoond (zie paragraaf 2.2), de standaardtaal in het algemeen positiever beoordeeld wordt dan een niet-standaardvariëteit, is het geen verrassing dat de proefpersonen in het onderzoek van Major et al. vooral moeite hadden met het begrijpen van niet-standaardvariëteiten van het Amerikaanse Engels.

Naast de vertrouwdheid met en de attitude tegenover een taalvariant, zou ook de boodschap zelf een beïnvloedende factor kunnen zijn. Als het luisterfragment vol informatie zit, zullen de luisteraars zich uiteraard extra moeten inspannen om al die informatie te kunnen onthouden (Shohamy & Inbar, 1991).

Ook de voorkennis over het onderwerp kan volgens Gill en Badzinski (1992) invloed uitoefenen. Hoe meer de luisteraar al weet over het onderwerp van de boodschap, des te gemakkelijker hij de boodschap kan begrijpen en onthouden. De taalvariant speelt dan zelfs helemaal geen significante rol.

Major et al. (2005) concludeerden dus terecht dat er in de literatuur geen consensus bestaat over de invloed van taalvariëteiten op de luistervaardigheid. Naast variëteiten kunnen namelijk ook de hoeveelheid informatie in de boodschap en de voorkennis over het onderwerp een beslissende invloed uitoefenen op de luistervaardigheid. Volgens de meeste onderzoekers (onder anderen Major et al., 2005; Morales et al., 2012; Shohamy & Inbar, 1991) is de onenigheid hierover te wijten aan het feit dat er nog te weinig onderzoek naar gevoerd is.

Over hoe dit soort onderzoek aangepakt moet worden, bestaat echter meer eensgezindheid. De onderzoekers kozen telkens voor een mengeling van open en gesloten vragen over de inhoud van het audiofragment, gevolgd door Likertschalen waarbij de respondent aangaf in welke mate hij het fragment gemakkelijk vond om te begrijpen. Er werd ook telkens aan de respondenten gevraagd of ze vooraf al iets afwisten van het onderwerp van het fragment, om te kunnen nagaan of die voorkennis invloed uitoefende op de luistervaardigheidsscore. De vragenlijst bij het onderzoek van deze masterproef zal dan ook op eenzelfde manier opgebouwd worden.

2.4 Onderzoeksmethoden

In taalattitudeonderzoek wordt meestal gebruik gemaakt van een van de drie volgende technieken: de matched guisetechniek, de verbal guisetechniek of de mixed guisetechniek. Onderzoekers kunnen ook een eigen variant op (een van) die technieken gebruiken.

De matched guiseaanpak werd in de jaren zestig ontwikkeld door de Canadese psycholoog Wallace Lambert en zijn collega's (Gaies & Beebe, 1991; Giles & Rakić, 2014; Rosiers, 2010; Toye, 2010). Bij die techniek wordt beroep gedaan op één spreker om twee taalvarianten te kunnen vergelijken. Hij leest eenzelfde tekst voor in de twee variëteiten en de respondenten beoordelen die twee geluidsfragmenten. De spreker moet dus tweetalig zijn en zich op een natuurlijke wijze kunnen uitdrukken in beide variëteiten. Het onderzoek gebeurt indirect omdat het eigenlijke doel ervan (namelijk informatie verkrijgen over de attitudes tegenover een bepaalde taalvariëteit) onbekend blijft voor de respondenten.

Het grote voordeel van de matched guisetechniek is dat sprekerskenmerken geen invloed kunnen uitoefenen op de beoordeling van de twee geluidsfragmenten (Gaies & Beebe, 1991; Giles & Rakić, 2014; Toye, 2010). Aangezien dezelfde persoon spreekt, zullen het spreektempo, de pitch, enzovoort hetzelfde zijn. De oordelen van de respondenten gaan dus wel degelijk over het verschil in taalvariëteit.

Een matched guiseaanpak is echter niet altijd mogelijk. Als er meerdere taalvariëteiten vergeleken worden, wordt het moeilijker om een spreker te vinden die zich in al die variëteiten op een natuurlijke wijze kan uitdrukken. In dat geval kunnen onderzoekers kiezen voor een verbal guise- of een mixed guiseaanpak.

Bij de verbal guisetechniek, ook wel natural guise genoemd, zijn er evenveel sprekers als audiofragmenten (Rosiers, 2010). Rosiers gebruikte drie sprekers om een vergelijking te maken tussen het Standaardnederlands, de Brabantse tussentaal en de West-Vlaamse tussentaal. Ook de verbal guiseaanpak is een indirect onderzoek waarbij de respondenten niet (volledig) op de hoogte zijn van het doel van het onderzoek.

De derde techniek, de mixed guisetechniek, is ook een indirecte onderzoeksmethode. Bij die aanpak worden meerdere sprekers ingezet om de audiofragmenten in te lezen, al is er minstens één spreker die meer dan een fragment inleest. Een voorbeeld is het onderzoek van Toye (2010). Zij deed beroep op vier sprekers om vijf fragmenten in te lezen: het fragment in het Standaardnederlands en dat in het West-Vlaams werden door dezelfde spreker ingelezen.

Bij de verbal en de mixed guiseteknik is het risico groter dat het oordeel van de respondenten beïnvloed wordt door verschillen tussen de sprekers. Het is daarom bij die technieken belangrijk om een beroep te doen op sprekers die hetzelfde geslacht en ongeveer dezelfde leeftijd hebben. Op die manier wordt de invloed van de sprekerskenmerken tot een minimum beperkt.

3 Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is onderzoeken of de taalvariëteit die een persoon hanteert (tussentaal of Standaardnederlands) een invloed uitoefent op de waardering die een luisteraar voor hem of haar heeft, op het begrijpen van de boodschap en op het onthouden van de boodschap. Dat werd onderzocht door middel van een literatuurstudie en een experiment.

Voor de literatuurstudie werd een reeks beschrijvende onderzoeksvragen en -deelvragen gebruikt:

- Wat betekent het begrip 'tussentaal'?
 - Hoe is tussentaal ontstaan?
 - Welke meningen bestaan over tussentaal?
 - Wat zijn de kenmerken van tussentaal?
- Wat betekent het begrip 'waardering voor een spreker'?
 - Uit welke dimensies bestaat de waardering voor een spreker?
 - Op welke manier wordt de waardering voor een spreker onderzocht?
- In welke mate beïnvloedt de taalvariëteit het begrip van de boodschap?
 - Op welke manier wordt de invloed van een taalvariëteit op het begrip van de boodschap onderzocht?
- In welke mate beïnvloedt de taalvariëteit het onthouden van de boodschap?
 - Op welke manier wordt de invloed van een taalvariëteit op het onthouden van de boodschap onderzocht?

De volgende vergelijkende onderzoeksvragen en -deelvragen werden door middel van een matched guise-experiment beantwoord:

- Wat zijn de verschillen tussen de waardering voor een spreker die Standaardnederlands spreekt en de waardering voor een spreker die in tussentaal spreekt?
 - Wat zijn de verschillen tussen de waardering van jongens en meisjes voor een standaardtaalspreker?
 - Wat zijn de verschillen tussen de waardering van jongens en meisjes voor een tussentaalspreker?
- Wat zijn de verschillen tussen het begrip van de boodschap in het Standaardnederlands en het begrip van de boodschap in tussentaal?

- Wat zijn de verschillen tussen het begrip van de standaardtalige boodschap van jongens en dat van meisjes?
- Wat zijn de verschillen tussen het begrip van de tussentalige boodschap van jongens en dat van meisjes?
- Wat zijn de verschillen tussen het onthouden van de boodschap in het Standaardnederlands en het onthouden van de boodschap in tussentaal?
 - Wat zijn de verschillen tussen het onthouden van de standaardtalige boodschap van jongens en dat van meisjes?
 - Wat zijn de verschillen tussen het onthouden van de tussentalige boodschap van jongens en dat van meisjes?

4 Onderzoeksaanpak

4.1 Keuze en verantwoording van de onderzoeksstrategie

4.1.1 Literatuurstudie

Om de eerste reeks onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 3) te kunnen beantwoorden, ben ik op zoek gegaan naar relevante publicaties via zoekmachines zoals Google Scholar, Freefullpdf en Google Books en via de catalogus Limo. Ook het cursusmateriaal van de opleidingsonderdelen Nederlandse Taalbeheersing en Nederlandse Taalkunde uit de Bachelor Toegepaste Taalkunde heeft me naar een aantal publicaties geleid.

Voor de paragrafen ‘waardering voor een spreker’, ‘begrijpen en onthouden van een boodschap’ en ‘onderzoeksmethoden’ heb ik voornamelijk Engelstalige bronnen gebruikt die ik heb kunnen vinden via zoektermen als *speaker evaluation*, *speaker perception*, *language attitude*, *impact of accent*, *influence of accent*, *effect of accent*, *recall*, *message recall*, *information recall* en *listening comprehension*. De literatuurstudie over tussentaal in Vlaanderen werd om evidente redenen geschreven op basis van Nederlandstalige publicaties die ik via de volgende zoektermen heb kunnen vinden: *tussentaal*, *Schoon Vlaams*, *Verkavelingsvlaams*, *Vlaams*, *spreektaal Vlaanderen*, *omgangstaal Vlaanderen*. Die zoektermen heb ik gecombineerd met woorden zoals *geschiedenis*, *kenmerken*, *fonologie*, *morfologie*, *syntaxis* en *lexicon*. Ook via de sneeuwbalmethode en de citatie-index heb ik relevante bronnen kunnen vinden.

Aanvankelijk heb ik naar recente publicaties (maximum vijftien jaar oud) gezocht waarin onderzoek gevoerd werd bij jongeren tussen veertien en achttien jaar. Ik heb dus vooral gefocust op onderzoek met dezelfde of gelijkaardige steekproeven als het onderzoek in deze masterproef. Later heb ik die beperkingen uitgebreid om een vollediger beeld te krijgen van het onderzoek dat reeds gevoerd was in dit field. Ik heb dus ook publicaties uit de jaren tachtig en negentig geraadpleegd.

Wanneer ik voor een onderzoeksvraag ongeveer tien bronnen gevonden had, ben ik die oriënterend gaan lezen. Op die manier heb ik voor mezelf een algemeen beeld kunnen vormen van het onderwerp en bovendien heb ik de teksten die niet relevant bleken te zijn, kunnen schrappen. Daardoor werd snel duidelijk welke informatie nog ontbrak en daar ben ik dan naar op zoek gegaan. Vervolgens heb ik de gevonden bronnen globaal doorgenomen. Zo heb ik opnieuw irrelevante publicaties kunnen wegfilteren. De overgebleven bronnen heb ik, ten slotte, integraal

en kritisch gelezen: van elke tekst heb ik een literatuurfiche opgesteld met de belangrijkste onderzoeksmethoden, resultaten en conclusies en met citaten en eigen aantekeningen. Die literatuurfiches heb ik gebruikt om de literatuurstudie in hoofdstuk 2 te schrijven.

4.1.2 Experiment

Om de tweede reeks onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 3) te kunnen beantwoorden, werd een kwantitatief, exploratief onderzoek opgezet: een experiment gevolgd door een surveyonderzoek. Op die manier kon worden onderzocht of er een causaal verband bestaat tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen.

De onafhankelijke variabele in dit experiment is de taalvariëteit van de spreker. Die variabele werd gemanipuleerd en er werden twee geluidsfragmenten gemaakt: een in Standaardnederlands en een in tussentaal. De afhankelijke variabelen zijn de waardering voor de spreker, het begrijpen van de boodschap en het onthouden van de boodschap. Een mogelijke derde variabele is het geslacht van de respondenten. Indien er inderdaad sprake is van een derde variabele, dan is een causaal verband uitgesloten (Baarda et al., 2014).

Aan het experiment namen alleen bestaande groepen deel, namelijk de acht klasgroepen van het vijfde en zesde jaar uit het algemeen secundair onderwijs (zie paragraaf 4.2) die op zo'n manier geselecteerd werden dat er voor elke conditie ongeveer evenveel proefpersonen waren. Het gaat dus om een quasi-experiment met een disproporitionele quotasteekproef (Baarda et al.). Het onderzoeksdesign van dit quasi-experiment is een tussenproefpersonenontwerp (Baarda et al.). Dat houdt in dat elke proefpersoon één geluidsfragment te horen kreeg en dat beide fragmenten dus onafhankelijk van elkaar beoordeeld werden. Een voordeel van het tussenproefpersonenontwerp is dat de proefpersonen niet op de hoogte zijn van het doel van het experiment (Baarda et al.).

Nadat de proefpersonen het fragment beluisterd hadden, werd hen gevraagd om een papieren vragenlijst in te vullen (zie paragraaf 4.3.3). De data werden nadien statisch geanalyseerd in SPSS (zie paragraaf 4.5).

4.2 Samenstelling van de steekproef

Vier klasgroepen van het vijfde jaar en vier klasgroepen van het zesde jaar van het algemeen secundair onderwijs van de Katholieke Centrumscholen in Sint-Truiden (KCST) namen deel aan het

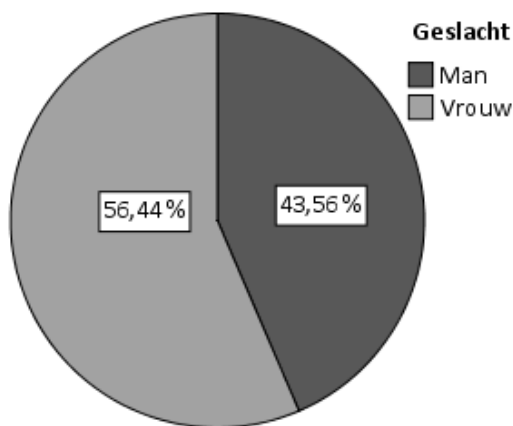
experiment. Elke klasgroep werd op zo'n manier aan een conditie gekoppeld dat er voor elke conditie ongeveer evenveel proefpersonen waren. Een overzicht wordt gegeven in Tabel 4.1.

Tabel 4.1

De klassen die deelnamen aan het onderzoek, het aantal leerlingen per klas, het moment waarop en het lokaal waarin het experiment voor elke klasgroep plaatsvond en de conditie waaraan elke klasgroep gekoppeld werd

Groep	Klas	Aantal leerlingen	Experiment		Lokaal	Conditie
			Deel 1	Deel 2		
1	5 LMT 5 MTWe	20	Maandag 21 maart (8.20 u.)	Maandag 11 april (8.20 u.)	3A201	Standaardtaal
2	5 EMT 5 EWi	22 (2 afwezigen)	Dinsdag 22 maart (14.40 u.)	Dinsdag 12 april (14.40 u.)	3A201	Standaardtaal
3	5 LWe 5 LWi 5 WeWi8	23	Dinsdag 22 maart (8.20 u.)	Dinsdag 12 april (8.20 u.)	3A201	Tussentaal
4	5 GL 5 GWi 5 WeWi6	21	Donderdag 24 maart (10.20 u.)	Donderdag 14 april (10.20 u.)	3A201	Tussentaal
5	6 WeWi6 6 GL 6 GWi	20	Dinsdag 22 maart (11.10 u.)	Dinsdag 12 april (11.10 u.)	3A201	Standaardtaal
6	6 WeWi8 6 LWi	18 (2 afwezigen)	Donderdag 24 maart (9.10 u.)	Donderdag 14 april (9.10 u.)	3A201	Standaardtaal
7	6 LMT 6 MTWe	20 (4 afwezigen)	Donderdag 24 maart (13.50 u.)	Donderdag 14 april (13.50 u.)	3A201	Tussentaal
8	6 EMT 6 EWi 6 LWe	19	Vrijdag 18 maart (8.20 u.)	Vrijdag 15 april (8.20 u.)	3A201	Tussentaal
Totaal:		163				

In totaal namen 163 proefpersonen deel aan het experiment: 71 jongens en 92 meisjes, wat overeenkomt met respectievelijk 43,56 % en 56,44 % (zie Figuur 4.1). Vooraf werden 171 deelnemers verwacht, maar 8 leerlingen (4,91 %) waren afwezig door ziekte.

Figuur 4.1. Het aantal jongens en het aantal meisjes dat deelnam aan het experiment (procentueel).

Van de 163 proefpersonen beluisterden 80 het fragment in het Standaardnederlands en 83 het fragment in tussentaal. Per conditie was het aantal jongens en meisjes ongeveer gelijk verdeeld: 35 jongens en 45 meisjes beoordeelden het standaardtaalfragment, en 36 jongens en 47 meisjes beoordeelden het fragment in tussentaal.

De meeste proefpersonen (79 of 48,47 %) waren 17 jaar oud. 52 proefpersonen (31,90 %) waren 16 jaar en 26 proefpersonen (15,95 %) waren 18 jaar. De uitschieters waren de proefpersonen van 15 jaar (2 of 1,23 %) en die van 19 jaar (4 of 2,45 %).

Van de 163 proefpersonen waren 2 tweetalig opgevoed: Frans en Nederlands. 7 leerlingen hadden een andere moedertaal dan Nederlands: 2 leerlingen spraken thuis Frans, 3 Armeens en 2 Russisch. Aangezien ze al sinds hun jeugd onderwijs volgen in het Nederlands en opgegroeid zijn in een Nederlandstalige gemeenschap, hebben ze geen problemen ondervonden met het experiment. Hun antwoorden hadden dan ook geen storende invloed op de resultaten.

De leerlingen wisten niet dat ze deelnamen aan dit onderzoek (zie paragraaf 4.4). Hun was verteld dat ze schriftelijk overhoord werden voor het vak esthetica. De proefpersonen werden dus niet vrijwillig geworven en ze kregen ook geen beloning of incentive achteraf. Het voordeel van die manier van experimenteren was dat er geen non-respons was: de leerlingen vulden alle vragen in omdat ze meenden dat de punten meetelden voor hun rapport.

4.3 Beschrijving en verantwoording van het meetinstrument

4.3.1 Spreker

Bij het experiment werd de matched guiseteknik toegepast (zie paragraaf 2.4). Daardoor hadden sprekerskenmerken geen invloed op de beoordeling van de geluidsfragmenten. Bovendien werd de invloed van alle mogelijke visuele prikkels uitgeschakeld door gebruik te maken van een geluidsfragment. Het uiterlijk van de spreker had dus geen effect op de beoordeling door de proefpersonen.

De fragmenten werden ingesproken door Hanne Decoutere, journalist en, sinds 2012, nieuwslezer voor de Vlaamse openbare omroep VRT. Vanuit haar professionele leven heeft ze zich het Standaardnederlands eigen kunnen maken volgens de strikte normen van de VRT. Ze is opgegroeid in Hasselt, Limburg, en wanneer ze bij haar familie en vrienden is, spreekt ze tussentaal of dialect.

4.3.2 Fragmenten

Voor dit onderzoek werden informatieve geluidsfragmenten gebruikt waarvan de inhoud bepaald werd in samenspraak met Hilaire Radoes, leerkracht esthetica. De fragmenten pasten dus inhoudelijk bij de leerstof en het lesprogramma van het vak esthetica en vertelden over het ontstaan en de geschiedenis van jazzdans. De twee teksten, die in het Standaardnederlands en die in tussentaal, zijn te vinden in Bijlage 2. Om de teksten op te stellen, werden de volgende werken geraadpleegd:

- Au, S. (2012). *Ballet and Modern Dance* (3rd ed.). London: Thames & Hudson Ltd.
- Douma-Alta, M., & Rensman, J. (2006). *Jazzdance.nl: Zestig jaar Nederlandse jazzdansgeschiedenis (1945 - 2005)*. Zutphen: Walburg Pers.
- Feliksdal, B. (1984). *Modern jazzballet: Jazzdans voor amateurs en professionals*. Best: Zuid Boekproducties.
- Goyens, H., & Wellens, R. (1983). *Jazz-dans in Vlaanderen* (Ongepubliceerde masterproef). Katholieke Universiteit Leuven, België.
- Utrecht, L. (1988). *Van hofballet tot postmoderne-dans: De geschiedenis van het academische ballet en de moderne dans*. Zutphen: Walburg Pers.
- Vos, S. (2012). *Dans in België: 1890 - 1940*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.

Om de validiteit van het onderzoek te garanderen, zijn de twee teksten enkel verschillend wat betreft de taalvariëteit. In het fragment in tussentaal werden zo veel mogelijk aanpassingen aangebracht op basis van paragraaf 2.1.3. De overige variabelen zoals de woordvolgorde en de intonatie, bleven in beide teksten zo gelijk mogelijk.

De twee fragmenten duren ongeveer even lang: drie minuten en half. Ze werden opgenomen op 22 februari 2016 in een opnamestudio van Radio 2 in het VRT-gebouw. Ik heb daarvoor mijn eigen materiaal gebruikt: een Canon 100D met een Rode Rycote-microfoon. Achteraf heb ik de opnames bewerkt (ruis, versprekingen en haperingen werden verwijderd) met Adobe Audition. Een cd-rom met de geluidsfragmenten is bijgevoegd in Bijlage 8a.

4.3.3 Vragenlijst

De vragenlijst is opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel moesten de leerlingen invullen nadat ze een fragment beluisterd hadden. Met dat deel werd een overhoring gesimuleerd. De overhoring telt 31 vragen die peilen naar de waardering voor de spreker, het begrijpen van de boodschap en het onthouden van de boodschap en die grotendeels overgenomen zijn uit de waarderingsonderzoeken van Akkermans (2013) en Monteyne (2014).

Het tweede deel van de vragenlijst moesten de leerlingen ongeveer drie weken na het eerste invullen, in de eerste week na de paasvakantie. Dat deel telt zes vragen die een beeld helpen schetsen van de proefpersonen: onder andere hun leeftijd, geslacht en moedertaal komen aan bod. Er is ook ruimte voorzien voor eventuele opmerkingen. In dat deel van de vragenlijst werd ook toestemming gevraagd aan de leerling om zijn of haar gegevens vertrouwelijk te verwerken.

Het eerste deel van de vragenlijst staat in Bijlage 3, het tweede deel in Bijlage 4. Het bijhorende codeboek dat informatie bevat over de vragen, is te vinden in Bijlage 6.

4.3.3.1 Pretest

De kwaliteit van de vragenlijst werd getoetst door middel van een kleinschalige pretest. Vier leerlingen van het derde jaar van het algemeen secundair onderwijs van de Katholieke Centrumscholen in Sint-Truiden namen op 8 maart 2016 deel aan die pretest: twee meisjes en twee jongens waarvan één een andere moedertaal dan Nederlands had. Er werden een meisje en een jongen aan elke conditie toegewezen.

Uit de pretest bleek dat zowel de fragmenten als de vragenlijst inhoudelijk duidelijk waren voor de leerlingen. Toch was er bij het invullen van de vragenlijst op vier vlakken geen overeenstemming. Ten eerste wisten de leerlingen niet hoe ze de antwoorden moesten aanduiden. Sommigen kleurden de bolletjes volledig, anderen zetten er enkel een kruisje in. Ten tweede wisten ze niet hoe ze bij een meerkeuzevraag, Likertschaal of semantische differentiaal van keuze konden veranderen. Sommigen zetten hun foute bolletje tussen haakjes, terwijl anderen het doorkruisten. Ten derde lieten ze een vraag open wanneer ze het antwoord niet wisten waardoor het voor mij niet duidelijk was of ze de vraag niet gezien hadden, het antwoord niet wisten of het niet wilden invullen. Tot slot hadden de leerlingen bij de open vragen niet voldoende ruimte wanneer ze van antwoord wilden veranderen.

Dat laatste probleem werd opgelost door een grotere witruimte in te voegen bij de open vragen. De andere drie problemen werden opgelost door aan het begin van het experiment uit te leggen hoe de leerlingen de vragenlijst moesten invullen:

- Kleur de bolletjes volledig.
- Als je je bolletje wil veranderen, doorkruis je het foute bolletje en kleur je het juiste bolletje volledig.
- Als je het antwoord niet weet, dan schrijf je *ik weet het niet* of trek je een schuine streep door de antwoordruimte.

Een overzicht van de resultaten van de pretest is terug te vinden in Bijlage 7.

4.3.3.2 Vraagstelling

In de vragenlijst komen drie soorten vragen voor: gesloten vragen, open vragen en schalen.

1 Gesloten vragen

De vragenlijst bevat zowel dichotome als enkelvoudige vragen. Bij dichotome vragen krijgt de respondent exact twee antwoordmogelijkheden, maar hij mag er slechts één aanduiden (Baarda et al., 2014). De enquête telt zes dichotome vragen: vier in het eerste deel (namelijk vraag 21, 22, 29a en 31a) en twee in het tweede deel (namelijk *Wat is je geslacht?* en *Is Nederlands je moedertaal?*). Ter illustratie:

21 *Wist je al iets over jazzdans voordat je het fragment beluisterde?*

☐ Ja

☐ Nee

Een enkelvoudige vraag heeft meer dan twee antwoordmogelijkheden, maar opnieuw mag de respondent er slechts één kiezen. Vraag 12 is daarvan een voorbeeld:

12 In welke periode waagden blanke artiesten zich voor het eerst aan jazz?

- ☐ Jaren 20
- ☐ Jaren 30
- ☐ Jaren 40
- ☐ Jaren 50
- ☐ Ik weet het niet

Het eerste deel van de vragenlijst bevat zes enkelvoudige vragen (Baarda et al., 2014), namelijk vraag 1, 12, 15, 18, 20 en 31b. In het tweede deel komen geen enkelvoudige vragen voor.

2 Open vragen

Bij een open vraag krijgt de respondent geen antwoordmogelijkheden (Baarda et al., 2014). Hij moet met andere woorden zelf het antwoord formuleren in de witruimte onder de vraag. In de vragenlijst komen tien open vragen voor, namelijk vraag 10, 11, 13, 14, 16, 17, 19 en 29b in het eerste deel, en *Welk resultaat behaal je gemiddeld op luistervaardigheid bij het vak Nederlands?* en *Heb je nog opmerkingen?* in het tweede deel.

10 Hoe kwam de zwarte dans- en muziekstijl op het Amerikaanse continent terecht?

3 Schalen

De waardering voor een spreker wordt gemeten aan de hand van Likertschalen en semantische differentiaten.

In een Likertschaal moet de respondent een aantal stellingen beoordelen op een vijfpuntenschaal, van *helemaal niet akkoord* (1) tot *helemaal akkoord* (5). De vragenlijst telt veertien Likertschalen, namelijk vraag 3 tot 9, vraag 23 tot 28 en vraag 30.

	1	2	3	4	5	
<i>Helemaal niet akkoord</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Helemaal akkoord</i>

Bij een semantische differentiaal worden tegengestelde adjectieven tegenover elkaar geplaatst. De respondent moet een keuze maken tussen vijf punten op een schaal waarvan die twee adjectieven de uitersten zijn. In de vragenlijst komt een semantische differentiaal voor (vraag 6) waarbij de waardering voor de spreker aan de hand van twaalf woordparen onderzocht wordt.

6 *Ik vind de spreker...*

	1	2	3	4	5	
<i>Onprofessioneel</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Professioneel</i>
<i>Onaardig</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Aardig</i>
<i>Onbekwaam</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Bekwaam</i>
<i>Onvriendelijk</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Vriendelijk</i>
<i>Ondeskundig</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Deskundig</i>
<i>Onaangenaam</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Aangenaam</i>
<i>Onbetrouwbaar</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Betrouwbaar</i>
<i>Vals</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Oprecht</i>
<i>Oneerlijk</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Eerlijk</i>
<i>Onsympathiek</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Sympathiek</i>
<i>Ongeloofwaardig</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Geloofwaardig</i>
<i>Onervaren</i>	☐	☐	☐	☐	☐	<i>Ervaren</i>

4.3.3.3 *Controle vragen*

De vragenlijst bevat zeven controle vragen die eventuele storingen moeten helpen opsporen. Ten eerste zijn er de controle vragen 20, 21 en 22 die respectievelijk peilen naar de interesse van de respondent in het onderwerp, zijn voorkennis over het onderwerp en de aandacht waarmee hij het fragment beluisterd heeft. Die factoren hadden de resultaten kunnen beïnvloeden, maar uit de data bleek dat dat niet het geval was.

Vraag 26 peilde naar de attitude van de respondenten ten opzichte van het Standaardnederlands en de tussentaal. De respondenten moesten aangeven in welke mate ze akkoord gingen met de stelling *Ik vind het belangrijk dat een spreker Standaardnederlands spreekt*. 127 van de 163 respondenten (78 %) gingen akkoord met die stelling, 22 respondenten (13 %) namen een neutrale positie in en 14 respondenten (9 %) gingen niet akkoord.

Bij vraag 29 konden de respondenten noteren wat volgens hen kon verbeteren aan het fragment. Van de 80 leerlingen die het standaardtaalfragment beluisterd hadden, hebben 35 die vraag beantwoord. Het grootste deel (25 leerlingen) vond dat de spreker de tekst met meer intonatie en meer enthousiasme had moeten voorlezen, 7 respondenten vonden dat de spreker te snel sprak en 3 respondenten hadden graag een fragmentje jazzmuziek gehoord. Van de 83 respondenten die het tussentaalfragment beluisterd hadden, hebben 74 vraag 29 beantwoord. De meerderheid (68 leerlingen) vond het taalgebruik van de spreker een probleem. De overige 6 respondenten maakten opmerkingen over de intonatie en de spreesnelheid van de spreker.

Vraag 30 onderzocht de mate waarin de spreker volgens de respondent Standaardnederlands sprak. Aan de hand van die vraag kon gecontroleerd worden of de onafhankelijke variabele correct gemanipuleerd werd. Zo ja, dan moesten de antwoorden van de groep die het standaardtaalfragment beluisterde verschillen van de antwoorden van de tussentaalgroep. De data bevestigen dat de manipulatie correct gebeurd is. Uit de kruistabel (zie Bijlage 8) blijkt immers dat 77 van de 80 standaardtaalrespondenten vonden dat de spreker Standaardnederlands gebruikte en dat 71 van de 83 tussentaalrespondenten vonden dat de spreker tussentaal gebruikte. 3 standaardtaalrespondenten en 7 tussentaalrespondenten namen een neutrale positie in. De overige 5 tussentaalrespondenten dachten dat de spreker eerder wel Standaardnederlands sprak.

Ook vraag 31 controleerde de manipulatie. De respondenten moesten hier aangeven uit de welke provincie de spreker kwam. Voor 10 van de 80 standaardtaalrespondenten was het duidelijk uit welke provincie de spreker afkomstig was. Slechts 4 van hen hadden het echter bij het rechte eind: Limburg. Van de 83 tussentaalrespondenten gaven er 41 aan dat het duidelijk was waar de spreker vandaan kwam. 15 van hen kozen het juiste antwoord, 14 leerlingen dachten dat de spreker uit Vlaams-Brabant kwam, 6 kozen voor Oost-Vlaanderen en 4 duiden Antwerpen aan. Die gegevens zijn terug te vinden in de kruistabel in Bijlage 8b2.

4.3.3.4 Meetniveau

Een variabele kan een van de volgende vier meetniveaus hebben: een nominaal meetniveau, een ordinaal meetniveau, een intervalniveau of een rationiveau (Baarda et al., 2014).

Bij een nominaal meetniveau is er geen rangorde tussen de antwoordcategorieën, zoals bij de variabele geslacht. Iemand kan niet meer of minder man/vrouw zijn; ofwel ben je het ene, ofwel ben je het andere.

Antwoordcategorieën bij variabelen met een ordinaal meetniveau hebben wel een rangorde, maar het precieze verschil tussen elke rang is niet duidelijk. Het opleidingsniveau is een voorbeeld van een ordinaal meetniveau: hoger onderwijs wordt dan wel hoger geacht dan het secundair onderwijs, het rangenverschil met een getal aanduiden, is niet mogelijk.

Bij een intervalniveau is dat rangenverschil wel heel concreet aan te duiden met een getal. De variabele temperatuur is een voorbeeld van dat meetniveau: 15°C is hoger dan 12°C en het verschil is 3°C.

Een rationiveau, ten slotte, is een intervalniveau met een absoluut nulpunt. Bij een intervalvariabele zoals temperatuur kunnen ook waarden onder nul voorkomen, terwijl dat bij een ratiovariabele zoals leeftijd niet mogelijk is.

Het codeboek in Bijlage 6 biedt een overzicht van het meetniveau dat bij elke vraag uit de vragenlijst gebruikt werd.

4.3.3.5 Lay-out

De enquête (zie Bijlage 3) heeft de opmaak van een overhoring, naar het sjabloon van de Katholieke Centrumsscholen in Sint-Truiden, zodat het echte doel van de test verborgen kon blijven voor de leerlingen (zie paragraaf 2.4). Met die opmaak kon bovendien de hoeveelheid non-respons en straight lining beperkt worden: als de leerlingen dachten dat de overhoring hun eindresultaat voor het vak esthetica zou beïnvloeden, dan zouden ze de test hopelijk met de nodige ernst invullen. Dat bleek inderdaad zo: geen enkele leerling liet een vraag open en geen enkele leerling leek willekeurige antwoordmogelijkheden aangeduid te hebben.

4.4 Dataverzameling

De dataverzameling verliep in twee fasen. De eerste fase, het eigenlijke experiment, vond plaats in de laatste week voor de paasvakantie 2016. Enkel de groepen van de vrijdag namen al een week eerder deel aan het experiment omdat zij de laatste vrijdag voor de paasvakantie geen lessen meer hadden. Een gedetailleerd overzicht van de klassen die deelnamen aan het experiment, het aantal leerlingen per klas, het moment waarop het experiment voor elke klasgroep plaatsvond en de conditie waaraan elke groep gekoppeld werd, is terug te vinden in Tabel 4.1 op pagina 49.

Het experiment vond telkens plaats in lokaal 3A201, het estheticalokaal. Dat lokaal beschikt over een goede geluidsinstallatie. Het volume werd aangepast aan de grootte van het lokaal.

Om het doel van het experiment verborgen te kunnen houden en om de leerlingen te laten geloven dat het om een overhoring ging, voerde de leerkracht esthetica, meneer Radoes, het experiment uit. Ik was telkens in het lokaal aanwezig onder het mom van stagiaire. Zo kon ik observeren dat het experiment voor elke groep op precies dezelfde manier verliep en op die manier kan de betrouwbaarheid van het onderzoek gegarandeerd worden.

Vooraf stelde ik een stappenplan op en besprak dat met meneer Radoes. Dat stappenplan is bijgevoegd in Bijlage 5. Ik gebruikte dat plan tijdens de observatie om te controleren of alle stappen doorlopen werden. Dat was het geval: meneer Radoes volgde het plan nauwgezet.

Aan het begin van de les werd aan de leerlingen meegedeeld dat ze een onaangekondigde overhoring zouden krijgen. De resultaten van die overhoring zouden meetellen voor de permanente evaluatie voor het vak esthetica. De leerlingen moesten al hun spullen van de bank halen. Meneer Radoes deed hen mee dat ze tijdens het fragment geen notities mochten nemen en dat ze het fragment slechts eenmaal te horen zouden krijgen. De leerlingen vernamen ook dat het fragment zou handelen over de geschiedenis van een kunstvorm, namelijk jazzdans.

Na die introductie kregen de leerlingen uitleg over het invullen van de vragenlijst, zoals besloten werd na de pretest (zie paragraaf 4.3.3.1). Er werd duidelijk gemaakt dat ze het volledige bolletje moesten inkleuren bij meerkeuzevragen en dat ze, indien ze hun antwoord wilden veranderen, het foute bolletje moesten doorkruisen en het juiste bolletje volledig moesten inkleuren. Bij open vragen werd hun gevraagd om zo duidelijk mogelijk te schrijven onder het voorwendsel “wat ik niet kan lezen, is fout”. Als de leerlingen het antwoord op een open vraag niet wisten, dan moesten ze een streepje door de antwoordruimte trekken of “ik weet het niet” schrijven. Op die

manier kon ik controleren of de leerlingen wel degelijk alle vragen hadden ingevuld dan wel of er non-response was.

Vervolgens werden alle vragenlijsten uitgedeeld en met de rugkant naar boven op de bank gelegd. De leerlingen mochten de vragenlijst pas omdraaien nadat ze het fragment beluisterd hadden.

Daarna werd het fragment afgespeeld. Tijdens het afspelen keken meneer Radoes en ik er op toe dat niemand notities nam. Ook hielden we het volume in de gaten, zodat alles duidelijk hoorbaar was tot achter in het lokaal.

Na het afspelen van het fragment mochten de leerlingen aan de test beginnen. Er werd hun nog meegedeeld dat ze hun naam niet mochten vergeten in te vullen, dat ze alle vragen aandachtig moesten lezen en dat ze meneer Radoes en mij vragen konden stellen als iets niet duidelijk was.

Van zodra iedereen klaar was met de test werden alle exemplaren opgehaald. Meneer Radoes en ik controleerden vlug of iedereen zijn naam had ingevuld. Als dat niet het geval was, werd aan de leerling in kwestie gevraagd om dat alsnog te doen. De namen van de leerlingen had ik nodig om de vragenlijst van de eerste en die van de tweede fase aan elkaar te kunnen koppelen.

De tweede fase van het experiment vond plaats in de eerste week na de paasvakantie 2016. Ook dat staat vermeld in Tabel 4.1 op pagina 49. In die fase werden het echte doel van de test en de rol die ik daarin speelde, uit de doeken gedaan. De leerlingen kregen het tweede deel van de vragenlijst waarin naar een aantal persoonlijke kenmerken werd gevraagd zoals hun naam, leeftijd, geslacht en moedertaal, naar hun gemiddelde score op luistervaardigheid voor het vak Nederlands en naar eventuele opmerkingen. De leerlingen moesten dat document ondertekenen indien ze ermee akkoord gingen dat hun gegevens vertrouwelijk verwerkt zouden worden.

Een aantal leerlingen stelde de vraag waarom ik hun naam nodig had als de gegevens toch vertrouwelijk waren. Ik legde hen uit dat dat enkel was om de vragenlijsten van de twee fasen aan elkaar te kunnen koppelen. De namen van de respondenten werden dan ook niet in het datasheet in SPSS opgenomen.

4.5 Verwerking van de gegevens

De data van de vragenlijsten werden eerst ingegeven in een tabel in Microsoft Excel. Dat Excel-bestand werd vervolgens geïmporteerd in het statistische computerprogramma SPSS Statistics, waarna de analyse uitgevoerd kon worden. Voor de analyse werden negatieve items

gehercodeerd in de omgekeerde richting en werden de antwoorden op open vragen gecodeerd. Die bewerkingen worden hieronder verduidelijkt.

4.5.1 Items hercoderen

Een voorwaarde waaraan voldaan moet worden om de betrouwbaarheidsanalyse te mogen uitvoeren in SPSS, is dat alle items dezelfde richting hebben. Ze moeten met andere woorden allemaal op dezelfde manier gecodeerd worden, ofwel positief, ofwel negatief.

De vragenlijst bevat twee negatief geformuleerde vragen, namelijk vraag 24 (*De spreker verveelde mij*) en vraag 28 (*De spreker ergerde mij*). Alle andere vragen zijn positief geformuleerd. De items in vraag 24 en vraag 28 werden automatisch gehercodeerd door middel van de functie Compute Variable in SPSS.

4.5.2 Antwoorden op open vragen coderen

SPSS kan gegevens enkel verwerken als ze een code hebben. Daarom moesten de antwoorden op open vragen gecodeerd worden.

De vragenlijst telt in totaal elf open vragen: acht in de eerste fase en drie in de tweede fase. Bij een vraag zoals *Hoe oud ben je?* was een codering niet noodzakelijk. De leeftijd van de respondenten was ongeveer gelijk en het was dus niet nuttig om de leerlingen in leeftijdscategorieën in te delen.

De open vragen die het herinneren van de boodschap toetsten, moesten wel gecodeerd worden. Die codering gebeurde manueel, onmiddellijk tijdens het ingeven van de data. Er werd gebruik gemaakt van twee codes: fout (0) en juist (1). Wanneer de respondent een schuine streep door de antwoordruimte had getrokken of wanneer hij “ik weet het niet” had geschreven, werd dat fout gerekend. Als het antwoord een of meer van de vooraf bepaalde elementen bevatte, werd het juist gerekend. Schrijffouten werden niet in rekening gebracht.

Hieronder worden de elementen opgesomd die in het antwoord moesten voorkomen opdat het als juist gecodeerd werd:

- Vraag 10: *Hoe kwam de zwarte dans- en muziekstijl op het Amerikaanse continent terecht?*
 - ✓ Slavernij.
 - ✓ Slaven.

- ✓ Afrikaanse slaven.
- Vraag 11: *Wat was typisch voor deze stijl?*
 - ✓ Vrijheid.
 - ✓ Vrij.
 - ✓ Niets gecomponeerd.
 - ✓ Niets geregisseerd.
 - ✓ Improvisatie.
 - ✓ Geïmproviseerd.
 - ✓ Geen regels.
- Vraag 13: *Door welke uitvinding werden de mensen uit de theaters gelokt in de late jaren twintig?*
 - ✓ Geluidsfilm.
 - ✓ Film met geluid.
 - ✓ Film met klank.
- Vraag 14: *Welke dansstijlen waren er in de late jaren twintig te zien in de theaters?*
 - ✓ Ballet.
 - ✓ Klassiek ballet.
 - ✓ Klassieke dans.
 - ✓ Moderne dans.
 - ✓ Modern.
- Vraag 16: *Waarom wordt hij zo genoemd?*
 - ✓ Hij maakte van jazzdans een discipline.
 - ✓ Hij legde een technische basis vast voor jazzdans.

Vraag 14 had een tweeledig antwoord, namelijk ballet en moderne dans. Daarom werd voor die vraag een andere codering gebruikt: fout (0), een van de twee antwoordmogelijkheden (1), beide antwoordmogelijkheden (2).

Vraag 17 (*Noem nog één jazzdanser uit het fragment*) had vier antwoordmogelijkheden. Er werd hier echter specifiek gevraagd naar één antwoord. Het antwoord werd als juist gecodeerd als het de volledige naam of enkel de familienaam van een van de volgende dansers bevatte: (Fred) Astaire, (Gene) Kelly, (Katherine) Dunham of (Alvin) Ailey.

Vraag 19 (*Noem één populaire musical uit het fragment waarin jazzdans voorkomt*) had twee antwoordmogelijkheden en ook hier werd specifiek gevraagd naar één antwoord. Het antwoord werd enkel juist gerekend als het volledig correct was: *West Side Story* of *A Chorus Line*.

De antwoorden op vraag 29 (*Is er iets wat volgens jou beter kan aan het fragment? Ja, namelijk...*) werden gecategoriseerd met vier codes. De code 'te snel' (1) werd toegekend aan alle antwoorden over de spreeknelheid van de spreker, bijvoorbeeld: *ze spreekt te snel, ze moet trager lezen, ...* Alle antwoorden over de intonatie en het enthousiasme van de spreker kregen de code 'intonatie' (2). Voorbeelden van antwoorden uit die categorie zijn: *emotieloos, niet gepassioneerd, zelf niet geïnteresseerd in het onderwerp, altijd dezelfde toon, geen intonatie, saai en eentonig*. De code 'muziek' (3) werd toegekend aan de opmerkingen van leerlingen die graag een geluidsfragmentje van jazz gehoord hadden. De code 'taal' (4), tot slot, bevat alle antwoorden over het taalgebruik, de uitspraak en de woordkeuze van de spreker, zoals *beter articuleren, Algemeen Nederlands spreken, standaardtaal spreken, duidelijker spreken, betere uitspraak, uitspraak verzorgen* en *geen tussentaal*.

4.5.3 Vragen verwijderen uit de analyse

De vraag *Welk resultaat behaal je gemiddeld op luistervaardigheid voor het vak Nederlands?* in de tweede fase van de vragenlijst, werd door geen enkele leerling ingevuld. De leerlingen hadden op het moment van het experiment nog geen luisteroefening voor Nederlands moeten maken tijdens het schooljaar 2015 – 2016. De meeste leerlingen konden zich hun resultaten voor luistervaardigheid van de vorige schooljaren niet meer herinneren. Daarom werd deze vraag geschrapt uit de analyse.

4.6 Beschrijving en verantwoording van de analysebeslissingen

4.6.1 Betrouwbaarheidsanalyse

Met een betrouwbaarheidsanalyse wordt de interne homogeniteit van een Likertschaal gecontroleerd (Baarda et al., 2014). Er wordt met andere woorden nagegaan of alle bij elkaar horende items inderdaad één enkel concept onderzoeken. Die interne homogeniteit wordt in SPSS berekend aan de hand van de betrouwbaarheidscoëfficiënt Cronbachs alfa. Volgens Baarda et al. moet de alfa minstens 0,60 zijn opdat de items samengeteld mogen worden in een concept. Als de waarde kleiner is dan 0,60, dan is de schaal te heterogeen. Bij een alfa van meer dan 0,80

spreekt Baarda et al. van een uitstekend homogene schaal. Een voorwaarde waaraan voldaan moet worden om een betrouwbaarheidsanalyse te mogen uitvoeren, is dat alle items in dezelfde richting gecodeerd zijn (zie paragraaf 4.5.1).

Eerst worden alle dimensies apart onderzocht op hun homogeniteit. Daaruit blijkt dat de dimensies status en solidariteit uitstekend homogeen zijn met een alfa van respectievelijk 0,90 en 0,86 en dat de dimensie dynamiek met een alfa van 0,62 redelijk homogeen is. De items die het begrijpen van de boodschap onderzoeken, zijn ook uitstekend homogeen. Ze hebben een alfa van 0,80. Ook de homogeniteit van alle waarderingsdimensies samen (status, solidariteit en dynamiek) is uitstekend. De alfa bedraagt 0,92. De SPSS-output van die berekeningen is terug te vinden in Bijlage 8b3 tot en met b7.

4.6.2 Totaalscores in eindscores indelen

Nadat aangetoond was dat de items intern homogeen waren, konden totaalscores berekend worden door de resultaten van alle homogene items samen te tellen (Baarda et al., 2014). In een geval werden de totaalscores in eindscores ingedeeld, namelijk bij de items die het herinneren van de boodschap onderzoeken.

Respondenten die nul tot vier antwoorden juist hadden, werden ingedeeld in de groep met een lage herinnering van de boodschap. De respondenten die een score van vijf, zes of zeven op elf behaalden, behoorden tot de groep met een middelmatige herinnering van de boodschap. Wanneer iemand, tot slot, acht, negen, tien of elf juiste antwoorden kon geven, dan werd hij tot de groep met een hoge herinnering gerekend. De frequentietabel is terug te vinden in Bijlage 8b8.

4.6.3 Statistische analyseprocedures

4.6.3.1 Kruistabellen

Met een kruistabel kan de samenhang tussen een nominale en een ordinale variabele en tussen twee nominale variabelen aangetoond worden (Baarda et al., 2014). Volgens de vuistregel van Baarda et al. hoort de onafhankelijke variabele in de kolommen, terwijl de afhankelijke variabele in de rijen gezet wordt. Kruistabellen vormen de basis voor een Chi-kwadraattoets.

4.6.3.2 Chi-kwadraattoets

Om de samenhang te berekenen tussen twee nominale variabelen, tussen twee ordinale variabelen of tussen een nominale en een ordinale variabele wordt de Chi-kwadraattoets gebruikt (Baarda et al., 2014). Bij die toets worden de gevonden resultaten in een kruistabel vergeleken met resultaten die louter toevallig zijn. Hoe groter het Chi-kwadraat, hoe kleiner de kans dat de gevonden resultaten op toeval berusten en hoe kleiner de p-waarde zal zijn. Die p-waarde wordt niet alleen bepaald door de grootte van het Chi-kwadraat maar ook door het aantal vrijheidsgraden (degrees of freedom). Volgens Baarda et al. zijn vrijheidsgraden in een kruistabel “het aantal kolommen minus 1 maal het aantal rijen minus 1” (p. 278).

Er zijn drie voorwaarden waaraan voldaan moet worden alvorens de Chi-kwadraattoets uitgevoerd mag worden (Baarda et al.):

- 1 Geen enkele verwachte celfrequentie mag kleiner zijn dan 1.
- 2 Minstens 80 % van de cellen moet een verwachte waarde hebben die groter is dan 5.
- 3 De variabelen mogen niet te veel categorieën hebben.

De eerste twee voorwaarden worden ook wel de Regel van Cochran genoemd (Baarda et al.).

Indien niet voldaan is aan een of meer van die voorwaarden, dan is de Chi-kwadraattoets ongeldig en moet een andere toets uitgevoerd worden in SPSS: Fishers exacte toets. Uit de p-waarde moet blijken of er een statistisch significante samenhang is tussen de variabelen. Die is er als de p-waarde kleiner of gelijk is aan 0,05 of 5 % (Baarda et al.). Vervolgens kan de sterkte van die samenhang berekend worden aan de hand van de Cramér's V.

De Cramér's V heeft een waarde die tussen 0 en 1 ligt. Hoe dichterbij 1, hoe sterker de samenhang. Dit onderzoek gebruikt de vuistregel van Baarda et al. (2014):

- van 0 tot 0,1 = zeer zwakke samenhang;
- van 0,1 tot 0,24 = zwakke samenhang;
- van 0,25 tot 0,34 = middelmatige samenhang;
- van 0,35 tot 0,44 = sterke samenhang;
- 0,45 en hoger = zeer sterke samenhang.

Als de kruistabel groter is dan 2 x 2 en dus meer dan vier cellen heeft, dan geven de adjusted standardized residuals aan welke cel of cellen het meest hebben bijgedragen aan de significantie

van de Chi-kwadraat. Dat zijn alle cellen die een residual hebben dat +1,96 of -1,96 overschrijdt (Baarda et al., 2014).

4.6.3.3 T-toets

De Independent Samples T-test of de T-toets voor onafhankelijke groepen (vanaf nu T-toets genoemd) wordt gebruikt om een hypothese te toetsen op basis van gemiddelden. In ons onderzoek gaat het om een vergelijking van de groepsgemiddelden voor waardering voor de twee condities. De T-toets onderzoekt of de verschillen tussen de gemiddelden statistisch significant zijn.

Om een T-toets te mogen uitvoeren, moet aan zeven voorwaarden voldaan zijn (Baarda, et al., 2014):

- 1 De afhankelijke variabele (of splitsingsvariabele) moet een interval- of ratiomeetniveau hebben.
- 2 De onafhankelijke variabele (of testvariabele) moet uit twee groepen bestaan en moet een nominaal meetniveau hebben.
- 3 Elke persoon mag maar een keer gemeten zijn.
- 4 De steekproeven moeten onafhankelijk zijn van elkaar.
- 5 De steekproeven moeten allebei minstens 25 respondenten tellen.
- 6 De data moeten normaal verdeeld zijn. De normaalverdeling wordt gemeten aan de hand van de Kolmogorov-Smirnovtoets en de Shapiro-Wilktoets.
- 7 De variantie (of spreidingsmaat) van de testvariabelen moet in de twee steekproeven ongeveer gelijk zijn.

SPSS controleert die laatste voorwaarde automatisch wanneer een T-toets uitgevoerd wordt in Levene's Test for Equality of Variances. We mogen aannemen dat de varianties ongeveer gelijk zijn als die test een p-waarde aangeeft die groter is dan 0,05. In dat geval moet in de tabel van de T-test de bovenste lijn afgelezen worden. Die tabel geeft ons ook meteen de juiste resultaten van de T-toets als we niet mogen aannemen dat de varianties ongeveer gelijk zijn. SPSS houdt met andere woorden zelf al rekening met het feit dat aan de zevende voorwaarde misschien niet voldaan is.

Als uit de T-toets blijkt dat het verschil tussen de gemiddelden statistisch significant is, dan kan de effectgrootte berekend worden. Die geeft aan in welke mate de verschillen in de afhankelijke

variabele verklaard kunnen worden vanuit de onafhankelijke variabele (Baarda et al., 2014). In dit onderzoek maken we gebruik van de r-waarde als maat voor de effectgrootte, die berekend werd via de effect size calculators op <http://www.uccs.edu/~lbecker/>. Volgens Baarda et al. ligt de r-waarde “absoluut gezien altijd tussen 0 en 1, waarbij 0 betekent dat er geen enkele samenhang is en 1 dat er een perfecte samenhang is” (p. 280). De r-waarde werd in dit onderzoek geïnterpreteerd volgens de vuistregel van Baarda et al.:

- kleiner dan 0,1 = geen effect;
- van 0,1 tot 0,23 = een klein effect;
- van 0,24 tot 0,36 = een gemiddeld effect;
- 0,37 en hoger = een groot effect.

5 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek behandeld. Eerst komt de waardering voor de spreker aan bod en daarna het begrijpen en het onthouden van de boodschap. De SPSS-output van alle berekeningen is terug te vinden in Bijlage 8b9 tot en met 8b11.

5.1 Waardering voor een spreker

5.1.1 Algemeen

5.1.1.1 Algemene waardering

De enquête vroeg de respondenten om de spreker spontaan een score te geven van een tot tien. Hiermee wordt de algemene waardering voor de spreker berekend.

De Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest toonden aan dat het hier niet om een normaalverdeling ging. Daardoor mocht de T-toets voor onafhankelijke groepen niet uitgevoerd worden. Omdat de Mann-Whitney-toets ($U = 624$; $Z = -9,09$; $p < 0,01$) echter bevestigde dat er een statistisch significant verschil bestond tussen de algemene waardering voor de standaardtaalspreker en die voor de tussentaalspreker, wordt hieronder de T-toets (zie Tabel 5.1) gerapporteerd.

De T-toets ($t = 11,84$; $df = 132,64$; $p < 0,01$; tweezijdig getoetst) wees uit dat de score voor de spreker in de standaardtaalconditie ($M = 8,16$; $SD = 0,99$) statistisch significant verschilde van de score voor de spreker in de tussentaalconditie ($M = 5,57$; $SD = 1,72$). Dat wil zeggen dat de respondenten die het standaardtaalfragment beluisterd hadden, de spreker significant beter waardeerden dan de respondenten die het tussentaalfragment beluisterd hadden. De standaardtaalspreker kreeg gemiddeld een score van 8,16 op 10, terwijl de tussentaalspreker gemiddeld slechts 5,57 op 10 kreeg. De effectgrootte r van 0,68 wees erop dat het hier om een groot effect ging.

Tabel 5.1

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de algemene waardering voor de spreker in de standaardtaal- en de tussentaalconditie (n = 163)

	Standaardtaal- conditie	Tussentaal- conditie	t	df	p	r-waarde
Algemene waardering	M = 8,16 SD = 0,99	M = 5,57 SD = 1,72	11,84	132,64	0,000	0,68

5.1.1.2 Waardering per dimensie

In deze paragraaf worden de resultaten voor de waardering voor een spreker per dimensie behandeld. Uit de betrouwbaarheidsanalyse (zie paragraaf 4.6.1) is reeds gebleken dat de items per dimensie intern homogeen waren. Ze mochten dus samengeteld worden om een T-toets uit te voeren.

1 Status

De statusdimensie bevat de volgende zeven items, waarvan de Cronbachs alfa (zie paragraaf 4.6.1) 0,90 bedroeg:

- Ik vind de spreker onprofessioneel – professioneel.
- Ik vind de spreker onbekwaam – bekwaam.
- Ik vind de spreker ondeskundig – deskundig.
- Ik vind de spreker onervaren – ervaren.
- De spreker weet waarover hij het heeft.
- De spreker heeft een hoge opleiding gevolgd.
- De spreker is intelligent.
- De spreker heeft een hoge functie.

Uit de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest bleek dat het hier om een normaalverdeling ging. De T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.2) mocht dus uitgevoerd worden. De T-toets ($t = 11,29$; $df = 150,74$; $p < 0,01$; tweezijdig getoetst) wees erop dat de gemiddelde score voor de status van de standaardtaalspreker ($M = 30,79$; $SD = 3,78$) statistisch significant verschilde van die van de tussentaalspreker ($M = 22,83$; $SD = 5,14$). De respondenten dachten dat de standaardtaalspreker een hogere status had dan de tussentaalspreker. De effectgrootte r bedroeg 0,66 en dat wil zeggen dat het effect hier groot was.

Tabel 5.2

De groepsgegevens (M) en standaarddeviaties (SD) voor de statusdimensie in de standaardtaal- en de tussentaalconditie (n = 163)

	Standaardtaal- conditie	Tussentaal- conditie	t	df	p	r-waarde
Status	M = 30,79 SD = 3,78	M = 22,83 SD = 5,14	11,29	150,74	0,000	0,66

2 Solidariteit

De solidariteitsdimensie bevat de volgende negen items, waarvan de Cronbachs alfa (zie paragraaf 4.6.1) 0,86 bedroeg:

- Ik vind de spreker onaardig – aardig.
- Ik vind de spreker onvriendelijk – vriendelijk.
- Ik vind de spreker onaangenaam – aangenaam.
- Ik vind de spreker onbetrouwbaar – betrouwbaar.
- Ik vind de spreker vals – oprecht.
- Ik vind de spreker oneerlijk – eerlijk.
- Ik vind de spreker onsympathiek – sympathiek.
- Ik vind de spreker ongeloofwaardig – geloofwaardig.
- De spreker spreekt de waarheid.

Volgens de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest ging het hier niet om een normaalverdeling. Omdat een van beide groepen, namelijk de tussentaalconditie, wel normaal verdeeld was, wordt de T-toets (zie Tabel 5.3) toch gerapporteerd.

De T-toets ($t = 4,08$; $df = 161$; $p < 0,01$; tweezijdig getoetst) toonde aan dat de gemiddelde score voor de solidariteit van de standaardtaalspreker ($M = 36,38$; $SD = 4,84$) statistisch significant verschilde van die van de tussentaalspreker ($M = 33,22$; $SD = 5,04$). De respondenten dachten dat de standaardtaalspreker solidairder was dan de tussentaalspreker. De effectgrootte r van 0,30 wees erop dat het effect hier gemiddeld was.

Tabel 5.3

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de solidariteitsdimensie in de standaardtaal- en de tussentaalconditie (n = 163)

	Standaardtaal- conditie	Tussentaal- conditie	t	df	p	r-waarde
Solidariteit	M = 36,38 SD = 4,84	M = 33,22 SD = 5,04	4,08	161	0,00	0,30

3 Dynamiek

De dimensie dynamiek bevat de volgende vier items, waarvan de Cronbachs alfa (zie paragraaf 4.6.1) 0,62 bedroeg:

- De spreker is zelfzeker.

- De spreker is enthousiast.
- De spreker verveelde mij.
- De spreker ergerde mij.

De Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest toonden aan dat het hier niet om een normaalverdeling ging. Omdat een van beide groepen, namelijk de standaardtaalconditie, wel normaal verdeeld was, wordt de T-toets (zie Tabel 5.4) toch gerapporteerd.

Uit de T-toets ($t = 4,24$; $df = 161$; $p < 0,01$; tweezijdig getoetst) bleek dat de gemiddelde score voor de dynamiek van de spreker in de standaardtaalconditie ($M = 14,51$; $SD = 2,83$) statistisch significant verschilde van de gemiddelde score voor de dynamiek van de spreker in de tussentaalconditie ($M = 12,66$; $SD = 2,74$). De respondenten vonden de standaardtaalspreker dynamischer dan de tussentaalspreker. De effectgrootte r bedroeg 0,32, hetgeen betekent dat het effect hier gemiddeld was.

Tabel 5.4

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de dimensie dynamiek in de standaardtaal- en de tussentaalconditie (n = 163)

	Standaardtaal- conditie	Tussentaal- conditie	t	df	p	r-waarde
Dynamiek	M = 14,51 SD = 2,83	M = 12,66 SD = 2,74	4,24	161	0,00	0,30

5.1.1.3 Totale waardering

De totale score voor de waardering voor de spreker werd berekend door de drie dimensies, status, solidariteit en dynamiek, samen te tellen. Dat mocht aangezien de interne homogeniteit tussen die items uitstekend was: de Cronbachs alfa bedroeg 0,91 (zie paragraaf 4.6.1).

Volgens de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest ging het hier om een normaalverdeling. De T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.5) mocht dus uitgevoerd worden. De T-toets ($t = 8,07$; $df = 161$; $p < 0,01$; tweezijdig getoetst) toonde aan dat de gemiddelde waardering voor de standaardtaalspreker ($M = 81,68$; $SD = 9,35$) statistisch significant verschilde van de gemiddelde waardering voor de tussentaalspreker ($M = 68,71$; $SD = 11,06$). De standaardtaalspreker werd dus hoger gewaardeerd dan de tussentaalspreker. De effectgrootte r van 0,54 wees erop dat het effect hier groot was.

Tabel 5.5

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de totale waardering voor de spreker in de standaardtaal- en de tussentaalconditie (n = 163)

	Standaardtaal- conditie	Tussentaal- conditie	t	df	p	r-waarde
Totale waardering	M = 81,68 SD = 9,35	M = 68,71 SD = 11,06	8,07	161	0,00	0,54

5.1.2 Volgens geslacht

Deze paragraaf onderzoekt hoe verschillend de jongens en de meisjes de spreker waardeerden in beide condities. Per conditie worden de algemene waardering, de waardering per dimensie en de totale waardering berekend aan de hand van de groepsgemiddelden.

5.1.2.1 Standaardtaalconditie

1 Algemene waardering

Volgens de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest ging het hier niet om een normaalverdeling. De T-toets voor onafhankelijke groepen mocht dus niet uitgevoerd worden. Omdat de Mann-Whitney-toets ($U = 785,50$; $Z = -0,02$; $p = 0,98$) bewees dat er geen statistisch significant verschil bestond tussen de algemene waardering van de jongens en die van de meisjes, worden de resultaten van de T-toets hier niet gerapporteerd. De jongens gaven de standaardtaalspreker een gemiddelde algemene waardering van 8,14 op 10, terwijl de meisjes gemiddeld 8,18 op 10 gaven (zie Tabel 5.6).

Tabel 5.6

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de algemene waardering voor de spreker in de standaardtaalconditie (n = 80)

	Jongens	Meisjes	U	Z	p
Algemene waardering	M = 8,14 SD = 1,09	M = 8,18 SD = 0,94	785,50	-0,02	0,98

2 Waardering per dimensie

a Status

De Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest toonden aan dat het hier om een normaalverdeling ging. De T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.7) mocht dus uitgevoerd worden.

Uit de T-toets ($t = 0,86$; $df = 78$; $p = 0,39$; tweezijdig getoetst) bleek dat er voor de gemiddelde score voor de status van de spreker geen statistisch significant verschil bestond tussen de jongens ($M = 31,20$; $SD = 3,63$) en de meisjes ($M = 30,47$; $SD = 3,91$). De jongens en de meisjes schatten de status van de standaardtaalspreker dus ongeveer even hoog in.

Tabel 5.7

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de dimensie status in de standaardtaalconditie (n = 80)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Algemene waardering	M = 31,20 SD = 3,63	M = 30,47 SD = 3,91	0,86	78	0,39

b Solidariteit

Uit de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest bleek dat het hier om een normaalverdeling ging. De T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.8) mocht dus uitgevoerd worden.

De T-toets ($t = 1,69$; $df = 74,11$; $p = 0,10$; tweezijdig getoetst) toonde aan dat er voor de gemiddelde score voor de solidariteit van de spreker geen statistisch significant verschil bestond tussen de jongens ($M = 37,34$; $SD = 3,42$) en de meisjes ($M = 35,62$; $SD = 5,63$). De jongens en de meisjes schatten de solidariteit van de standaardtaalspreker dus ongeveer even hoog in.

Tabel 5.8

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de dimensie solidariteit in de standaardtaalconditie (n = 80)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Algemene waardering	M = 37,34 SD = 3,42	M = 35,62 SD = 5,63	1,69	74,11	0,10

c Dynamiek

De Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest toonden aan dat het hier om een normaalverdeling ging. De T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.9) mocht uds uitgevoerd worden.

De T-toets ($t = 0,64$; $df = 78$; $p = 0,52$; tweezijdig getoetst) toonde aan dat er voor de gemiddelde score voor de dynamiek van de spreker geen statistisch significant verschil bestond tussen de jongens ($M = 14,74$; $SD = 3,15$) en de meisjes ($M = 14,33$; $SD = 2,58$). De jongens en de meisjes schatten de dynamiek van de standaardtaalspreker dus ongeveer even hoog in.

Tabel 5.9

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de dimensie dynamiek in de standaardtaalconditie (n = 80)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Algemene waardering	M = 37,34 SD = 3,42	M = 35,62 SD = 5,63	1,69	74,11	0,10

3 Totale waardering

Volgens de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest ging het hier om een normaalverdeling. Dat betekent dat de T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.10) uitgevoerd mocht worden.

De T-toets ($t = 1,37$; $df = 78$; $p = 0,18$; tweezijdig getoetst) bewees dat er voor de gemiddelde totale waardering voor de spreker geen statistisch significant verschil bestond tussen de jongens ($M = 83,29$; $SD = 8,37$) en de meisjes ($M = 80,42$; $SD = 9,95$). De jongens en de meisjes waardeerden de standaardtaalspreker dus ongeveer even goed.

Tabel 5.10

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de totale waardering voor de spreker in de standaardtaalconditie (n = 80)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Algemene waardering	M = 83,29 SD = 8,37	M = 80,42 SD = 9,95	1,37	78	0,18

5.1.2.2 Tussentaalconditie

1 Algemene waardering

Uit de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest bleek dat het hier niet om een normaalverdeling ging. Dat betekent dat de T-toets voor onafhankelijke groepen niet uitgevoerd mocht worden. Omdat de Mann-Whitney-toets ($U = 814$; $Z = -0,30$; $p = 0,76$) bewees dat er geen statistisch significant verschil bestond tussen de algemene waardering van de jongens en die van de meisjes, worden de resultaten van de T-toets hier niet gerapporteerd. De jongens gaven de tussentaalspreker een gemiddelde algemene waardering van 5,5 op 10, terwijl de meisjes gemiddeld 5,6 op 10 gaven (zie Tabel 5.11).

Tabel 5.11

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de algemene waardering voor de spreker in de tussentaalconditie (n = 83)

	Jongens	Meisjes	U	Z	p
Algemene waardering	M = 5,50 SD = 1,91	M = 5,62 SD = 1,58	814	-0,30	0,76

2 Waardering per dimensie

a Status

De Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest toonden aan dat het hier om een normaalverdeling ging. De T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.12) mocht dus uitgevoerd worden.

Uit de T-toets ($t = -0,21$; $df = 81$; $p = 0,83$; tweezijdig getoetst) bleek dat er voor de gemiddelde score voor de status van de spreker geen statistisch significant verschil bestond tussen de jongens ($M = 22,69$; $SD = 5,86$) en de meisjes ($M = 22,94$; $SD = 4,57$). De jongens en de meisjes schatten de status van de tussentaalspreker dus ongeveer even hoog in.

Tabel 5.12

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de dimensie status in de tussentaalconditie (n = 83)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Algemene waardering	M = 22,69 SD = 5,86	M = 22,94 SD = 4,57	-0,21	81	0,83

b Solidariteit

Uit de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest bleek dat het hier om een normaalverdeling ging. De T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.13) mocht dus uitgevoerd worden.

De T-toets ($t = -0,17$; $df = 81$; $p = 0,87$; tweezijdig getoetst) toonde aan dat er voor de gemiddelde score voor de solidariteit van de spreker geen statistisch significant verschil bestond tussen de jongens ($M = 33,11$; $SD = 4,76$) en de meisjes ($M = 33,30$; $SD = 5,30$). De jongens en de meisjes schatten de solidariteit van de tussentaalspreker dus ongeveer even hoog in.

Tabel 5.13

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de dimensie solidariteit in de tussentaalconditie (n = 83)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Algemene waardering	M = 33,11 SD = 4,76	M = 33,30 SD = 5,30	-0,17	81	0,87

c Dynamiek

De Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest toonden aan dat het hier om een normaalverdeling ging. De T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.14) mocht dus uitgevoerd worden.

De T-toets ($t = 0,58$; $df = 81$; $p = 0,57$; tweezijdig getoetst) bewees dat er voor de gemiddelde score voor de dynamiek van de spreker geen statistisch significant verschil bestond tussen de jongens ($M = 12,86$; $SD = 3,05$) en de meisjes ($M = 12,51$; $SD = 2,50$). De jongens en de meisjes schatten de dynamiek van de tussentaalspreker dus ongeveer even hoog in.

Tabel 5.14

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de dimensie dynamiek in de tussentaalconditie (n = 83)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Algemene waardering	M = 12,86 SD = 3,05	M = 12,51 SD = 2,20	0,56	81	0,57

3 Totale waardering

Volgens de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest ging het hier om een normaalverdeling. De T-toets voor onafhankelijke groepen (zie Tabel 5.15) mocht dus uitgevoerd worden.

De T-toets ($t = -0,03$; $df = 81$; $p = 0,98$; tweezijdig getoetst) bewees dat er voor de gemiddelde totale waardering voor de spreker geen statistisch significant verschil bestond tussen de jongens ($M = 68,67$; $SD = 12,17$) en de meisjes ($M = 68,74$; $SD = 10,26$). De jongens en de meisjes waardeerden de tussentaalspreker dus ongeveer even goed.

Tabel 5.15

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor de totale waardering voor de spreker in de tussentaalconditie (n = 83)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Algemene waardering	M = 68,67 SD = 12,17	M = 68,74 SD = 10,26	-0,03	81	0,98

5.2 Begrijpen van de boodschap

5.2.1 Algemeen

Het begrip van de boodschap werd in de vragenlijst onderzocht aan de hand van drie Likertschalen: vraag 23 (*Ik vond het fragment gemakkelijk om te begrijpen*), vraag 25 (*Ik vond het fragment duidelijk*) en vraag 27 (*Ik vond het fragment helder*). De Cronbachs alfa van die items bedroeg 0,80 (zie paragraaf 4.6.1). Dat betekent dat er een uitstekende interne consistentie was en dat de items samengeteld mochten worden.

De Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest toonden aan dat het hier niet om een normaalverdeling ging. De T-toets voor onafhankelijke groepen mocht dus niet uitgevoerd worden. Omdat de Mann-Whitney-toets ($U = 2175,50$; $Z = -3,84$; $p < 0,01$) echter bevestigde dat de mate waarin de respondenten uit de standaardtaalconditie de boodschap begrepen hebben en de mate waarin die uit de tussentaalconditie dat deden, significant van elkaar verschilden, wordt hieronder de T-toets (zie Tabel 5.16) gerapporteerd.

De T-toets ($t = 4,36$; $df = 150,68$; $p < 0,01$; tweezijdig getoetst) wees uit dat de score voor het begrip van het standaardtaalfragment ($M = 11,75$; $SD = 1,87$) statistisch significant verschild van

de score voor het begrip van het tussentaalfragment ($M = 10,23$; $SD = 2,54$). Dat wil zeggen dat de respondenten die het standaardtaalfragment beluisterd hadden, de boodschap significant beter begrepen hebben dan de respondenten die het tussentaalfragment beluisterd hadden. De effectgrootte r van 0,32 wees erop dat het hier om een gemiddeld effect ging.

Tabel 5.16

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor het begrip van de boodschap in de standaardtaal- en de tussentaalconditie (n = 163)

	Standaardtaal- conditie	Tussentaal- conditie	t	df	p	r-waarde
Begrip	M = 11,75 SD = 1,87	M = 10,23 SD = 2,54	4,36	150,68	0,000	0,32

5.2.2 Volgens geslacht

Net zoals bij de waardering voor de spreker werd ook bij het begrip van de boodschap nagegaan of er een significant verschil bestond tussen de score van de jongens en die van de meisjes. Eerst werden de scores voor de standaardtaalconditie onderzocht.

Uit de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest bleek dat het hier niet om een normaalverdeling ging. De T-toets voor onafhankelijke groepen mocht dus niet uitgevoerd worden. De Mann-Whitney-toets ($U = 694,00$; $Z = -0,92$; $p = 0,36$) toonde aan dat er geen statistisch significant verschil bestond tussen de score voor het begrip van het standaardtaalfragment bij de jongens ($M = 12,06$; $SD = 1,77$) en bij de meisjes ($M = 11,51$; $SD = 1,94$).

Tabel 5.17

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor het begrijpen van de standaardtaalboodschap bij de jongens en de meisjes (n = 80)

	Jongens	Meisjes	U	Z	p
Begrip	M = 12,06 SD = 1,77	M = 11,51 SD = 1,94	694,00	-0,92	0,36

Vervolgens werden de scores voor de tussentaalconditie onderzocht. De Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest toonden aan dat het hier wel om een normaalverdeling ging. Dat betekent dat de T-toets voor onafhankelijke groepen uitgevoerd mocht worden. Uit de T-toets ($t = -0,02$; $df = 81$; $p = 0,98$; tweezijdig getoetst) bleek dat er geen statistisch significant verschil bestond

tussen de score voor het begrip van het tussentaalfragment bij de jongens ($M = 10,22$; $SD = 2,78$) en bij de meisjes ($M = 10,23$; $SD = 2,38$).

Tabel 5.18

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor het begrijpen van de tussentaalboodschap bij de jongens en de meisjes (n = 83)

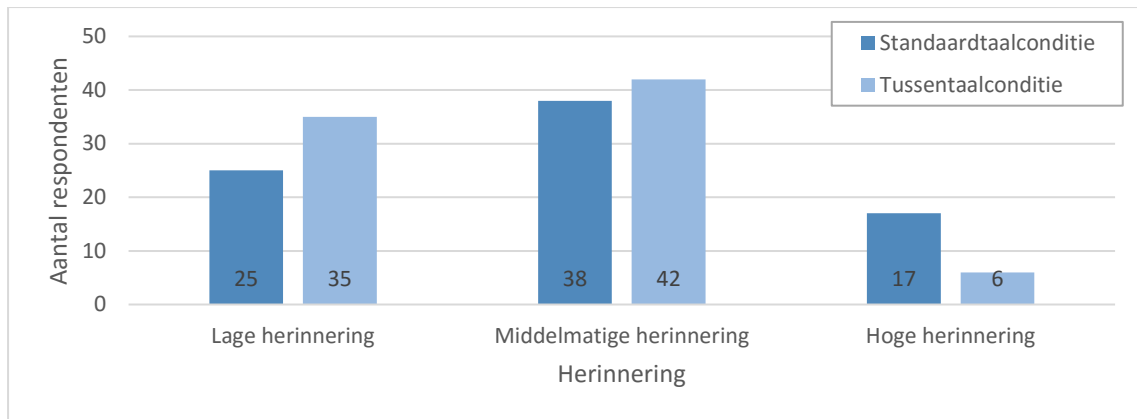
	Jongens	Meisjes	t	df	p
Begrip	M = 10,22 SD = 2,78	M = 10,23 SD = 2,38	-0,02	81	0,98

5.3 Onthouden van de boodschap

5.3.1 Algemeen

In de vragenlijst waren tien vragen opgenomen die het herinneringsvermogen van de leerlingen toetsten: zeven open vragen en drie meerkeuzevragen. Omdat de respondenten op de veertiende vraag (*Welke dansstijlen waren er in de late jaren twintig te zien in de theaters?*) maximaal twee punten konden verdienen (een voor één juist antwoord (code: 1) en twee als beide antwoorden juist waren (code: 2)), konden ze in totaal maximaal elf punten behalen op de herinneringsvragen. De andere herinneringsvragen werden als volgt gecodeerd: fout (0) en juist (1).

De respondenten werden ingedeeld in drie groepen naargelang hun score op de herinneringsvragen: een groep met een lage herinnering (nul tot vier punten), een groep met een middelmatige herinnering (vijf tot zeven punten) en een groep met een hoge herinnering (acht tot elf punten). Figuur 5.1 visualiseert die groepen en het aantal leerlingen dat in elke groep zit. Tabel 5.19 is de kruistabel van die gegevens.

Figuur 5.1. Het aantal respondenten per herinneringsniveau per conditie (n = 163).

Tabel 5.19

Kruistabel van de totaalscores voor het herinneren van de boodschap in de standaardtaal- en de tussentaalconditie (n = 163)

	Standaardtaalconditie	Tussentaalconditie	Totaal
Lage herinnering	25 (31,25 %) -1,4	35 (42,17 %) 1,4	60 (36,81 %)
Middelmatige herinnering	38 (47,50 %) -0,4	42 (50,60 %) 0,4	80 (49,08 %)
Hoge herinnering	17 (21,25 %) 2,6	6 (7,23 %) -2,6	23 (14,11 %)
Totaal	80 (100 %)	83 (100 %)	163 (100 %)

Aangezien aan alle voorwaarden voor de Chi-kwadraattoets (zie paragraaf 4.6.3) voldaan was, kon hij uitgevoerd worden. Die toets ($\chi^2 = 7,08$; $df = 2$; $p = 0,03$) toonde aan dat er een statistisch significante samenhang was tussen de conditie en de mate waarin de boodschap herinnerd werd door de leerlingen. Die samenhang was zwak: de waarde van de Cramér's V bedroeg namelijk slechts 0,21.

Uit de adjusted standardized residuals bleek dat het aantal respondenten dat een hoge score behaalde op de herinneringsvragen verschilde van het aantal dat op basis van toeval verwacht kon worden. Dat was het geval in beide condities. 21,25 % van de leerlingen die het standaardtaalfragment beluisterd had, behaalde een hoge score voor herinnering. Dat gold ook voor 7,23 % van de leerlingen die het tussentaalfragment beluisterd had. Die percentages verschilden beduidend van het totaalpercentage van 14,11 %. Dat betekent dat de leerlingen die zich het meest konden herinneren van het fragment overgerepresenteerd waren binnen de groep

van de standaardtaalconditie (celresidu = 2,6). Het omgekeerde gold binnen de groep van de tussentaalconditie. De leerlingen die het meest onthouden hadden van het fragment, waren er ondergerepresenteerd (celresidu = -2,6). De volledige SPSS-output is te vinden in Bijlage 8b26.

Om de gemiddelde scores van de leerlingen te kunnen vergelijken, werd ook een T-toets voor onafhankelijke groepen (Tabel 5.20) uitgevoerd. Dat kon, omdat de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest reeds aangetoond hadden dat het hier om een normaalverdeling ging. Uit de T-toets ($t = 3,05$; $df = 161$; $p = 0,003$; tweezijdig getoetst) bleek dat de respondenten die het standaardtaalfragment beluisterd hadden ($M = 5,78$; $SD = 2,10$), de boodschap significant beter konden onthouden dan de respondenten die het tussentaalfragment beluisterd hadden ($M = 4,78$; $SD = 2,06$). De effectgrootte r van 0,23 wees erop dat het hier slechts om een klein effect ging.

Tabel 5.20

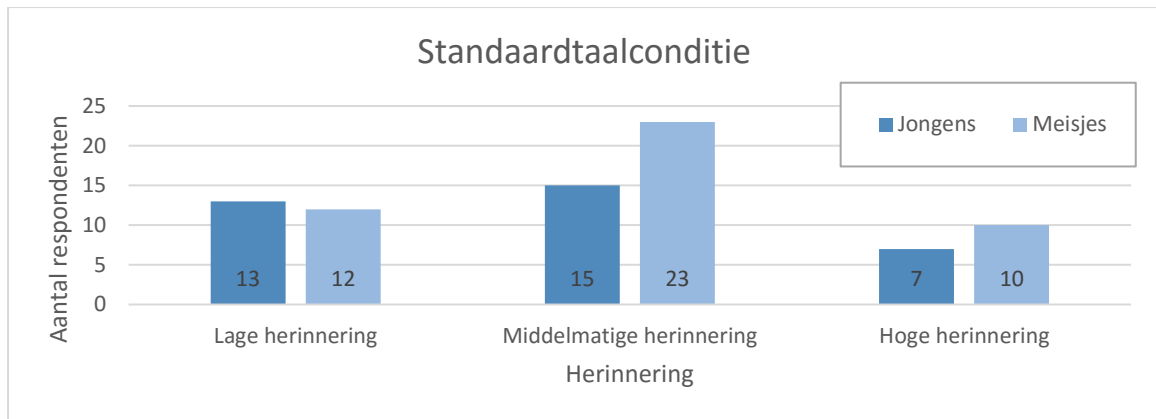
De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor het onthouden van de boodschap in de standaardtaal- en de tussentaalconditie (n = 163)

	Standaardtaal- conditie	Tussentaal- conditie	t	df	p	r-waarde
Herinnering	M = 5,78 SD = 2,10	M = 4,78 SD = 2,06	3,05	161	0,003	0,23

5.3.2 Volgens geslacht

Ook bij het herinneren van de boodschap werd onderzocht of er een significant verschil bestond tussen de score van jongens en de score van de meisjes. Eerst komen de scores voor de standaardtaalconditie aan bod.

Uit de Chi-kwadraattoets ($\chi^2 = 1,02$; $df = 2$; $p = 0,60$) bleek dat er geen statistisch significante samenhang was tussen het geslacht van de respondent en de score die hij haalde op het onthouden van het standaardtaalfragment. Dat werd bevestigd door Fishers exacte toets ($p = 0,61$). Figuur 5.1 visualiseert hoeveel jongens en hoeveel meisjes in elke groep zit. Tabel 5.21 geeft de kruistabel weer.

Figuur 5.2. Het aantal respondenten per herinneringsniveau per geslacht in de standaardtaalconditie (n = 80).

Tabel 5.21

Kruistabel van de totaalscores voor het herinneren van de boodschap bij jongens en meisjes in de standaardtaalconditie (n = 80)

	Jongens	Meisjes	Totaal
Lage herinnering	13 (37,14 %) 1,0	12 (26,67 %) -1,0	25 (31,25 %)
Middelmatige herinnering	15 (42,85 %) -0,7	23 (51,11 %) 0,7	38 (47,50 %)
Hoge herinnering	7 (20,00 %) -0,2	10 (22,22 %) 0,2	17 (21,25 %)
Totaal	35 (100 %)	45 (100 %)	80 (100 %)

Om de gemiddelde scores van de jongens en de meisjes uit de standaardtaalconditie te kunnen vergelijken, werd ook een T-toets voor onafhankelijke groepen (Tabel 5.22) uitgevoerd. Dat kon, omdat de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest reeds aangetoond hadden dat het hier om een normaalverdeling ging. Uit de T-toets ($t = -1,87$; $df = 78$; $p = 0,07$; tweezijdig getoetst) bleek dat er geen statistisch significant verschil vastgesteld kon worden tussen de jongens ($M = 5,29$; $SD = 2,01$) en de meisjes ($M = 6,16$; $SD = 2,11$).

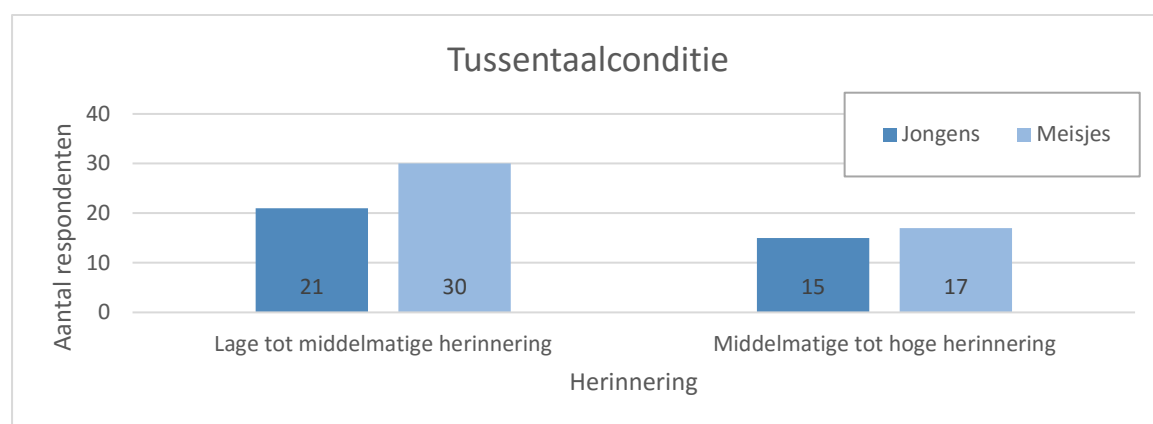
Tabel 5.22

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor het onthouden van de boodschap van de jongens en de meisjes in de standaardtaalconditie (n = 80)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Herinnering	M = 5,29 SD = 2,01	M = 6,16 SD = 2,11	-1,87	78	0,07

Vervolgens werden de scores voor de tussentaalconditie onderzocht. Bij het opstellen van de kruistabel werd duidelijk dat niet voldaan was aan de Regel van Cochran (zie Bijlage 8b27). Daarom werd een nieuwe kruistabel opgesteld met twee nieuwe groepen: de respondenten die een lage tot middelmatige score behaalden op de herinnering (minder dan vijf op elf) en de respondenten die een middelmatige tot hoge score behaalden op het begrip (zes of meer).

Uit de Chi-kwadraattoets ($\chi^2 = 0,26$; $df = 1$; $p = 0,61$) bleek dat er geen statistisch significante samenhang was tussen het geslacht van de respondent en de score die hij behaald had op het herinneren van het tussentaalfragment. Dat werd bevestigd door Fishers exacte toets ($p = 0,65$). Figuur 5.1 geeft weer hoeveel jongens en hoeveel meisjes in elke groep zit. Tabel 5.23 is de kruistabel.

Figuur 5.3. Het aantal respondenten per herinneringsniveau per geslacht in de tussentaalconditie ($n = 83$).

Tabel 5.23

Kruistabel van de totaalscores voor het herinneren van de boodschap bij jongens en meisjes in de tussentaalconditie ($n = 83$)

	Jongens	Meisjes	Totaal
Lage tot middelmatige herinnering	21 (58,33 %)	30 (63,83 %)	51 (61,45 %)
Middelmatige tot hoge herinnering	15 (41,67 %)	17 (36,17 %)	32 (38,55 %)
Totaal	36 (100 %)	47 (100 %)	83 (100 %)

Om de gemiddelde scores van de jongens en de meisjes uit de tussentaalconditie te kunnen vergelijken, werd ook hier een T-toets voor onafhankelijke groepen (Tabel 5.24) uitgevoerd. Dat kon, omdat de Kolmogorov-Smirnovtest en de Shapiro-Wilktest reeds aangetoond hadden dat het hier om een normaalverdeling ging. Uit de T-toets ($t = 1,38$; $df = 81$; $p = 0,17$; tweezijdig getoetst) bleek dat er geen statistisch significant verschil vastgesteld kon worden tussen de jongens ($M = 5,14$; $SD = 1,89$) en de meisjes ($M = 4,51$; $SD = 2,17$).

Tabel 5.24

De groepsgemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) voor het onthouden van de boodschap van de jongens en de meisjes in de tussentaalconditie (n = 83)

	Jongens	Meisjes	t	df	p
Herinnering	M = 5,14 SD = 1,89	M = 4,51 SD = 2,17	1,38	81	0,17

6 Conclusie en discussie

6.1 Conclusie

De resultaten tonen aan dat er een statistisch significante samenhang is tussen de taalvariëteit en de waardering voor de spreker, tussen de taalvariëteit en het begrip van de boodschap en tussen de taalvariëteit en het onthouden van de boodschap.

Voor de variabele waardering geldt dat de standaardtaalspreker in het algemeen hoger gewaardeerd wordt dan de tussentaalspreker. De standaardtaalspreker kreeg namelijk een gemiddelde score van 8,16 op 10, terwijl de tussentaalspreker gemiddeld slechts 5,57 op 10 behaalde.

De standaardtaalspreker werd bovendien hoger gewaardeerd dan de tussentaalspreker voor elk van de drie dimensies: status, solidariteit en dynamiek. In het geval van de statusdimensie komt dat resultaat overeen met de bevindingen uit de literatuurstudie. Voor de solidariteitsdimensie strookt het gevonden resultaat niet met de conclusies van de meeste onderzoeken uit de literatuurstudie. In de meeste gevallen scoort de niet-standaardvariant namelijk beter op solidariteit dan de standaardtaal. Dat uit dit onderzoek het omgekeerde blijkt, zou verklaard kunnen worden door de context. Tussentaal was in de context van een luisteroefening mogelijk zo ongewoon voor de leerlingen, dat ze de tussentaalspreker onaangenaam, oneerlijk, onbetrouwbaar en ongeloofwaardig vonden. Tot slot vonden de respondenten de standaardtaalspreker ook dynamischer dan de tussentaalspreker. Over welke variëteit voor die dimensie het hoogst scoort, geeft de literatuurstudie geen uitsluitsel. Sommige onderzoekers vonden dat de niet-standaardvariant dynamischer klonk, terwijl anderen net ontdekten dat de standaardtaal dynamischer was.

Daarnaast werd ook voor de drie dimensies samen een statistisch significant verschil vastgesteld tussen de waardering voor de standaardtaalspreker en die voor de tussentaalspreker. De eerste werd daarbij hoger gewaardeerd dan de laatste.

Voor de tweede variabele, het begrijpen van de boodschap, geldt dat de leerlingen het fragment in het Standaardnederlands significant beter begrepen dan het fragment in tussentaal. De respondenten die het standaardtaalfragment beluisterd hadden, behaalden gemiddeld een score van 11,75 op 15 en zij die het tussentaalfragment beluisterd hadden, een score van 10,23 op 15. Mogelijk speelt de context ook bij deze resultaten een rol. De leerlingen uit de tussentaalconditie

moesten zich wellicht meer concentreren op het fragment omdat ze die taalvariëteit niet gewoon zijn in de context van een luisteroefening.

Ook bij de derde variabele, het onthouden van de boodschap, kon een statistisch significant verschil vastgesteld worden tussen beide fragmenten. De leerlingen die het standaardtaalfragment beluisterd hadden, behaalden gemiddeld 5,78 op 11, terwijl de leerlingen die het tussentaalfragment beluisterd hadden, gemiddeld 4,78 op 11 behaalden. Ook die resultaten kunnen verklaard worden vanuit de literatuurstudie. De leerlingen van de tussentaalconditie waren wellicht zo verrast door de taalvariëteit die ze hoorden in het fragment, dat de inhoud van het fragment volledig aan hen voorbij gegaan is. Daarnaast zullen de moeilijkheid van de inhoudsvragen en de hoeveelheid informatie in het fragment wellicht ook een rol gespeeld hebben, aangezien de leerlingen uit de standaardtaalconditie gemiddeld maar net konden slagen.

Voor geen enkel onderdeel, noch waardering, noch begrip, noch herinnering, werd een statistisch significant verschil gevonden tussen de resultaten van de jongens en die van de meisjes. Dat strookt met de bevindingen uit de literatuurstudie.

6.2 Discussie

Dit onderzoek is om twee redenen beperkt in zijn opzet. Ten eerste omdat het experiment uitgevoerd werd bij Limburgse tieners met luisterfragmenten in een Limburgse tussenvariëteit. De resultaten van dit onderzoek kunnen dus niet veralgemeend worden. De andere Vlaamse provincies zouden de Limburgse tussenvariëteit anders kunnen waarderen dan de Limburgers zelf. Bovendien zou elke provincie zijn eigen tussenvariëteit anders kunnen beoordelen. Bijkomend onderzoek wordt bijgevolg aanbevolen om hierover duidelijkheid te scheppen.

Ten tweede speelt ook de context waarin het experiment werd uitgevoerd, een belangrijke rol. De leerlingen dachten dat ze een onverwachte luistertoets moesten maken. In die context verwachtten ze mogelijk de standaardvariant. De resultaten van dit onderzoek mogen dus niet veralgemeend worden. In een andere, meer alledaagse context zijn de resultaten misschien anders. Men denke bijvoorbeeld aan een informeel gesprek tussen vrienden: in die context wordt het Standaardnederlands misschien niet het hoogst gewaardeerd. Vervolgonderzoek kan hieromtrent uitsluitsel geven.

Referentielijst

- Akkermans, C. (2013). *De invloed van uitspraak op de waardering voor een spreker en op het begrijpen en herinneren van een boodschap* (Ongepubliceerde masterproef). Hogeschool-Universiteit Brussel, België.
- Au, S. (2012). *Ballet and Modern Dance* (3rd ed.). London: Thames & Hudson Ltd.
- Auman, S. (2009). *En op de zevende dag was er tussentaal: Een onderzoek naar het gebruik van de Nederlandse standaardtaal, de Vlaamse tussentaal en codewisseling in De zevende dag* (Masterproef). Geraadpleegd via <http://lib.ugent.be>
- Baarda, B., Bakker, E., Van Der Hulst, M., Julsing, M., Fischer, T., Van Vianen, R., & De Goede, M. (2014). *Basisboek Methoden en Technieken: Kwantitatief praktijkgericht onderzoek op wetenschappelijke basis* (5^e druk). Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Cajot, J. (2012). Waarom het Verkavelingsvlaams onvermijdelijk was: De ontwikkeling van een informele omgangstaal in Vlaanderen. In K. Absillis, J. Jaspers & S. Van Hoof (red.), *De manke usurpator: Over Verkavelingsvlaams* (pp. 39-66). Gent: Academia Press.
- Cargile, A. C., Giles, H., Ryan, E. B., & Bradac, J. J. (1994). Language attitudes as a social process: A conceptual model and new directions. *Language and Communication*, 13(3), 211-236. doi: 10.1016/0271-5309(94)90001-9
- Daenen, K. (2007). *Woordklemtonen: Een onderzoek naar klemtoonvariatie in Vlaanderen* (Ongepubliceerde masterproef). Hogeschool voor Wetenschap & Kunst, Brussel, België.
- Dávila, V. R. (1998). Spoken accent and the perceived expertise and trustworthiness of a communicator of a promotional message. *American Marketing Association: Conference Proceedings*, 9(1998), 105-112. Geraadpleegd via <http://www.proquest.com>
- De Caluwe, J. (2009). Tussentaal wordt omgangstaal in Vlaanderen. *Nederlandse Taalkunde*, 14(1), 8-25. doi: 10.5117/NEDTAA2009.1.TUSS339
- Den Boon, T., & Hendrickx, R. (red.). (2015). *Van Dale: Groot woordenboek van de Nederlandse taal* (15^e druk). Utrecht: Van Dale Uitgevers.
- De Schryver, J. (2013). *Over de regels* [cursustekst]. Brussel: Hogeschool-Universiteit Brussel.
- Douma-Alta, M., & Rensman, J. (2006). *Jazzdance.nl: Zestig jaar Nederlandse jazzdansgeschiedenis (1945 - 2005)*. Zutphen: Walburg Pers.
- Feliksdaal, B. (1984). *Modern jazzballet: Jazzdans voor amateurs en professionals*. Best: Zuid Boekproducties.

- Fuertes, J., Gottdiener, W., Martin, H., Gilbert, T., & Giles, H. (2012). A meta-analysis of the effects of speakers' accents on interpersonal evaluations. *European Journal of Social Psychology*, 42(2012), 120-133. doi: 10.1002/ejsp.862
- Gaies, S. J., & Beebe, J. D. (1991). The matched-guise technique for measuring attitudes and their implications for language education: A critical assessment. In E. Sadtono (red.), *Language Acquisition and the Second/Foreign Language Classroom. Anthology Series 28* (pp. 156-178). Singapore: SEAMEO Regional Language Centre.
- Geeraerts, D. (2001). Een zondagspak? Het Nederlands in Vlaanderen: gedrag, beleid, attitudes. *Ons Erfdeel*, 44(3), 337-344. Geraadpleegd via <http://scholar.google.be>
- Giles, H., & Rakić, T. (2014). Language attitudes: Social determinants and consequences of language variation. In T. M. Holtgraves (red.), *The Oxford Handbook of Language and Social Psychology* (pp. 1-33). doi: 10.1093/oxfordhb/9780199838639.013.030
- Gill, M. M. (1994). Accent and stereotypes: Their effect on perceptions of teachers and lecture comprehension. *Journal of Applied Communication Research*, 22(1994), 348-361. Geraadpleegd via <http://web.b.ebscohost.com>
- Gill, M. M., & Badzinski, D. M. (1992). The impact of accent and status on information recall and perception formation. *Communication Reports*, 5(2), 99-106. Geraadpleegd via <http://web.b.ebscohost.com>
- Goyens, H., & Wellens, R. (1983). *Jazz-dans in Vlaanderen* (Ongepubliceerde masterproef). Katholieke Universiteit Leuven, België.
- Haeseryn, W., Romijn, K., Geerts, G., De Rooij, J., & Van Den Toorn, M.C. (red.). (1997). *Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS)*. (2^e herziene druk). Groningen: Martinus Nijhoff Uitgevers.
- Heijmer, T., & Vonk, R. (2002). Effecten van een regionaal accent op de beoordeling van de spreker. *Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie*, 57(2002), 108-113. Geraadpleegd via <http://limo.libis.be>
- Ladegaard, H. J., & Sachdev, I. (2006). I like the Americans... But I certainly don't aim for an American accent: Language attitudes, vitality and foreign language learning in Denmark. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 27(2), 91-108. doi: 10.1080/01434630608668542
- Lybaert, C. (2015). De ideologische positie van Algemeen Nederlands in Vlaanderen: De standaardiseringsideologie onder druk? *Taal & Tongval*, 67(1), 79-134. doi: 10.5117/TET2015.1.LYBA

- Major, R. C., Fitzmaurice, S. M., Bunta, F., & Balasubramanian, C. (2005). Testing the effects of regional, ethnic, and international dialects of English on listening comprehension. *Language Learning*, 55(1), 37-70. doi: 10.1111/j.0023-8333.2005.00289.x
- Monteyne, I. (2014). *Het effect van een onverzorgde uitspraak op de waardering voor een spreker* (Ongepubliceerde masterproef). Hogeschool-Universiteit Brussel, België.
- Morales, A. C., Scott, M. L., & Yorkston, E. A. (2012). The role of accent standardness in message preference and recall. *Journal of Advertising*, 41(1), 33-46. doi: 10.2753/JOA0091-3367410103
- Nederlandse taalunie. (c2016). *Taaladvies.net*. Geraadpleegd op 30 maart 2016 via <http://taaladvies.net>
- Permentier, L. & Schutz, R. (red.) (2015). *Hoe Vlaams mag uw Nederlands zijn? 1000 Belgisch-Nederlandse woorden: Een woordenlijst van De Standaard (Het Gele Boekje)*. België: Davidsfonds Uitgeverij.
- Plevoets, K. (2008). *Tussen spreek- en standaardtaal: Een corpusgebaseerd onderzoek naar de situationele, regionale en sociale verspreiding van enkele morfosyntactische verschijnselen uit het gesproken Belgisch-Nederlands* (Masterproef). Geraadpleegd via <http://statbel.fgov.be>
- Rakić, T., Steffens, M., & Mummendey, A. (2011). When it matters how you pronounce it: The influence of regional accents on job interview outcome. *British Journal of Psychology*, 102(4), 868-883. doi: 10.1111/j.2044-8295.2011.02051.x
- Rosiers, K. (2010). *Tussen taal en tussentaal: De attitudes van leerlingen in het lager en middelbaar onderwijs tegenover talige variatie in Vlaanderen*. (Masterproef). Geraadpleegd via <http://lib.ugent.be>
- Rys, K., & Tældeman, J. (2007). Fonologische ingrediënten in Vlaamse tussentaal. In D. Sandra, R. Rymenans, P. Cuvulier & P. Van Petegem (red.), *Tussen taal, spelling en onderwijs: essays bij het emeritaat van Frans Daems* (pp. 1-9). Gent: Academia Press.
- Shohamy, E., & Inbar, O. (1991). Validation of listening comprehension tests: The effect of text and question type. *Language Testing*, 8(1), 23-40. doi: 10.1177/026553229100800103
- Tældeman, J. (2008). Zich stabiliserende grammaticale kenmerken in Vlaamse tussentaal. *Taal & Tongval*, 60(1), 26-50. Geraadpleegd via <http://nl.aup.nl>
- Toye, J. (2010). *Sociolinguïstische monitoring bij Vlaamse kinderen en adolescenten: Een attitudeel mixed guise onderzoek*. (Masterproef). Geraadpleegd via <http://lib.ugent.be>
- Utrecht, L. (1988). *Van hofballet tot postmoderne-dans: De geschiedenis van het academische ballet en de moderne dans*. Zutphen: Walburg Pers.

- Van Alphen, I. C. (2006). *Ik had zoiets van “doei”: Interactioneel sociolinguïstische aspecten van van-citaties*. In T. Koole, J. Nortier & B. Tahitu (red.), *Artikelen van de 5de Sociolinguïstische Conferentie* (pp. 29-42). Delft: Eburon.
- Verbruggen, K. (édit.). (1959). *Commission Flamande: Institution, délibérations, rapport, documents officiels publiés sous la surveillance de membres de la Commission*. Geraadpleegd op 26 juli 2016 via <http://www.books.google.be>
- Vlaamse Radio- en Televisieomroep. (c2016). *VRT-Taalnet*. Geraadpleegd op 30 maart 2016 via <http://www.vrt.be/taal>
- Vos, S. (2012). *Dans in België: 1890 - 1940*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- Will, G. (2004) *Zeeuws of Vlaams? (Morfo)-syntactische verschijnselen in de dialecten van Zeeuws-Vlaanderen* (Doctoraatsthesis). Geraadpleegd via <http://lib.ugent.be>
- Willemyns, R. (2003). *Het verhaal van het Vlaams: De geschiedenis van het Nederlands in de Zuidelijke Nederlanden*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij.
- Zahn, C., & Hopper, R. (1985). Measuring Language Attitudes: The Speech Evaluation Instrument. *Journal of Language and Social Psychology*, 4(2), 113-123. doi: 10.1177/0261927X8500400203

Bijlagen

Bijlage 1 Fonetisch alfabet - International Phonetic Association

IPA	Voorbeeldwoord	IPA	Voorbeeldwoord
ɑ	pal	ø	neus
a	paal	õ	chanson
ã	nuance	œ	manoeuvre
b	bal	œy	bui
c	katje	p	pui
d	dal	r	rij (tongpunt)
ε	wet	R	rij (huig)
ẽ	mannequin	s	stal
e	weet	ʃ	sjaal
ei	wijd	t	tekst
f	fles	b	boek
γ	groot	ʌ	rug
h	hal	v	vader
ɪ	wil	χ	lach
i	wiel	y	nu
j	ja	z	zacht
k	kiel	ʒ	plantage
l	lief	ə	de
m	maal		
ɱ	onweer		
n	naald		
ŋ	gang		
ɲ	onjuist		
ɔ	nog		
ɔu	nauw		
o	nodig		

Bijlage 2 Fragmenten

Standaardtaal

Jazzdans is ontstaan uit een mix van verschillende culturen. Het is een dansstijl met elementen uit klassiek ballet en moderne dans, maar ook uit Afrikaanse, Oost-Indische, Cubaanse en Europese dansvormen. Maar hoe is het allemaal begonnen?

Om die vraag te beantwoorden, moeten we terug naar het Amerika van 1501. Vanaf dat jaar werden miljoenen Afrikanen als slaaf naar Amerika getransporteerd en zij hebben de zwarte dans- en muziekstijl daar geïntroduceerd. Typisch voor die stijl was de grote vrijheid van de artiesten. Er werd niets gecomponeerd of geregisseerd, en dus konden de muzikanten en de dansers voortdurend improviseren.

In 1863 werd de slavernij officieel afgeschaft en beetje bij beetje kregen de blanken meer interesse voor de zwarte muziek. Jazz werd alsmat populairder en kon in het noorden van Amerika doorbreken. De steden waar jazz het sterkst bloeide, waren New Orleans, Chicago en New York.

In de jaren twintig bereikte jazz zijn hoogtepunt: ook blanke artiesten begonnen jazzmuziek te spelen. In theaters en nachtclubs in heel de westerse wereld kon je de vrolijke jazzklanken horen en de snelle charleston dansen.

Door de geluidsfilm gingen de mensen tegen het einde van de jaren twintig liever naar de cinema. In de theaters waren alleen nog de chique optredens van blanke balletcompagnies en moderne dansgezelschappen te zien, terwijl de jazzdans opnieuw naar de achtergrond verschoof.

In de jaren dertig begonnen veel choreografen het traditionele ballet en de moderne dans beu te worden. Ze grepen terug naar de zwarte danstradities en de jazzdans werd weer populair. Ook de blanke choreograaf Jack Cole introduceerde zwarte dansvormen in zijn choreografieën. Hij merkte echter al snel dat zijn dansers die mix van danssoorten niet aankonden. Daarom heeft Cole een technische basis voor jazzdans uitgevonden en zo ontstond er een nieuwe theaterdiscipline naast het traditionele ballet en de moderne dans. Jack Cole wordt dan ook niet zonder reden de vader van de jazzdans genoemd.

In de jaren veertig kon jazzdans pas echt zijn plekje als theaterdiscipline veroveren dankzij populaire musicals zoals *West Side Story* en *A Chorus Line*. Er ontstonden jazzdansgezelschappen die over heel de wereld staande ovaties kregen en zowel blanke als zwarte dansers en

choreografen werden beroemd. Denk maar aan: Fred Astaire, Gene Kelly, Katherine Dunham of Alvin Ailey.

Na de jaren veertig bleven ballet, moderne dans en jazzdans steeds meer naar elkaar toe groeien. De grenzen tussen deze stijlen vervaagden en onder invloed van nieuwe muzieksoorten zoals disco, rock en pop, zag de moderne jazzdans het levenslicht.

De moderne jazzdans heeft veel isolatiebewegingen, contracties, extensies en impulsen. Als jazzdanser moet je elegant, expressief en lenig zijn, maar ook krachtig en veelzijdig. Jazzdans blijft ook vandaag nog experimenteren met nieuwe elementen, zoals hiphop en streetdance.

Wat er in de toekomst nog met jazz zal gebeuren, dat weet niemand. Maar een ding is zeker: de periode van *all that jazz* moet voor veel artiesten een mooie tijd geweest zijn.

Tussentaal

Jazzdans is ontstaan uit **ne** mix van verschillende culturen. **'t** is **nen** dansstijl **med** elementen uit klassiek ballet en moderne dans, **maar** ook uit Afrikaanse, Oost-Indische, Cubaanse en Europese dansvormen. **Maar** hoe is **'t** allemaal begonnen?

Voor die vraag te beantwoorden, moeten we terug naar **'t** Amerika van 1501. Vanaf **dat** jaar werden miljoenen Afrikanen als slaaf naar Amerika getransporteerd en zij **hebben** de zwarte dans- en muziekstijl daar geïntroduceerd. Typisch voor **dieje** stijl was de grote **vrij** eid van **d'** artiesten. **Der** werd niks gecomponeerd of geregisseerd, en dus konden de muzikanten en de dansers **den** **helen** tijd improviseren.

In 1863 werd de slavernij officieel afgeschaft en **beetje bij beetje** [betfə] kregen de blanken meer interesse voor de zwarte muziek. Jazz werd alsmaar populairder en kon in **'t** noorden van Amerika doorbreken. De steden waar jazz **'t** sterkst bloeide, waren New Orleans, Chicago en New York.

In de jaren twintig bereikte jazz **z'n** hoogtepunt: ook **blanke** artiesten begonnen jazzmuziek te spelen. In theaters en nachtclubs in **heel** de westerse wereld kon **ge** de vrolijke jazzklanken horen en de **rappe** charleston dansen.

Door de geluidsfilm gingen de mensen tegen **'t** einde van de jaren twintig liever naar de **cinnema**. In de theaters waren alleen nog de chique **optredens** van blanke

balletcompagnies en moderne dansgezelschappen te zien, terwijl de jazzdans **terug** naar **den** achtergrond verschoof.

In de jaren dertig begonnen veel choreografen 't traditioneel ballet en de moderne dans beu te worden. Ze begonnen **terug met** zwarte dansvormen **t'** experimenteren en de jazzdans werd **weeral** populair. Ook de blanke choreograaf Jack Cole introduceerde zwarte dansvormen in **z'n** choreografieën. **Maar** hij **had al gauw in de mot dat z'n** dansers **die** mix van danssoorten **niet** aankonden. Daarom **heeft** Cole **nen** **technischen** basis voor jazzdans **uitgevonden** en zo ontstond er een **nieuwe** theaterdiscipline naast 't traditioneel ballet en de moderne dans. Jack Cole wordt dan ook **niet** zonder reden de vader van de jazzdans genoemd.

In de jaren veertig kon jazzdans pas echt **z'n** **pleksken** als theaterdiscipline veroveren dankzij populaire musicals **gelijk** *West Side Story* en *A Chorus Line*. **Der** ontstonden jazzdansgezelschappen die over **heel** de wereld **staande** ovaties kregen en zowel blanke als zwarte dansers en choreografen werden beroemd. Denk maar aan: Fred Astaire, Gene Kelly, Katherine Dunham of Alvin Ailey.

Na de jaren veertig **gingen** ballet, moderne dans en jazzdans alsmaar **feller op mekaar** lijken. De grenzen tussen **dees** stijlen vervaagden en onder invloed van nieuwe muzieksoorten **gelijk** disco, rock en pop, zag de moderne jazzdans 't **levenslicht**.

De moderne jazzdans **heeft** veel isolatiebewegingen, contracties, extensies en impulsen. Als jazzdanser **moet ge** elegant, expressief en lenig zijn, **maar** ook krachtig en veelzijdig. Jazzdans blijft ook vandaag nog experimenteren **met nieuwe elementen, gelijk** hiphop en streetdance.

Wad er in de toekomst nog met jazz **gaat** gebeuren, **dat** weet **niemand niet**. **Maar** een ding is zeker: de periode van *all that jazz* moet voor veel artiesten **ne schonen tijd** geweest zijn.

Bijlage 3 Vragenlijst (fase 1)

KCST

Naam:

Klas: Nr.: Trimester: ...

Datum: - -

Vak: Leraar:

Schooljaar
2015-2016

20

OVERHORING:

1. Als je de spreker een score zou moeten geven op 10, hoeveel zou je geven?

(0 = heel slecht, 10 = heel goed)

2. Ik vind de spreker...

	1	2	3	4	5	
<u>onprofessioneel</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>professioneel</u>
<u>onaardig</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>aardig</u>
<u>onbekwaam</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>bekwaam</u>
<u>onvriendelijk</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>vriendelijk</u>
<u>ondeskundig</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>deskundig</u>
<u>onaangenaam</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>aangenaam</u>
<u>onbetrouwbaar</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>betrouwbaar</u>
<u>vals</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>oprecht</u>
<u>oneerlijk</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>eerlijk</u>
<u>onsympathiek</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>sympathiek</u>
<u>ongeloofwaardig</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>geloofwaardig</u>
<u>onervaren</u>	☐	☐	☐	☐	☐	<u>ervaren</u>

3. De spreker spreekt de waarheid.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

4. De spreker is zelfzeker.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

5. De spreker weet waarover hij het heeft.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

6. De spreker heeft een hoge opleiding gevolgd.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

7. De spreker is enthousiast.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

8. De spreker is intelligent.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

9. De spreker heeft een hoge functie.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

10. Hoe kwam de zwarte dans- en muziekstijl op het Amerikaanse continent terecht?

11. Wat was typisch voor deze stijl?
12. In welke periode waagden blanke artiesten zich voor het eerst aan jazz?
- ☐ Jaren 20
 - ☐ Jaren 30
 - ☐ Jaren 40
 - ☐ Jaren 50
 - ☐ Ik weet het niet
13. Door welke uitvinding werden de mensen uit de theaters gelokt in de late jaren twintig?
14. Welke dansstijlen waren er in de late jaren twintig te zien in de theaters?
15. Welke choreograaf wordt "de vader van de jazzdans" genoemd?
- ☐ Jack Nicholson
 - ☐ Jack Harries
 - ☐ Jack Cole
 - ☐ Jack Whitehall
 - ☐ Ik weet het niet
16. Waarom wordt hij zo genoemd?
17. Noem nog één jazzdanser uit het fragment.
18. In welke periode kwam de jazzdans voor in musicals?
- ☐ Jaren 20
 - ☐ Jaren 30
 - ☐ Jaren 40
 - ☐ Jaren 50
 - ☐ Ik weet het niet

19. Noem één populaire musical uit het fragment waarin jazzdans voorkomt.

20. Vond je het onderwerp interessant?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Een beetje

21. Wist je al iets over jazzdans voordat je het fragment beluisterde?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

22. Hoe heb je naar het fragment geluisterd?

- ☐ Met veel aandacht
- ☐ Met weinig aandacht

23. Ik vond het fragment gemakkelijk om te begrijpen.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

24. De spreker verveelde mij.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

25. Ik vond het fragment duidelijk.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

26. Ik vind het belangrijk dat een spreker Standaardnederlands spreekt.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

27. Ik vond het fragment helder.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

28. De spreker ergerde mij.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

29. Is er iets wat volgens jou beter kan aan het fragment?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk:

30. De spreker spreekt Standaardnederlands.

	1	2	3	4	5	
Helemaal niet akkoord	☐	☐	☐	☐	☐	Helemaal akkoord

31. Is het duidelijk uit welke provincie de spreker komt?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, namelijk:
 - ☐ West-Vlaanderen
 - ☐ Oost-Vlaanderen
 - ☐ Antwerpen
 - ☐ Vlaams-Brabant
 - ☐ Limburg

Bijlage 4 Vragenlijst (fase 2)

Beste leerling

Jij hebt deelgenomen aan het wetenschappelijke onderzoek voor mijn masterproef.
Bedankt!

Zou je ook deze vragen nog even willen invullen?

Hoe heet je? _____

Hoe oud ben je? _____

Wat is je geslacht? ☐ Man ☐ Vrouw

Is Nederlands je moedertaal? ☐ Ja ☐ Nee, mijn moedertaal is _____

Welk resultaat behaal je gemiddeld op luistervaardigheid voor het vak Nederlands?
(percentage)

Heb je nog opmerkingen?

Je gegevens worden vertrouwelijk verwerkt. Dat wil zeggen dat alleen ik weet wie wat heeft ingevuld. Deze informatie wordt niet doorgegeven aan derden en wordt enkel gebruikt om algemene uitspraken te kunnen doen.

Ga je daarmee akkoord? (handtekening)

Nogmaals bedankt voor je medewerking.

Lien Morren, Master in de Meertalige Communicatie, KU Leuven Campus Brussel

Bijlage 5 Stappenplan experiment

1. Inleiding:

“Jullie krijgen vandaag een overhoring. Het is een luisteropdracht. Doe al jullie spullen van de bank. Je hebt alleen een pen nodig. Tijdens het fragment mogen jullie geen notities nemen. Het fragment wordt slechts 1 keer afgespeeld. Het fragment gaat over de geschiedenis van een kunstvorm, namelijk jazzdans.”

2. Uitleg over invullen:

“Er zijn meerkeuzevragen en open vragen. Bij de meerkeuzevragen kleur je het juiste bolletje. Er is telkens maar 1 antwoord juist. Als je nog van antwoord wilt veranderen, dan zet je een kruis door het foute bolletje en kleur je het juiste bolletje.

Voorbeeld (op bord tekenen):

☒ Antwoord A

☐ Antwoord B

☒ Antwoord C

Als je bij de open vragen het antwoord echt niet weet, dan schrijf je:

Schrijf duidelijk.”

3. Vragenlijsten uitdelen met de rugkant naar boven.

“Jullie mogen de overhoringen pas omdraaien nadat jullie het fragment beluisterd hebben.”

4. Fragment laten beluisteren. Niemand mag nu notities nemen.

5. Na het fragment, start van de test:

“Oké, begin maar aan de test. Vergeet je naam niet in te vullen. Lees alle vragen heel goed; sommige vragen volgen op elkaar. Jullie mogen vragen stellen als er iets niet duidelijk is.”

6. De testen ophalen. Controleer of iedereen zijn naam heeft ingevuld.

Bijlage 6 Codeboek

Vraag	Naam	Omschrijving van de vraag	Codering	Vraagstelling	Meetniveau
1.1	W_AlgemeneScore	Als je de spreker een score zou moeten geven op 10, hoeveel zou je geven?	0 = Heel slecht ... 10 = Heel goed	Gesloten vraag: enkelvoudige meerkeuzevraag	Schaal
1.2a	WST_Professioneel	Ik vind de spreker onprofessioneel - professioneel	1 = Onprofessioneel ... 5 = Professioneel	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.2b	WSO_Aardig	Ik vind de spreker onaardig - aardig	1 = Onaardig ... 5 = Aardig	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.2c	WST_Bekwaam	Ik vind de spreker onbekwaam - bekwaam	1 = Onbekwaam ... 5 = Bekwaam	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.2d	WSO_Vriendelijk	Ik vind de spreker onvriendelijk - vriendelijk	1 = Onvriendelijk ... 5 = Vriendelijk	Semantische differentiaal	Ordinaal

1.2e	WST_Deskundig	Ik vind de spreker ondeskundig - deskundig	1 = Ondeskundig ... 5 = Deskundig	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.2f	WSO_Aangenaam	Ik vind de spreker onaangenaam - aangenaam	1 = Onaangenaam ... 5 = Aangenaam	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.2g	WSO_Betrouwbaar	Ik vind de spreker onbetrouwbaar - betrouwbaar	1 = Onbetrouwbaar ... 5 = Betrouwbaar	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.2h	WSO_Oprecht	Ik vind de spreker vals - oprecht	1 = Vals ... 5 = Oprecht	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.2i	WSO_Eerlijk	Ik vind de spreker oneerlijk - eerlijk	1 = Oneerlijk ... 5 = Eerlijk	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.2j	WSO_Sympathiek	Ik vind de spreker onsympathiek - sympathiek	1 = Onsympathiek ... 5 = Sympathiek	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.2k	WSO_Geloofwaardig	Ik vind de spreker ongeloofwaardig - geloofwaardig	1 = Ongeloofwaardig ... 5 = Geloofwaardig	Semantische differentiaal	Ordinaal

1.2I	WST_Ervaren	Ik vind de spreker onervaren - ervaren	1 = Onervaren ... 5 = Erfaren	Semantische differentiaal	Ordinaal
1.3	WST_Waarheid	De spreker spreekt de waarheid.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.4	WDY_Zelfzeker	De spreker is zelfzeker.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.5	WST_Kennis	De spreker weet waarover hij het heeft.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.6	WST_Opleiding	De spreker heeft een hoge opleiding gevolgd.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.7	WDY_Enthousiast	De spreker is enthousiast.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.8	WST_Intelligent	De spreker is intelligent.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal

1.9	WST_Functie	De spreker heeft een hoge functie.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.10	H_JazzOpAmerika	Hoe kwam de zwarte dans- en muziekstijl op het Amerikaanse continent terecht?	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Juist	Open vraag	Nominaal
1.11	H_TypischJazz	Wat was typisch voor deze stijl?	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Juist	Open vraag	Nominaal
1.12	H_PeriodeBlankJazz	In welke periode waagden blanke artiesten zich voor het eerst aan jazz?	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Juist	Gesloten vraag: enkelvoudige meerkeuzevraag	Nominaal
1.13	H_Uitvinding	Door welke uitvinding werden de mensen uit de theaters gelokt in de late jaren twintig?	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Juist	Open vraag	Nominaal
1.14	H_Dansstijlen	Welke dansstijlen waren er in de late jaren twintig te zien in de theaters?	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Één juist 2 = Allebei juist	Open vraag	Nominaal
1.15	H_VaderVDJazz	Welke choreograaf wordt “de vader van de jazzdans” genoemd?	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Juist	Gesloten vraag: enkelvoudige meerkeuzevraag	Nominaal
1.16	H_WaaromVaderVDJazz	Waarom wordt hij zo genoemd?	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Juist	Open vraag	Nominaal

1.17	H_Jazzdanser	Noem nog één jazzdanser uit het fragment.	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Juist	Open vraag	Nominaal
1.18	H_PeriodeJazzMusical	In welke periode kwam de jazzdans voor in musicals?	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Juist	Gesloten vraag: enkelvoudige meerkeuzevraag	Nominaal
1.19	H_Musical	Noem één populaire musical uit het fragment waarin jazz voorkomt.	0 = Fout/Ik weet het niet 1 = Juist	Open vraag	Nominaal
1.20	C_Interessant	Vond je het onderwerp interessant?	0 = Nee 1 = Ja 2 = Een beetje	Gesloten vraag: enkelvoudige meerkeuzevraag	Nominaal
1.21	C_Voorkennis	Wist je al iets over jazzdans voordat je het fragment beluisterde?	0 = Nee 1 = Ja	Gesloten vraag: dichotome meerkeuzevraag	Nominaal
1.22	C_Aandacht	Hoe heb je naar het fragment geluisterd?	0 = Met weinig aandacht 1 = Met veel aandacht	Gesloten vraag: dichotome meerkeuzevraag	Nominaal
1.23	B_Gemakkelijk	Ik vond het fragment gemakkelijk om te begrijpen.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.24	WDY_Verveling	De spreker verveelde mij.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal

1.25	B_Duidelijk	Ik vond het fragment duidelijk.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.26	C_BelangST	Ik vind het belangrijk dat een spreker Standaardnederlands spreekt.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.27	B_Helder	Ik vond het fragment helder.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.28	WDY_Ergernis	De spreker ergerde mij.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.29a	C_KanletsBeter	Is er iets wat volgens jou beter kan aan het fragment?	0 = Nee 1 = Ja	Gesloten vraag: dichotome meerkeuzevraag	Nominaal
1.29b	C_WatKanBeter	Wat kan beter aan het fragment?	0 = Niets 1 = Te snel 2 = Intonatie 3 = Muziek 4 = Taal	Gesloten vraag: enkelvoudige meerkeuzevraag	Nominaal

1.30	C_SprekerST	De spreker spreekt Standaardnederlands.	1 = Helemaal niet akkoord ... 5 = Helemaal akkoord	Likertschaal	Ordinaal
1.31a	C_Provincie	Is het duidelijk uit welke provincie de spreker komt?	0 = Onduidelijk 1 = W_VL 2 = O_VL 3 = ANTW 4 = VL_BR 5 = LIMB	Gesloten vraag: enkelvoudige meerkeuzevraag	Nominaal
2.1	Leeftijd	Hoe oud ben je?		Open vraag	Schaal
2.2	Geslacht	Wat is je geslacht?	0 = Man 1 = Vrouw	Gesloten vraag: dichotome meerkeuzevraag	Nominaal
2.3	Moedertaal	Is Nederlands je moedertaal?	0 = Nederlands 1 = Anders	Gesloten vraag: dichotome meerkeuzevraag	Nominaal

Bijlage 7 Resultaten pretest

	Leeftijd	Geslacht	Moeder- taal	Conditie	Tijd	Opmerkingen
1	14	V	NL	TT	08 min 23 s	- Kruisjes in bolletjes in plaats van volledig gekleurd - Haakjes rond foute bolletjes
2	14	M	NL	TT	07 min 35 s	- Kruisjes in bolletjes in plaats van volledig gekleurd
3	15	V	NL	ST	07 min 45 s	- Kruisjes in bolletjes in plaats van volledig gekleurd - Vragen opengelaten - Haakjes rond foute bolletjes
4	14	M	Litouws	ST	08 min 12 s	- Kruisjes in bolletjes in plaats van volledig gekleurd - Juiste antwoorden op achterkant vorige blz.

Bijlage 8 Geluidsfragmenten (a), SPSS-output (b) en dataset (c)

FACULTEIT LETTEREN

Warmoesberg 26
1000 BRUSSEL, BELGIE
Tel. + 32 22 10 12 11
www.kuleuven.be

